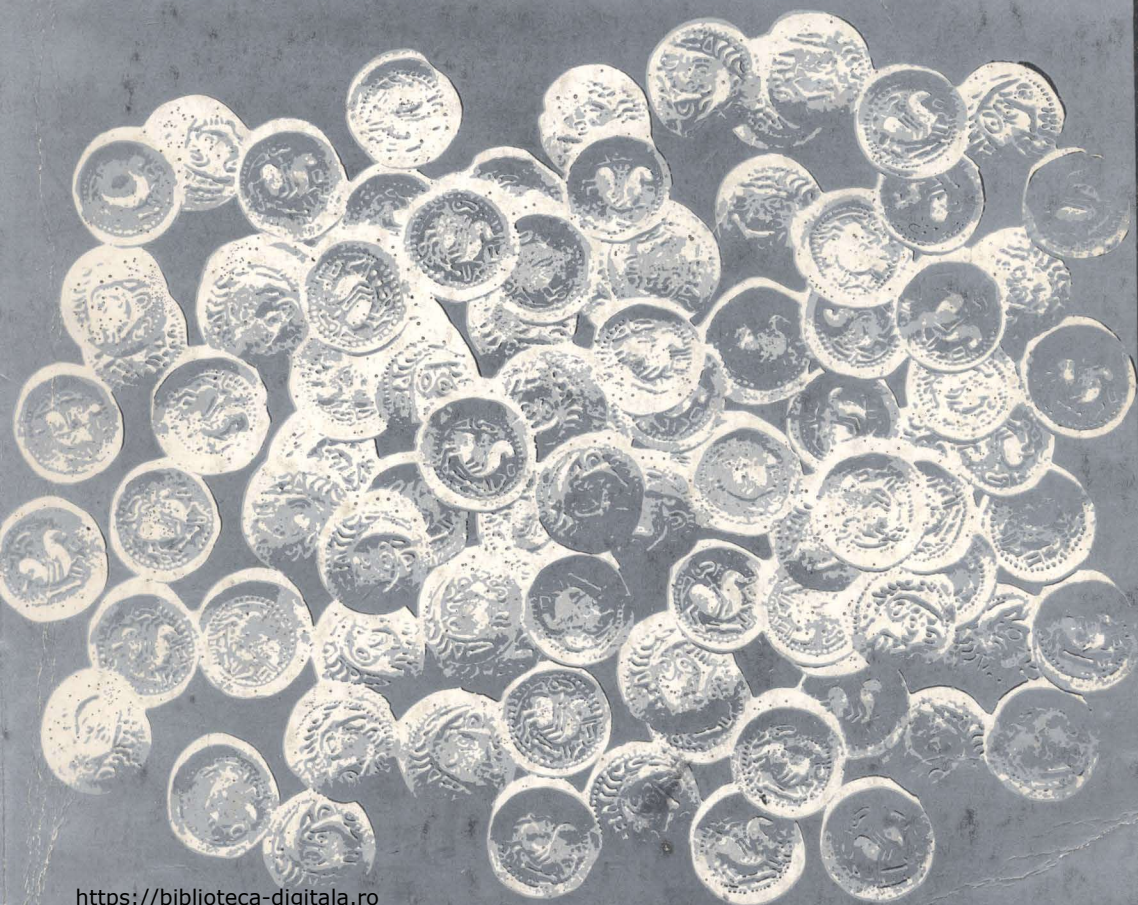

Muzeul de ISTORIE
al
REPUBLICII SOCIALISTE ROMANIA

CERCETARI NUMISMATICE

MUZEUL de ISTORIE
al
Republicii socialiste România

CERCETĂRI NUMISMATICE I

redactori coordonatori:

Dr. Florin Georgescu și Constanta Știrbu

BUCUREȘTI
1978

Redactor: Al.D.Vasile

Coperta: Sergiu Dinculescu

Desene: Euterpia Petrache
Elena Becheș

CUVÎNT ÎNAINTE

Concepută în dorința de a valorifica rezultatele cercetărilor în domeniul numismaticii - știință care se bucură din ce în ce mai mult de un larg interes - publicația "Cercetări numismatice" inaugurează o nouă serie de acest gen, inițiată de Muzeul de Istorie al Republicii Socialiste România.

Editarea unei atare publicații s-a resimțit în mod acut, Muzeul Național deținând una din cele mai mari colecții numismatice din țară, căreia i s-au creat largi posibilități de dezvoltare, precum și de valorificare expozițională și științifică. Această culegere va cuprinde, în paginile sale, date noi despre patrimoniul existent, punând în circuitul științific noile descoperiri numismatice.

Colecția numismatică, care cuprinde azi peste 60 000 de piese, este astfel pusă la îndemîna publicului larg, ca și a specialiștilor, nu numai prin expoziția ce și-a deschis porțile odată cu inaugurarea muzeului, la 8 mai 1972, ci și printr-o publicație la care colaborează toți acei care ne-au acordat sprijin și au contribuit la alcătuirea ei.

De asemenea, vom acorda spațiu în paginile publicației noastre și altor cercetători dornici să-și valorifice rezultatele investigațiilor lor în domeniul numismaticii și al disciplinelor înrudite, investigații efectuate atît asupra materialelor aflate în muzeul nostru, cît și în alte colecții, de stat sau particulare. În modul acesta vom contribui, nu numai la dezvoltarea numismaticii, ci și la depistarea, păstrarea și valorificarea acestor deosebite mărturii istorice, parte integrantă a patrimoniului cultural național.

În cei șase ani care au trecut de la deschiderea muzeului, patrimoniul Cabinetului numismatic al Muzeului Național a fost în permanență îmbogățit prin achiziții, donații sau ca urmare a cercetărilor arheologice proprii.

În volumul de față își au loc rezultatele companiilor arheologice din care au rezultat monede, alături de investigațiile făcute în arhive, biblioteci și muzee, acordînd toată atenția unor date menite să îmbogățească cercetarea istorică.

Noua culegere de studii de numismatică, care cuprinde și cercetări de medalistică, glyptică, sigilografie și heraldică, lărgeste aria activității muzeografice, punînd în valoare patrimoniul adunat cu mîgălă de generații întregi de muzeografi din întreaga țară.

Astfel, monedele, medaliile, decorațiile, insignele, gemele, cameele, sigiliile și stemele devin mărturii ale vieții politice, economice, sociale și culturale a celor care le-au făurit și care, puse în circuitul larg al cercetării, vor putea constitui dovezi de netăgăduit în cunoașterea procesului de dezvoltare a societății românești.

Prima parte a volumului de față cuprinde o seamă de studii și note de numismatică referitoare la diferite etape ale istoriei României.

Astfel, în lucrarea "Tezaurul de monede thasiene descoperit la Mavrodin, jud. Teleorman", Carmen-Maria Petolescu aduce noi contribuții privind relațiile populației locale geto-dacice cu lumea greacă în sec. II-I î.e.n. În același timp, autoarea semnalează că, în urma sondajului efectuat la locul de descoperire, s-a scos la iveală o nouă așezare dacică, care îmbogățește narta descoperirilor arheologice cunoscute până acum.

În articolul "Monede geto-dacice de tip Vîrteju descoperite la Periș, jud. Ilfov", Maria Cojocărescu pune în circuitul științific un mic lot de monede dintr-o colecție particulară, descoperite în urmă cu 40 de ani în comuna Periș. Prezentându-le, autoarea face unele comparații ale acestora cu monede de același tip descoperite în raza județului Ilfov, aducând o nouă mărturie asupra vieții economice și politice la care ajunsese societatea geto-dacică din centrul Munteniei la sfârșitul sec. II î.e.n. și începutul sec. I î.e.n.

Iudita Winkler și Ana Hopârtean, studiind colecția lui I. Téglás aflată la Muzeul din Turda, au extras un număr de 106 monede, majoritatea romane, din sec. I-III e.n., descoperite în 32 localități din Transilvania. Importanța lucrării constă în faptul că, pe lângă cele 17 localități cunoscute mai înainte din diferite descoperiri romane, alte 12 noi localități se înscriu abia acum în harta arheologică a Daciei, prin punerea în lumină a însemnărilor lui I. Téglás, contribuind astfel la o mai bună cunoaștere a epocii romane pe teritoriul Transilvaniei.

Valorificând cercetările făcute în arhive, Constanța Știrbu aduce unele completări față de datele cunoscute până acum privind două tezaure de monede bizantine descoperite unul în Moldova, la Doihești, iar celălalt la Zimnicea, în câmpia munteană.

Octavian Iliescu prezintă un tezaur de 16 monede de argint, emise de Mircea cel Bătrîn și descoperite în anul 1962 pe teritoriul R.S.F. Iugoslavia, asupra cărora face și unele considerații privind tipologia și datarea lor.

În studiul "Date privitoare la un tezaur din sec. al XV-lea descoperit la Turda", Ana-Maria Velter, pe baza cercetării materialului numismatic, face referiri privind viața economică și socială din Transilvania în prima jumătate a sec. al XV-lea, îndeosebi în preajma răscăleii de la Boblna. Materialul constituie o contribuție, nu numai pentru că prezintă o emisiune inedită pe care autoarea o atribuie lui Iancu de Hunedoara, ci și pentru faptul că furnizează, cu ajutorul informațiilor scrise, date privind falsificarea banilor în Transilvania în secolele XIV-XV.

Un amplu studiu alcătuit de Constanța Știrbu, Carmen-Maria Petolescu și Paraschiva Stancu asupra tezaurului de la Buhăeni, constituit din 6 150 monede și intrat recent în colecția Muzeului Național, relevă dezvoltarea economiei monetare și a schimbului de mărfuri în a doua jumătate a sec. al XV-lea. Analiza tezaurului a dus la unele concluzii privind raporturile economice existente între Moldova și alte state, reliefind strânsa lor legătură cu evenimentele sociale și politice ale timpului. Totodată, semnalăm ca deosebit de valoroasă noua clasificare a monedelor lui Despot Vodă și Ștefan Tomșa și evidențierea unor variante noi ale tipului de dinar cunoscut până acum. În încheiere se adaugă și lista descoperirilor monetare.

În articolul semnat de George Trohani și Done Șerbănescu sînt analizate unele aspecte ale circulației monetare din Țara Românească la sfîrșitul sec. al XVIII-lea și începutul sec. al XIX-lea, pe baza tezaurului monetar descoperit la Netezești-Nuci, jud. Ilfov.

Prezentînd o fotografie mai veche aflată în colecția Bibliotecii Academiei R.S.R., Octavian Iliescu face, într-o notă, unele observații referitoare la transportul banilor din Elveția la București și aduce precizări privind emiterea, în anul 1921, a monedei metalice românești de aluminiu de 25 și 50 bani. Acestea reprezintă primele monede metalice emise cu prilejul unificării monetare din anii 1920-1921, consecință firească a făuririi statului național unitar român.

Capitolul de numismatică se încheie cu o cronică a tezaurilor monetare intrate în patrimoniul Muzeului Național de Istorie în ultimii ani, alcătuită de Constanța Știrbu.

În a doua parte a volumului sînt prezentate studii asupra medaliilor și decorațiilor aflate în colecția numismatică a muzeului.

Astfel, în articolul "Medalii comemorative dedicate lui Tudor Vladimirescu", Lucia Bieltz, pe baza unor investigații amănunțite în documentele timpului, contribuie la o mai bună cunoaștere atît a difuzării medaliei închinată memoriei eroului nostru național, cît și a împrejurărilor în care ele au fost emise.

De asemenea, Ecaterina Săraru și Maria Trache în articolul intitulat "Două decorații străine - mărturii ale eroismului trupelor române la Plevna" semnalează împrejurările în care cele două distincții - rusă și prusiană - au fost conferite domnitorului Carol spre a recompensa eroismul trupelor române ce au luptat în războiul de independență din 1877-1878, subliniind deosebita semnificație a acordării acestor înalte decorații străine.

Ultima parte a volumului este dedicată unor studii de sigilografie, prin care se pun în circuitul științific piese din valoroasa colecție de sigilii a Muzeului Național.

Anca Vasilescu în articolul "Despre sigiliul personal al domnitorului Alexandru Ioan Cuza" descrie brelocul prevăzut cu dublu sigiliu, comandat la Paris în prima parte a domniei. Autoarea relevă împrejurările în care a fost efectuată această lucrare în contextul po-

litic și diplomatic al înfăptuirii unirii Moldovei cu Țara Românească, urmărind să surprindă influența acestor evenimente și în heraldica de stat a Principatelor Unite.

De asemenea, Emil Dumitrescu prezintă, în studiul său "Sigilii din epoca modernă expuse la Muzeul de Istorie al R.S. România", cele mai semnificative piese de acest fel din sec. al XIX-lea existente în expoziția muzeului. Pe baza unui scurt istoric al instituțiilor și a unor date asupra personalităților ale căror insemne le descrie, autorul dă posibilitatea unei mai bune înțelegeri a sigiliilor prezentate, oprindu-se și asupra sensului simbolic al unor elemente gravate pe sigiliile studiate.

*
* *

Dacă acest prim volum cuprinde aspecte ale cercetării istoriei monetare, medalisticii și sigilografiei din antichitate până în contemporaneitate, în volumele viitoare ne propunem să lărgim aria tematică a publicației prin studii de gliptică, heraldică, recenzii etc.

Dorind ca noua publicație a Muzeului Național de Istorie să-și îndeplinească menirea, așteptăm cu interes sugestiile și observațiile cititorilor față de care vom manifesta o atentă receptivitate.

Prof.dr. Florian Georgescu

AVANT-PROPOS

La nouvelle série de publications "Recherches Numismatiques" éditée par le Musée d'Histoire de la République Socialiste de Roumanie, a été conçue comme un moyen permettant de mettre en valeur les résultats des recherches réalisées dans le domaine de la numismatique - science qui jouit d'un intérêt toujours plus grand.

L'édition d'une publication de ce genre, a été ressentie d'une façon impérieuse, étant donné que le Musée National détient l'une des plus grandes collections numismatiques de notre pays, collection pour laquelle ont été créées des possibilités particulières de développement et aussi de mise en valeur du point de vue expositionnel et scientifique. Ce recueil renfermera donc dans ses pages les dates les plus récentes concernant le patrimoine existant et, de la sorte, il permettra d'intégrer dans le circuit scientifique les nouvelles découvertes numismatiques.

La collection numismatique, qui comprend aujourd'hui plus de 60 000 pièces, sera ainsi mise à la disposition du public et des spécialistes, non seulement par l'intermédiaire de l'exposition qui a été inaugurée en même temps que le musée, le 8 mai 1972, mais aussi par l'intermédiaire d'une publication à laquelle vont collaborer tous ceux qui nous ont accordé leur aide et qui ont contribué à son apparition.

Eu même temps, les pages de notre publication seront ouvertes à tous les chercheurs désireux de faire valoir les résultats de leurs investigations dans le domaine de la numismatique et des disciplines apparentées, investigations visant tant les objets qui se trouvent dans notre musée, que ceux qui appartiennent à d'autres collections, d'état ou bien particulières. De cette façon, nous envisageons, non seulement le développement de la numismatique, mais aussi la découverte, la conservation et la valorisation de ces importants témoignages historiques, partie intégrante du patrimoine culturel national.

Pendant les 6 années qui ont passé depuis l'inauguration du musée, le patrimoine du Cabinet Numismatique a été enrichi en permanence, par des acquisitions, des donations, ou bien à la suite des recherches archéologiques propres.

Le présent volume renferme les résultats des fouilles archéologiques dont le but a été le décellement de monnaies, de même que les résultats des investigations réalisées dans les archives, les biblio-

thèques et les musées, en accordant un intérêt particulier aux dates destinées à enrichir la recherche historique.

Ce nouveau recueil d'études de numismatique, qui comprend aussi des recherches concernant la science des médailles, la glyptique, la sigillographie et l'héraldique, élargit la sphère de l'activité muséologique, tout en mettant en valeur le patrimoine ramassé peu à peu, par des générations entières de muséologues de tout le pays.

De la sorte, on peut considérer les monnaies, les médailles, les décorations, les insignes, les gemmes, les camées, les sceaux et les armoires comme des témoignages de la vie politique, économique, sociale et culturelle de ceux qui les ont réalisés et, une fois intégrés dans le circuit large de la recherche, ils deviendront des témoignages irréfutables pour la connaissance du processus de développement de la société roumaine.

La première partie du présent volume comprend une série d'études et de notes de numismatique concernant les diverses époques de l'histoire de la Roumanie.

L'étude intitulée "Les monnaies thasiennes de Mavrodin, dép. de Teleorman", signée par Carmen-Maria Petolescu représente ainsi une réelle contribution relative aux relations de la population autochtone géto-dace avec le monde grec au IIe et Ier siècle av. n. è. En même temps l'auteur y signale qu'à la suite du sondage effectué on a décelé un nouveau établissement dace, qui enrichit la carte des découvertes archéologiques connues jusqu'à présent.

Dans l'article, "Monnaies géto-daces du type Vîrteju, découvertes à Periș, dép. d'Ilfov", Maria Cojocărescu met dans le circuit scientifique un petit lot de monnaies appartenant à une collection particulière, découvertes il-y-a 40 ans dans la commune de Periș. Leur présentation donne lieu à des comparaisons avec d'autres monnaies, du même type, découvertes dans le département d'Ilfov, ce qui représente un nouveau témoignage concernant le niveau de la vie économique et politique caractéristique pour la société géto-dace du centre de la Valachie à la fin du IIe siècle av. n. è. et au début du Ier siècle av. n. è.

Iudita Winkler et Ana Hopârtean, en étudiant la collection de I. Téglás, qui se trouve au Musée de Turda, ont retenu un nombre de 106 monnaies, la majorité de celles-ci romaines, datant des Ier-IIIe siècle de n. è., découvertes en 32 localités transylvaines. Le travail se relève bien important puisqu'à côté des 17 localités connues jusqu'à présent par les différentes découvertes romaines, un nombre de 12 nouvelles localités sont inscrites à cette occasion sur la carte archéologique de la Dacie, par la mise en évidence des notes de I. Téglás, ce qui apporte une contribution majeure à la connaissance de l'époque romaine sur le territoire de la Transylvanie.

Constanța Știrbu par la mise en valeur des investigations faites

dans les archives, apporte certaines dates complémentaires vis-à-vis de celles connues jusqu'à présent, concernant deux trésors de monnaies byzantines découverts le premier en Moldavie, à Dolhești et l'autre à Zimnicea, dans la plaine valaque.

Octavian Iliescu présente un trésor qui comprend 16 monnaies en argent, émises par Mircea l'Ancien et découvertes en 1962 sur le territoire de la R.S.F. de Yougoslavie, et qui lui donnent lieu à faire certaines considérations concernant leur typologie et datation.

Dans l'étude "Données concernant un trésor du XVe siècle découvert à Turda", Ana-Maria Velter conformément aux données offertes par l'investigation du matériel numismatique, se réfère à la vie économique et sociale de la Transylvanie dans la première moitié du XVe siècle, et particulièrement à la période de la veille de la révolte de Bobilna. Le travail constitue une contribution, non seulement parce qu'il présente une émission inédite attribuée par l'auteur à Iancu de Hunedoara mais aussi pour le fait qu'on fournit, à l'aide des informations écrites, des dates concernant la falsification des monnaies en Transylvanie aux XIVe-XVe siècle.

Une ample étude réalisée par Constanța Știrbu, Carmen-Maria Petolescu et Paraschiva Stancu, sur le trésor de Buhăeni, qui comprend 6 150 monnaies et qui est entré récemment dans la collection du Musée National, relève le développement de l'économie monétaire et de l'échange de marchandises dans la deuxième moitié du XVe siècle. L'analyse du trésor a permis certaines conclusions concernant les rapports économiques entre la Moldavie et d'autres Etats, en mettant aussi en relief l'étroit lien entre ceux-ci et les événements sociaux et politiques de l'époque. Eu même temps nous signalons comme étant d'une valeur particulière la nouvelle classification des monnaies de Despot Voïvode et de Ștefan Tomșa et la mise en évidence de certaines variantes nouvelles du type de dénier connu jusqu'à présent. Le travail est complété par la liste des découvertes monétaires.

Dans l'article signé par George Trohani et Done Șerbănescu sont analysés certains aspects de la circulation monétaire en Valachie à la fin du XVIIIe siècle et au début du XIXe en se fondant sur le trésor monétaire découvert à Netezești-Nuci, dép. d'Ilfov.

La note écrite par Octavian Iliescu se fonde sur la présentation d'une photographie plus vieille qui se trouve dans la collection de la Bibliothèque de l'Académie de la R.S. de Roumanie qui lui permet de faire quelques observations concernant le transport de monnaies de Suisse à Bucarest et d'apporter des précisions relatives à l'émission, en 1921 de la monnaie métallique roumaine en aluminium de 25 et 50 bani. Celles-ci représentent les premières monnaies métalliques émises à l'occasion de l'unification monétaire des années 1920-1921, comme conséquence normale de la réalisation de l'Etat national unitaire roumain.

Le chapitre de numismatique s'achève avec une chronique des

trésors monétaires entrés dans le patrimoine du Musée National d'Histoire pendant les dernières années, réalisée par Constanța Știrbu.

La seconde partie du volume comprend des études sur les médailles et les décorations qui se trouvent dans la collection numismatique du musée.

De sorte que dans l'article "Médailles commémoratives consacrées à Tudor Vladimirescu", Lucia Bieltz, conformément aux investigations détaillées des documents du temps, apporte une contribution notable à la connaissance des différentes médailles dédiées à la mémoire de notre héros national et aussi aux circonstances dans lesquelles les médailles ont été émises.

De même, Ecaterina Săraru et Maria Trache dans l'article intitulé "Deux décorations étrangères - témoignages de l'héroïsme de l'armée roumaine à Plevna", signalent les circonstances dans lesquelles les deux distinctions - russe et prussienne - ont été accordées au prince Charles comme récompense de l'héroïsme des troupes roumaines qui ont lutté dans la guerre d'indépendance de 1877-1878, en soulignant la signification particulière comprise dans le geste d'accorder ces hautes décorations étrangères.

La dernière partie du volume a été dédiée aux études de sigillographie, par la voie desquelles sont mises dans le circuit scientifique certaines pièces de la précieuse collection de sceaux du Musée National.

Anca Vasilescu dans l'article "Le cachet du prince Alexandru Ioan Cuza" décrit la breloque prévue d'un double cachet et commandée à Paris dans la première période de son règne. L'auteur relève les circonstances dans lesquelles a été exécutée cette pièce dans le contexte politique et diplomatique du parachèvement de l'Union de la Moldavie et de la Valachie.

De même Emil Dumitrescu présente, dans son étude "Sceaux qui se trouvent dans les salles du Musée d'Histoire de la R. S. de Roumanie", des pièces de ce genre du XIXe siècle. A base d'un court historique des institutions et de certaines dates sur les personnalités qui ont détenu les objets décrits, l'auteur nous aide à mieux comprendre les sceaux présentés en accordant une attention particulière aux sens symboliques de certains éléments gravés sur les pièces étudiées.

*

Ce premier volume comprend des aspects de la recherche de l'histoire monétaire, de la science des médailles et de la sigillographie depuis l'antiquité jusqu'à nos jours, mais nous nous proposons d'élargir la sphère thématique de la publication par des études de glyptique, héraldique, comptes rendus etc.

En désirant que la nouvelle publication du Musée National d'Histoire accomplisse sa mission nous attendons avec grand intérêt les suggestions des lecteurs, que nous traiterons avec une attentive réceptivité.

Prof. dr. Florian Georgescu

A. NUMISMATICĂ

TEZAUURUL DE MONEDE THASIENE DESCOPERIT LA MAVRODIN, JUD. TELEORMAN

de CARMEN-MARIA PETOLESCU

Printre regiunile în care monedele thasiene au cunoscut o largă răspîndire, un loc important îl ocupă teritoriul Munteniei, bogat în descoperiri de acest gen. La aceste descoperiri, din care un număr însemnat se grupează în cuprinsul actualului jud. Teleorman, vine să se adauge un nou tezaur. Este vorba de depozitul de monede thasiene descoperit în satul Mavrodin de către locuitorul Iacob St. Ion în anul 1971, în timpul lucrărilor agricole de primăvară.

Din datele culese ulterior rezultă că inițial tezaurul se compunea din circa 25 de piese, din care s-au mai putut recupera 15 exemplare, intrate în colecțiile Muzeului de Istorie al Republicii Socialiste România; un exemplar se află la Școala generală din localitate, iar un altul la Muzeul județean din Alexandria¹.

Monedele ce compun tezaurul de la Mavrodin au fost scoase la suprafață de tractor în punctul numit "Valea Știului", la 1,5 km sud de sat, pe un teren situat în pantă.

De la suprafața terenului, pe o distanță de 100 m, au fost culese numeroase fragmente de ceramică geto-dacică și feudală, dovada existenței în acest loc a unei așezări antice, suprapusă de una medievală.

La locul descoperirii tezaurului s-a executat în august 1975 o săpătură de control², trasîndu-se un șanț de 15 x 3,80 m, cu o casetă laterală la unul din capete (3 x 2 m). Monede nu au mai apărut, ci doar cîteva fragmente de ceramică geto-dacică, în caseta laterală, la 0,50 m adîneime, ceramică lucrată cu mîna, decorată cu brîu alveolar, ca și ceramica lucrată la roată, de culoare cenușie (fig.1). Este probabil ca așezarea să fi fost distrusă de arăturile frecvente cu tractorul, materialul ceramic foarte abundent fiind scos la suprafață și împrăștiat apoi pe toată porțiunea pantei respective.

De asemenea, trebuie precizat faptul că monedele tezaurului au fost culese tot de la suprafață, pe o distanță de circa 15 m, în timp ce tractorul ara în acest punct.

Monedele sînt bine conservate, ceea ce înseamnă că ele au avut o durată de circulație mai redusă (excepție fac cele cu nr.1 și nr. 5 atinse puțin de brăzdarul plugului).

Cele 25 de piese descoperite la Mavrodin se încadrează în tipul general foarte cunoscut al tetradrahmelor thasiene emise în sec. II-I î.e.n.³.

Pe aversul lor este înfățișat capul lui Dionysos, imberb, încoronat cu cunună de iederă, în profil, spre dreapta.

Pe revers, Herakles nud, în picioare spre stînga, ține măciucă și blana de leu; între măciucă și piciorul drept, o siglă. Legenda este dispusă în trei registre: ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ ΣΤΗΘΟΣ ΘΑΣΙΩΝ.

Dăm mai jos descrierea monedelor, cu elementele specifice fiecăreia, în funcție de tipul principal.

1. ↑; 16,4620 g; 30 x 32 mm; sigla M.

Av. ca mai sus.

Rv. ca mai sus, dar moneda răzuită (corpul lui Herakles). Literele legendei sînt mari și globulate la terminații.

Inv.nr.83 806.

2. ↑; 16,6607 g; 30,5 x 31 mm; sigla M.

Av. ca mai sus, dar două frunze din cunună, în partea de sus, sînt contopite.

Rv. ca mai sus, legenda cu litere mari și parțial globulate. HP din ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ, ca și primul Σ din ΣΤΗΘΟΣ.

Inv.nr.83 807.

3. ↑; 16,7235 g; 30,5 x 30,5 mm; sigla M.

Av. ca mai sus.

Rv. ca mai sus; legenda cu litere mari și globulate. Primul Σ din ΣΤΗΘΟΣ nu intră în flan. (Moneda face parte din colecția Școlii generale din Mavrodin).

4. ↑; 16,4630 g; 29,5 x 30,5 mm; sigla M.

Av. ca mai sus; efigia bine conturată.

Rv. ca mai sus; legenda cu litere globulate; HP din ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ și primul Σ din ΣΤΗΘΟΣ nu intră în flanul monedei, iar I din ΘΑΣΙΩΝ este șters.

Inv.nr.83 808.

5. ↑; 16,4819 g; 28 x 29 mm; sigla MP.

Av. ca mai sus.

Rv. ca mai sus; H din ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ nu intră în flan, ca și Σ din ΣΤΗΘΟΣ. Litere mari și clare.

Inv.nr.83 809.

6. ↑; 16,4372 g; 30,5 x 31 mm; sigla MP.

Av. ca mai sus, dar efigia ușor estompată.

Rv. ca mai sus; legenda cu litere mari și globulate.

Inv.nr.83 810.

7. ↑; 16,5362 g; 30 x 31 mm; sigla M.

Av. ca mai sus, dar efigia estompată.

Rv. ca mai sus, dar primul Σ din ΣΤΗΘΟΣ este șters; literele mari și clare.

Inv.nr.83 811.

8. ↑; 16,5990 g; 32 x 32,5 mm; sigla M.

Av. ca mai sus, dar efigia mai estompată (gura, bărbia, gîtul). Identică cu nr.7.

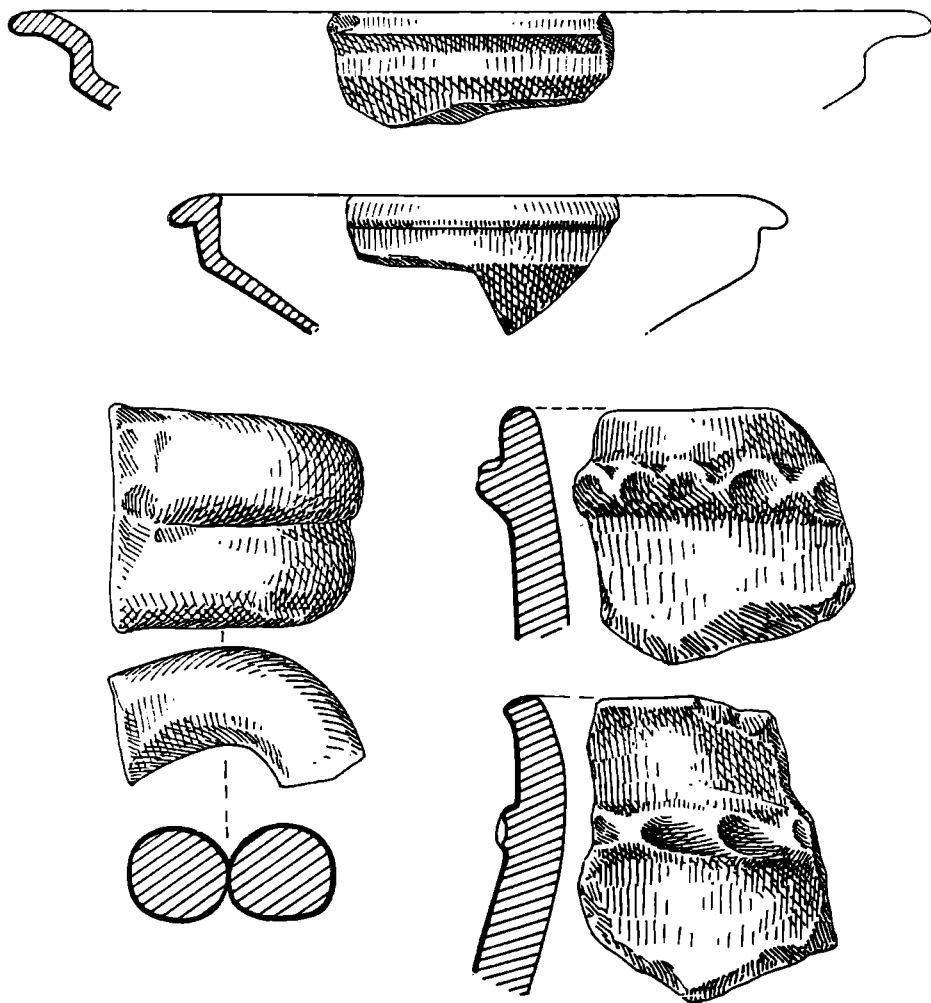

Fig.1. - Fragmente ceramice descoperite la Mavrodin, jud. Teleorman.

Rv. ca mai sus, dar de-a lungul piciorului drept al lui Herakles - o tăietură adâncă. Legenda parțial ștearsă: ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ[Σ] ΣΝΤΗΡΟΣ ΘΑΣΙΝ[Ν]; literele mari și clare.

Inv.nr.83 812.

9.†; 16,2415 g; 29 x 31 mm; sigla M.

Av. ca mai sus, dar bărbia și gâtul puțin estompate.

Rv. ca mai sus; legenda cu litere mici globulate; litera Σ din ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ iese din flan.

Inv.nr.83 813.

10.†; 16,0941 g; 32 x 32,5 mm; sigla M.

Av. ca mai sus, dar nasul terminat prin două globule.

Rv. ca mai sus; legenda cu litere mari, globulate și inegale. H și Σ din ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ nu intră în flan; moneda este ușor schifată.

Inv.nr.83 814.

11.†; 16,7307 g; 28,5 x 29 mm; sigla M.

Av. ca mai sus, dar două frunze din rândul de sus puternic estompate; nasul terminat prin două globule mari.

Rv. ca mai sus; legenda cu litere mici, globulate. Σ din ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ nu intră în flan, ca și primul Σ din ΣΝΤΗΡΟΣ; moneda ușor schifată.

Inv.nr.83 815.

12.†; 16,6616 g; 32 x 34,5 mm; sigla M.

Av. ca mai sus, dar flanul larg; linia gurii face corp comun cu linia gâtului, iar ochiul este redat printr-o globulă.

Rv. ca mai sus; legenda scrisă cu litere inegale ca mărime, nealiniată (ex. ΘΑΣΙΝ) și ușor globulate.

Inv.nr.87 251.

13.†; 16,5603 g; 29,5 x 32,5 mm; sigla M.

Av. identic cu av. de la nr.12.

Rv. ca mai sus; legenda bine încadrată în flan, cu litere mari, clare și terminate cu globule. Moneda a fost îndoită de brăzdarul plugului.

Inv.nr.87 252.

14.†; 16,5447 g; 32,5 x 33 mm; sigla M.

Av. ca mai sus, dar frunzele din rândul de sus al cununii sînt în număr de patru, două mai mari și două mai mici, așezate deasupra rozetelor.

Rv. ca mai sus; legenda cu litere mari, ușor globulate. Primul Σ din ΣΝΤΗΡΟΣ nu intră în flan.

Inv.nr.87 253.

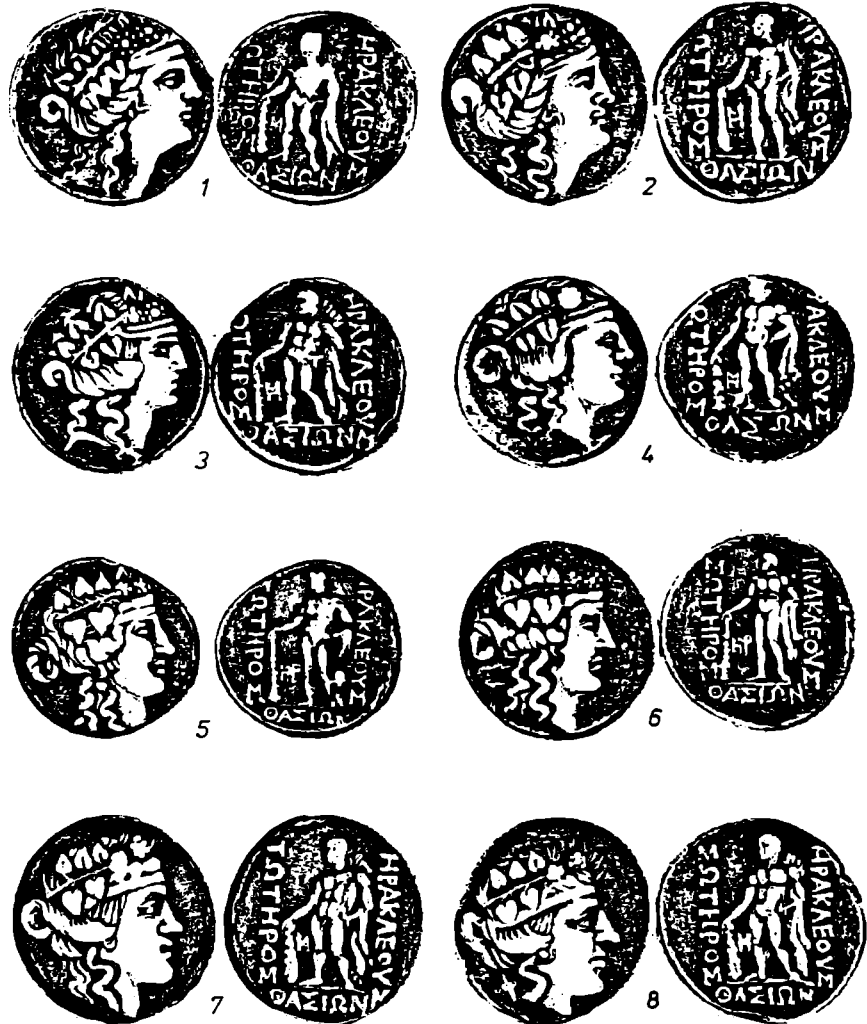
15.†; 16,9161 g; 30 x 34,5 mm; sigla M.

Av. ca mai sus, dar buzele și nasul terminate în globule.

Rv. ca mai sus; legenda cu litere mari, ușor globulate, Σ din ΘΑΣΙΝ este scris invers (Ξ); moneda, este ușor schifată.

Inv.nr.87 254.

16.†; 16,6576 g; 30,5 x 31,5 mm; sigla M.

Pl.I. - Monede thasiene din tezaurul de la
Mavrodin, jud. Teleorman.

Pl.II. - Monede thasiene din tezaurul de la
Mavrodin, jud.Teleorman.

Av. ca mai sus.

RV. ca mai sus; legenda cu litere mari, globulate. Σ din ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ nu intră în flan.

înv.nr.87 255.

În clasificarea monedelor s-a ținut seama atât de execuția lor, mai mult sau mai puțin îngrijită, cât și de modul în care sînt dispuse frunzele de iederă din cununa lui Dionysos. Astfel, se pot distinge două categorii: prima, care cuprinde piesele ce au în partea de sus a cununii cîte trei frunze (nr.1-13); a doua cu cîte două frunze, atît în partea de sus a cununii, cît și în partea de jos (nr.15-16); piesa nr. 15 are, pe lîngă cele două frunze din partea superioară, alte trei așezate deasupra rozetelor.

În general, stilul este îngrijit. Monedele au pe avers efigia lui Dionysos bine centrată în flan, cu trăsăturile clar conturate (excepție fac nr.12-13, care se detașează net de celelalte piese), prezentînd pe alocuri elemente de "barbarizare" (în tratarea nasului, buzelor și gîtului, datorate probabil uzării ștanțelor). Acestea sînt frecvente însă pentru revers, unde majoritatea legendelor prezintă litere globulate - fie că sînt de dimensiuni mari, fie că sînt mici. Cu excepția piesei nr.15, în care Σ din ΘΑΣΙΩΝ este bătut invers, legendele sînt corect redade, fără greșeli de scriere.

Inversarea literelor, transcrierea lor greșită, care face ca legenda să apară fără nici un înțeles, constituie, în genere, unul din principalele criterii de a deosebi monedele originale de imitații. În acest sens, moneda cu nr.15 poate fi considerată ca fiind o contrafacere după original.

Pentru baterea pieselor din tezaurul de la Mavrodin s-a folosit o gamă variată de ștanțe, atît în ceea ce privește aversul, cît și reversul. Se remarcă însă și întrebuițarea unor ștanțe comune pentru baterea aversului la piesele cu nr.7 și 8, precum și la cele cu nr.12 și 13.

Pe cele mai multe exemplare, Herakles este înfățișat cu o statură mijlocie, avînd musculatura puternic reliefată, iar corpul puțin repezit înainte (nr.1-4, 7-11, 14-16), în timp ce pe altele (nr. 5, 6, 12, 13) are o siluetă zveltă și corpul ușor alungit. O singură piesă din tezaur nr.8 prezintă pe revers o incizie adîncă executată de-a lungul piciorului drept al lui Herakles (pl.I, fig.8). Siglele care apar pe monedele din tezaurul descoperit la Mavrodin sînt cele care se întîlnesc în mod frecvent pe tetradrahmele thasiene. Astfel 13 exemplare au monograma Μ, unul Μ, iar două ΜΡ.

În ceea ce privește greutatea acestor piese, ea variază între 16,0941 g și 16,9161 g media fiind de 16,5481 g.

De altfel, tezaurul de față nu ridică probleme speciale în comparație cu tezaurele cunoscute pînă în prezent. El se adaugă numeroaselor descoperiri de monede thasiene din cîmpia Munteniei, alături de alte produse ale cetăților grecești, fapt ce dovedește intense legături

comerciale ale acestora cu lumea geto-dacă⁴. Ele constituie totodată o mărturie a nivelului înalt de viață economică a populației geto-dace.

Urmărind harta descoperirilor monetare din județul Teleorman, se observă că monedele thasiene se găsesc de multe ori asociate fie cu monede emise de Macedonia Prima (Merişani⁵, Ciuperceni⁶, Viișoara⁷, Poiana⁸), fie împreună cu monede dacice de tip Vrteju (Olteni⁹), fie dyrrhachiene (Furculești¹⁰). Destul de des apar și împreună cu denari romani republicani, cu data celei mai recente monede, după cum urmează: Poroschia¹¹ - anul 82 f.e.n.; Alexandria¹² (împrejurimi) - anul 75 f.e.n.; Sfîntești¹³ - anul 72 f.e.n.; Călinești¹⁴ - anul 54 f.e.n.

Începînd din a doua jumătate a sec. I f.e.n., locul tetradrahmeilor thasiene a fost ocupat, în relațiile de schimb, de către denarul Romei republicane¹⁵.

NOTE

- 1 Dimensiunile monedei: 16,63 g, diametrul 32 mm. Informație Corneliu Beda.
- 2 Sondajul arheologic a fost executat de autoarea articolului și George Trohani.
- 3 Pentru bibliografie, vezi EUGEN CHIRILĂ și GABRIEL MIHĂIESCU, Tezaurul monetar de la Căprioru, Muzeul județean Dîmbovița, 1969; EUGEN CHIRILĂ și I. POP, în "Apulum", VII/1, 1968, p.146 și urm.; IOANA BOGDAN CATANICIU, SCN, VI, 1975, p. 177 și urm.
- 4 D.TUDOR, în Arheologia Moldovei, V, 1967, p. 46-47; GH. POENARU BORDEA, în SCN, V, 1971, p.432.
- 5 E.CHIRILĂ și G.MIHĂIESCU, op.cit., p.30.
- 6 Ibidem.
- 7 Ibidem, p.31.
- 8 I.BOGDAN CATANICIU, op.cit., p.177 și urm.
- 9 C.PREDA, în SCN, V, 1971, p.66.
- 10 E.CHIRILĂ și G.MIHĂIESCU, op.cit., p.32.
- 11 Ibidem, p.34; E.CHIRILĂ și I. POP, op.cit., p.164.
- 12 B.MITREA, în ED, X, 1945, p.151-154.
- 13 E.CHIRILĂ și I. POP, op.cit., p.164.
- 14 E.CHIRILĂ și G.MIHĂIESCU, op.cit., p.32; CONSTANȚA ȘTIRBU și CARMEN MARIA PETOLESCU, în SCN, VI, 1975, p.193.
- 15 B.MITREA, în SCN, II, 1958, p.190.

LES MONNAIES THASIENNES DE
MAVRODIN, DÉP. DE TELEORMAN

Résumé

Sur le territoire du dép. de Teleorman, à Mavrodin on a découvert en 1971, par hasard, un trésor de monnaies grecques. Ce trésor comprenait 16 tétradrachmes de la ville de Thasos qui datant du II-I siècle av.n.è.

Parmi les monnaies de Thasos il-y-a une imitation mise en évidence dans l'article sous le no.15.

Aujourd'hui, au Musée d'Histoire de la République Socialiste de Roumanie se conservent 15 pièces.

MONEDE GETO-DACICE DE TIP VÎRTEJU DESCOPERITE LA PERIȘ, JUD. ILFOV

de MARIA COJOCĂRESCU

În luna iulie 1975 au fost aduse pentru identificare la Expoziția Numismatică, unitate a Muzeului de Istorie a Municipiului București, cinci monede geto-dacice. Deținătorul acestor monede a afirmat că le are moștenire de la tatăl său, care le-a găsit, în urmă cu circa 40 de ani, pe terenul agricol al comunei Periș. Prin amabilitatea moștenitorului am putut studia și fotografia piesele ce fac obiectul lucrării de față. Prezentăm mai jos catalogul monedelor în ordinea descrescîndă a greutateii lor. Ele sînt monede tip Vîrteju-București, cu aversul convex și reversul concav¹.

1. Av. Capul lui Zeus foarte mult schematizat, format din linii, ovale și globule, în profil spre dreapta. Fruntea este formată din două protuberanțe, una formînd sprînceana, dedesubtul ei aflîndu-se linia oblică a nasului, avînd ca terminație o globulă. Ochiul e redat printr-o globulă, o alta ceva mai jos indică lățimea nasului, gura e conturată de o globulă, iar bărbia de două. Din creștet pornește un unghi a cărui linie superioară este mai lungă și întreruptă la mijloc, dedesubt un oval alungit pînă în dreptul ochiului și globulei de la nas, apoi iarăși un unghi ascuțit cu vîrfurile în sus, care are în dreptul său un arc de cerc neregulat cu capetele în sus. În dreptul bărbiei, două linii paralele orizontale și un arc de cerc îngroșat, cu capetele în sus.

Rv. Cal foarte mult schematizat spre stînga, cu piciorul drept din față ridicat. Corpul este format din două proeminente, separate printr-un unghi cu deschiderea spre dreapta. Capul are forma unui cap de pasăre cu ciocul lățit. Gîtul apare ca o linie mult îngroșată. Picioarele sînt redată prin linii frînte, unite prin globule, la fel co-pitele; la piciorul drept din spate sînt două globule, cel sting nu se vede. Linia ce conturează piciorul stîng din față este continuă, în dreptul genunchiului se află o globulă. Coada este în forma unui cîrlig și atinge marginea monedei. În locul călărețului apar două globule, una lîngă alta.

AR; ↓; 8,5 g; 23 mm. Crăpături la margine.

2. Av. Idem cu Av. 1, dar reprezentarea ștearsă în partea bombată a pastilei monetare. Din creștet pornește un unghi deschis spre frunte, apoi un oval din care se vede o treime, dedesubtul acestuia se află un unghi cu o linie la mijloc și un oval slab vizibil îndreptat spre globulele ce formează bărbia, apoi două linii paralele urmate pe ori-

zontală de o protuberanță în formă de semilună, așezată oblic și continuată cu trei linii paralele.

Rv. Idem cu Rv.1, dar piciorul sting din spate este slab vizibil, picioarele din față nu se văd. Linia frintă, ce separă corpul, se continuă dedesubt spre dreapta. Nu se văd globulele prin care este redat călărețul.

AR; \; 7,95 g; 22,5 mm. Pe Rv. o crăpătură pe marginea pastilei monetare.

3. Av. Idem cu Av.1, dar fruntea e marcată prin șase linii paralele, ce cad perpendicular pe linia îngroșată a sprâncenei. Ochiul este redat printr-un punct, pe marginea unui cerc, gura este conturată prin două globule suprapuse, bărbia prin două globule una lângă alta. Din creștet pornesc două linii paralele spre frunte, un oval alungit spre gură, un unghi care are în continuarea deschizăturii un semicerc cu capetele în sus.

Rv. Idem cu Rv.1, dar se vede piciorul stîng din spate, cel din față nu este îndoit, liniile ce marchează picioarele sînt foarte subțiri. Coada este despărțită de corp, călărețul e redat prin trei globule așezate în triunghi cu vârful în jos.

AR; \; 7,3 g; 23 x 24 mm.

4. Av. Idem cu Av.3, dar liniile frunții sînt îngroșate și unite între ele, încît se văd numai capetele, ochiul într-un semicerc, cele două globule de la bărbie depărtate, linia superioară a unghiului de sub ovalul alungit pînă în dreptul ochiului are pe ea un alt unghi, apoi un arc îngroșat cu capetele în sus, continuat cu trei linii paralele, care au deasupra, înspre gură, un arc de cerc cu capetele în sus.

Rv. Idem cu Rv.3, dar călărețul redat prin trei globule în formă de triunghi cu vârful în sus, coada slab vizibilă.

AR; \; 7,15 g; 20 x 21 mm.

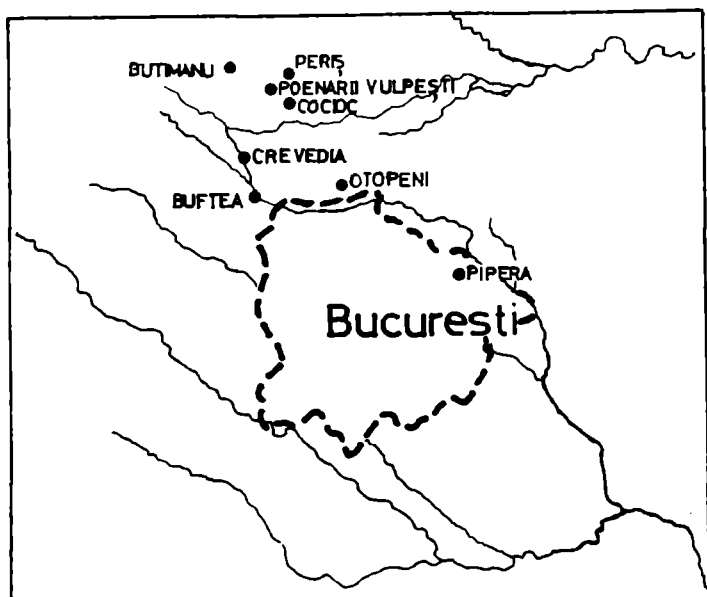
5. Av. Idem cu Av.1, dar fruntea formată din linii îngroșate șterse, globulele de la ochi, gură, bărbie sînt proeminente, linia nasului îngroșată.

Rv. Idem cu Rv.2, dar copitele picioarelor din spate nu se văd, linia gîtului pare unită cu capul, călărețul este redat prin trei globule (la fel ca Rv.3) și este așezat la capătul liniei frînte ce separă corpul. Coada pornește din spatele triunghiului.

AR; \; 7,05 g; 21 x 23 mm.

Monedele geto-dacice de tip Vîrteju cunosc o largă răspîndire și o circulație intensă, fapt dovedit de circa 40 descoperiri, din care 16 tezaure². Între acestea enumerăm descoperirile de la Vîrteju, Crevedia³, Stoenesti, Comana, Petrești⁴, Adîncata, Negoști⁵ etc. Aria de circulație a acestor monede este cuprinsă între Dunăre și Carpați, mai exact cercetătorul C. Preda stabilește zona principală a răspîndirii monedelor de tip Vîrteju în partea de mijloc a Munteniei, între Dunăre, Carpați, rîul Vedea spre vest și Ialomița spre est⁶. În această regiune se situează și descoperirea celor cinci monede geto-dacice

de la Periș⁷, în apropierea căreia au fost descoperite două importante tezaure: cel de la Petrești, com. Corbeanca, compus din 138 monede de tip Vîrteju și 11 de tip Adîncata și cel de la Crevedia, alcătuit din circa 250 monede geto-dacice de tip Vîrteju⁸.

Pentru baterea monedelor găsite la Periș s-au folosit stanțe diferite; aceasta subliniază o dată mai mult faptul că monetăria geto-dacilor avea o intensă activitate.

Compararea monedelor de la Periș cu cîteva monede tip Vîrteju din tezaurele cunoscute ne-a dus la stabilirea unor variante asemănătoare. Astfel moneda nr.3 are reversul asemănător cu cel al monedei nr.5 și 15 din tezaurul Vîrteju, iar piesa nr.4 are aversul asemănător cu aversul nr.6 din același tezaur⁹, piesa nr.5 are reversul asemănător reversului nr.7 din tezaurul Vîrteju¹⁰.

Monedele tip Vîrteju au fost bătute și au circulat în perioada înfloririi economice și politice a uniunilor de triburi geto-dacice dintre Dunăre și Carpați. Aceasta se plasează în ultimele trei decenii ale sec. al II-lea și primele două-trei decenii ale sec. I î.e.n.¹¹.

După tehnică și stil, cele cinci monede găsite la Periș pot fi încadrate în prima parte a perioadei amintite.

Monedele geto-dacice descoperite la Periș completează și îmbogățesc seria monedelor tip Vîrteju cunoscute pînă în prezent, fiind încă o dovadă a vieții economice și politice înfloritoare la care ajunsese societatea geto-dacă din centrul Munteniei.

- 1 B.MITREA, Un tezaur de monede dacice descoperite la București de o echipă de muncitori a întreprinderilor Sfatului Popular, în "Studii și referate privind istoria României", I, București, 1954, p.290-302.
- 2 C.PREDA, Monedele geto-dacilor, București, 1973, p.242.
- 3 În anul 1956, pe terenul G.A.S. Crevedia, în marginea lacului Buftea, Ene Dragomir a găsit un vas cu circa 250 monede getice de tip Vîrteju-București - cf. C.PREDA, op.cit., p.236.
- 4 Monedele geto-dacice găsite la Petrești se află în Colecția M. și dr. G.Severeanu și vor face obiectul unei lucrări alcătuite de V. Crăciunescu.
- 5 C.PREDA, op.cit., p.243.
- 6 Ibidem.
- 7 Pînă în momentul alcătuirii lucrării de față nu au fost cunoscute descoperiri de monede geto-dacice pe teritoriul comunei Periș. Este posibil ca cele cinci monede să nu fie singurele sau ultimele găsite în cuprinsul comunei Periș. În cuprinsul județului Ilfov au fost descoperite monede tip Vîrteju-București la: Căscioarele, Comana, Crevedia, Frătești, Greaca, Hotarele, Negoști, Movila, Petrești, Pietrele, Popești, Sohatu, Stoenști - cf. C.PREDA, op.cit., p.236-239; C.PREDA, în SCN, V, 1971, p.51-78; SILVIA MARINESCU-BÎLCU, în SCIV, 17, 1, 1966, p.115-119; N. IONESCU, GH. RĂDULESCU, în SCIV, 21, 4, 1970, p.649-659.
- 8 C.PREDA, op.cit., p.236.
- 9 C.PREDA, în SCN, V, 1971, pl.I, nr.5 și Monedele geto-dacilor, pl.XLIII.
- 10 C.PREDA, op.cit., pl.XLIII.
- 11 C.PREDA, op.cit., p.245. C.MOISIL, în BSNR, 1920, p.71, datează pentru prima dată acest tip de monedă ceva mai tîrziu, în a doua jumătate a sec.I f.e.n. și în sec.I e.n.

MONNAIES GÈTO-DACES DU TYPE VÎRTEJU DÉCOUVERTES À PERIȘ, DEP.D'ILFOV

Résumé

L'auteur présente un lot de 5 monnaies découvertes il y a 40 ans sur le territoire du village de Periș (dép.d'Ilfov), appartenant au type Vîrteju. En dehors de la description détaillée de ces pièces et de leur comparaison avec des exemplaires trouvés dans d'autres trésors similaires comme type et époque, l'auteur fournit encore certaines données concernant d'autres découvertes de ce genre faites également en Ilfov; les pièces étudiées complètent et enrichissent ainsi la série

de monnaies du type Vîrteju connues jusqu'à présent, constituant de cette manière une preuve supplémentaire de la vie économique et politique fleurissante de la société gète-dace du centre de la plaine valaque.

1

2

3

4

5

Monede dacice din tezaurul de la Periș, jud. Ilfov

DATE FURNIZATE DE INVENTARELE LUI ISTVÁN
TÉGLÁS DESPRE UNELE DESCOPERIRI MONETARE
DIN TRANSILVANIA

de IUDITA WINKLER
ANA HOPÂRTEAN

În afara monedelor descoperite pe teritoriul oraşului Turda şi în împrejurimile sale - descoperiri publicate în lucrarea noastră Moneda antică la Potaissa -, I.Téglás a mai achiziţionat pentru colecţia sa 106 piese găsite în alte 32 de localităţi din Transilvania.

Precizarea în multe cazuri a punctelor de hotar unde s-au găsit monedele are o importanţă deosebită pentru topografia aşezărilor antice şi oferă indicii pentru viitoare cercetări arheologice.

Numai în una (nr.XII) din cele 32 de localităţi s-au găsit monede din epoca dacică şi romană. Descoperirea prezintă un interes sporit, deoarece localitatea, situată "extra provincia", nu este cunoscută pînă în prezent prin alte vestigii antice. Dintre celelalte localităţi - toate cu monede din perioada provinciei Dacia -, 17 (nr.I, IV, VI, VII, IX, X, XIII, XIV, XVI, XIX, XXII, XXVI, XXVII, XXVIII, XXIX, XXX şi XXXI) sînt binecunoscute prin alte descoperiri de materiale romane¹, iar 12 (nr.II, III, V, VIII, XI, XVII, XVIII, XX, XXI, XXIII-XXV) se înscriu numai prin însemnările lui I.Téglás pe harta arheologică a Daciei. Una dintre localităţi (nr.XV) poate fi localizată în două judeţe, iar alta (nr. XXXII) n-a putut fi identificată, deoarece denumirii maghiare îi corespund opt localităţi din Transilvania.

I. BAIA DE ARIEŞ (Offenbánya), jud. Alba. În apropierea comunei s-au găsit două monede:

1. Denar, 19 mm, emis de Commodus la Roma, 171/180 e.n. Av. L AVREL COMMODVS AVG. Rv. TR... V... MP III COS II P P. O divinitate şezînd. Cf. C 780 = RIC,1-2. - A=D 111.
2. Denar, 18 mm, emis de Severus Alexander, la Roma, pentru Iulia Mamaea. RIC,331 = C 5. - A=D 112.

II. BISTRA (Bisztra), jud. Alba.

1. Denar din aliaj slab, 18 mm, de la Caracalla. Av. ...NINVS PIVS AVG GER... Rv. MONETA AVG. Moneta, şezînd, ţine o balanţă. Cf. RIC,215, 308. - A=D 138.
2. Denar, 19 mm, de la Severus Alexander, emis la Roma, 231-235. Cf. RIC,235-236, 238-239. - A=D 137.

III. BIRGHIS (Büirkös), jud. Sibiu.

1. Denar, 19 mm, de la Traian. Av.IMP TRAIANO AVG GER DAC P...

COS III. Rv. SPQR OPTIMO PRINCIPI. O figură în picioare. - A=D 198.

2. O mică monedă de bronz, 18 mm, tocită și ilizibilă; poate de la Caracalla. - T=D 197.

IV. BOGATA DE MUREȘ (Marosbogát), jud. Mureș.

1. Denar tocit, 19 mm. Av. Bustul lui Marcus Aurelius; legenda ilizibilă. Rv. ... PP XX IMP III COS III. Zeiță în picioare. A=D 173.
2. Denar, 19 mm, cu marginea ruptă. Av. DI ... FAVS ... A. Rv. AET ... INITA. Aeternitas în picioare. T=D 175.
3. Denar, 20 mm, emis de Caracalla sau Elagabal. Av. ANTONINVS PIVS FEL AVG. Rv. Legenda tocită. Figură în picioare. A=D 172.
4. Denar de potin, 19 mm, emis de Severus Alexander la Roma în 227 e.n. RIC, 70 = C 325. - D 174.
5. Monedă de bronz, 24 mm, poate de la Maximianus. Rv. O divinitate ține în mâna stângă o lance, iar în dreapta, întinsă, o cunună. - A=D 104.

V. BRĂZEȘTI (Berzesd), jud. Cluj. În nisipurile aurifere s-au găsit doi denari de argint:

1. Av. Bustul lui Antoninus Pius. Rv. Un vas. - D 157.
2. Av. Tocit, poate Antoninus Pius. Rv. COS III. Mercur în picioare. - D 158.

VI. CĂLUGĂRENI (Mikháza), jud. Mureș.

Denar, 19 mm, emis de Severus Alexander pentru Iulia Mamaea. Cf. RIC, 340, 343 = C 31, 35. - D 110.

VII. CIUGUDU DE SUS (Felsöfűged), jud. Alba.

În hotar s-a găsit un sestertius de la Traian, 28 mm. Av. IMP ... TRAIAN ... Rv. Din legendă s-a păstrat numai C și O; în exergă S.C. Un cal în galop. - D 114.

VIII. CRIS (Keresd), jud. Mureș.

Monedă de potin, 22 mm. Av. IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG. Rv. Ilizibil. - D 113.

IX. DECEA (Marosdécse), jud. Alba.

1. Sestertius, 30 mm. Av. ANTONINVS ... Rv. O figură în picioare. - D 115.
2. Sestertius, 30 mm. Av. ... IVL PHILIPPVS AVG. Rv. PROVINCIA DACIA; AN I. Stindardele celor două legiuni. - D 116.
3. Nouă monede romane tocite, cu rondelă mică, de argint; probabil restul unui tezaur monetar. - D 179.

X. DOMNEȘTI (Bilak), jud. Bistrița-Năsăud.

Denar, tocit, 19 mm, emis de Severus Alexander la Roma în 222 e.n. Av. ... MAVR SEV ALEXAND ... Rv. PM TR P COS PP. O figură în picioare. Cf. RIC, 5 și urm. - D 171.

XI. FÎNTÎNA (Hidegkut), jud. Brașov.

1. Sestertius, tocit, 29 mm. Av. AV ... Bustul lui Marcus Aurelius. Rv. ... RO ... S.C. O figură șezând. - D 182.

2. Denar, 19 mm, de la Maximinus. Av. ... MINVS AVG. Rv. MO ... O figură în picioare. - D 183.

XII. HALMAȘD (Halmágy), jud. Sibiu.

1. Drahmă, 17 mm, din Apollonia sau Dyrrhachium. Av. Vacă alăptând vițelul. Rv. În jurul unui patruleter ornamental, litere grecești. - D 193.
2. Denar, 19 mm, de la Caracalla, emis la Roma, 201-206 e.n. RIC, 130 (a). - D 194.
3. Denar, 20 mm. Av. ... AVR PIVS. Rv. Legenda ilizibilă. Victoria ține o cunună. - D 195.

XIII. HOGHIZ (Héviz), jud. Brașov.

1. Monedă de bronz, foarte tocită, 20 mm. Av. ... RVS PIVS. Bustul lui Septimius Severus (?) Rv. PIETAS PVBLICA (descifrare probabilă). O figură în picioare. - D 187. Legenda Rv. este cunoscută numai de pe monedele emise pentru Iulia Domna (RIC, 574, 643), Geta (RIC, 14) și Manlia Scantilla (RIC, 7). Poate fi un hibrid sau fals.
2. Denar de potin, 19 mm, de la Severus Alexander. Av. ... V ... LEXAND. Rv. Complet tocit. - D 188.
De pe teritoriul castrului;
3. Sestertius, 29 mm, foarte tocit. Av. Bustul lui Antoninus Pius. Rv. O figură în picioare. - D 184.
4. Monedă mică de bronz, 18 mm. Av. Bustul lui Marcus Aurelius. Rv. Soldat în picioare. - D 185.
5. Denar, 19 mm, emis de Septimius Severus la Roma sau Laodiceea. Cf. RIC, 123 și 500.
6. Denar de potin, 18 mm, emis de Severus Alexander. Av. IMP C M AVREL ALEXAND. Rv. PR ... S VII. O figură în picioare, ține o lance. - D 196.

XIV. IARA (Alsójárá), jud. Cluj. Din nisipurile aurifere:

1. Denar, 19 mm, de la Severus Alexander emis la Roma în 228-231 e.n. Av. IMP SEV ALEX ... DE ... Rv. ... RIA AVG. Victoria ține o cunună. RIC, 212-216.
2. Monedă de bronz, 23 mm, foarte tocită. Av. Bustul "Plotinei" (?). Rv. O figură în picioare. - D=B 80.

XV. LUNCA (Aranyoslaka), jud. Alba, din hotarul satului.
Cinci monede romane de argint și de bronz. - D 201.

XVI. LUNCA MUREȘULUI (Kocsárd), jud. Alba.

Monedă tocită de bronz, 21 mm, cu legendă greacă. Av. Bustul unui tânăr. Rv. O figură în picioare. - D=B 33.

XVII. LUPȘA (Lupsa), jud. Alba sau Brașov.

1. Monedă de bronz, 24 mm, poate de la Marcus Aurelius. Rv. Victoria întinzând o cunună. - D=B 87.
2. Denar, 19 mm, de la Severus Alexander, emis la Roma, 222-228 e.n. RIC, 180. - D 159.

3. Monedă de bronz, 24 mm, foarte tocită. Av. Ilizibil. Rv. O figură în picioare. D=B 89.

Din nisipurile aurifere:

4. Denar, 19 mm, de la Severus Alexander, emis la Roma, 222-228 e.n. Av. ... ALEXANDER PIVS. Rv. RIC, 168=C, 187. - B=D 88.

XVIII. OCOLIȘ (Nagyoklos), jud. Alba.

Monedă de bronz, 24 mm, tocită. Av. ... TONINO ... VG ... PIVS ... Rv. S ... T ... COS III; în câmp S.C. O figură în picioare lângă un altar. - D 156.

XIX. ORHEIUL BISTRITEI (Várhely), jud. Bistrița-Năsăud.

1. Monedă de bronz, 26 mm. Av. M ANTONINVS ... Rv. O figură în picioare. - D 178.
2. Monedă de bronz, 19 mm, tip de denar emis de Septimius Severus la Roma în 206 e.n. RIC, 200. - D 168.
3. Denar de potin, 20 mm, emis de Severus Alexander. Av. ... ALEXAND ... Rv. ... AVG. O zeiță în picioare. - D 169.

XX. ORMEȘ, jud. Alba.

Monedă de bronz complet tocită, 18 mm, semnalată în ArchÉrt, XXXI, 1911, p.371 (împreună cu una de argint). Av. ... AVRELIVS PIUS AVG PP. Rv. TR P ... COS III ... O figură șezând pe un tron.

- D 178.

XXI. PĂDURENI (Mezőkok), jud. Mureș. În partea de hotar denumită "Klápá";

1. Monedă tocită de bronz, 22 mm, poate de la Antoninus [Pius]. - D=B 55.
2. Monedă de bronz, 29 mm, [sestertius], de la Faustina (poate Faustina Iunior). - D=B 52.
3. Denar de potin, 19 mm, emis de Severus Alexander pentru Iulia Mamaea. Av. IVLIA MAMA ... Rv. O figură în picioare. - D=B 54.
4. Monedă tocită de bronz, 29 mm [sestertius]. Av. ... AVGVSTVS... TR P ... Rv. Ilizibil. - D=B 56.
5. Monedă de bronz, 18 mm, foarte tocită. - D=B 53.

XXII. RĂZBOIENI-CETATE (Székelyföldvár), jud. Alba.

1. Sestertius, 29 mm, emis de Traian, 111-117 e.n. Av. IMP CAES NER ... TRAIANO AVG GER DAC PM TR COS VI PP. Rv. Un signum în fața unei figuri ce șade. - D=B 31.
2. Denar de potin, 19 mm. Av. Bustul lui Septimius Severus. Rv. Un călăreț. - D 199.
3. Denar, 18 mm, emis de Severus Alexander. Av. IMP SEV ALEXAND ... Rv. O figură mergând. - D=B 30.
4. Monedă tocită de bronz, 26 mm. Av. IM CAESAR. - D 28.
5. Denar, 18 mm, foarte tocit. Av. Bustul unui tânăr. Rv. O figură în picioare. - D 27 = B 28.
6. Monedă de bronz, 29 mm, foarte tocită. - D 26.
7. Monedă de bronz, 18 mm, foarte tocită. Rv. Se vede un animal, poate elefant. - D=B 29.

8. Monedă de bronz, 17 mm, foarte tocită. D=B 32.

De pe teritoriul "castrului"²:

9. Monedă de bronz, 29 mm, [sestertius], foarte tocită, de culoare gălbuie. A 113 = D 26.

10. Monedă de bronz, 26 mm, [as], de culoare roșiatică. Av. IMP CAES P ... Bustul lui "M.Antoninus" (?). Rv. O figură șezând. - B 27.

XXIII. REMETEA (Torockó), jud. Alba.

1. Denar, 19 mm, emis de Septimius Severus. Rv. Victorie ține o cunună și o ramură de palmier. - D 62.

2. Denar, 21 mm, ca mai sus. - A 131.

3. Monedă de argint, 21 mm, emisă de Gordianus. Rv. O figură în picioare. - D 63.

4. Denar, 19 mm. Av. Tocit. Rv. O figură în picioare. - D 65.
Din șanțul cetății denumit "Forum":

5. Monedă de argint, 19 mm, emisă de Gordianus. - A 132.

În partea de hotar denumită "Tilalmas" a fost descoperit în 1904, cu ocazia dinamitării unor stînci:

6. Denar, 18 mm, emis de Antoninus Pius. Av. ANTONIVS AVG PIVS PP. Rv. TR POT ... COS III. - D 64 = A 126.

XXIV. SARTAS (Szártos), com. Baia de Arieș, jud. Alba.

1. Monedă de bronz, 24 mm (tocită), din seria emisiunilor "barbare". Av. Bust. Rv. Un călăreț. - D 200.

2. Monedă tocită de bronz, 19 mm. Av. ... AVG. Poate chipul lui Severus Alexander. Rv. PO ... O figură în picioare. - D 162.

3. Denar tocit, 19 mm. Av. Poate bustul Iuliei Mamaea. Rv. O figură în picioare. - D 164.

4. Antoninian emis de Gordianus III în Antiochia, 238-239 e.n. RIC. 188. - D 163.

XXV. SĂLCIUA DE JOS (Alsószolcsva), jud. Alba.

1. Monedă de bronz, 32 mm, foarte tocită [sestertius], de la Traianus. - D 84 = B 84.

2. Monedă de bronz, 25 mm, foarte tocită, de la Severus Alexander. Rv. S.C. O figură în picioare. - D 85 = B 85.

3. Monedă de bronz, 30 mm, foarte tocită de culoare gălbuie. Rv. S.C. O figură în picioare. - D=B 86.

XXVI. SĂLCIUA DE SUS (Felsőszolcsva), jud. Alba.

1. Monedă de bronz, 24 mm, foarte tocită. Av. Bustul lui Marcus Aurelius. Rv. S.C. Victoria. - D 166.

2. Denar, 19 mm, foarte tocit, de la Septimius Severus. - D 165.

3. Monedă frumoasă de bronz, 30 mm, [sestertius]. Av. IMP M AVR SEV ALEXANDER AVG. Bustul lui Severus Alexander. Rv. ... M TR VI ... P P. O figură mergînd spre dreapta ține o lance și o ramură. - D 167.

XXVII. SIGHIȘOARA (Segesvár), jud. Mureș.

1. Monedă frumoasă de bronz, 19 mm. Av. ... ONINVS AVG. Capul

- lui Antoninus cu cununa de raze. Rv. TR POT XIX, ... S.C. O figură în picioare. - D 190.
2. Monedă de bronz, 19 mm. Av. Bustul lui Septimius Severus, ... PIVS AVG. Rv. PART MAX ... M TP P VIII. Cf. RIC, 176 = C 371. - D 189.
 3. Denar foarte tocit, 19 mm. Av. ... [] ESA AVG. Bustul împărătesei Iulia Maesa. Rv. O divinitate ține o lance. - D 191.
 4. Denar tocit, 19 mm. Av. Poate bustul lui Severus Alexander. Rv. AEQI ... VG. Aequitas în picioare. Cf. C, 9,11,13. - D 192.
- XXVIII. TĂURENI (Mezőtőháti), jud. Mureș.
1. Monedă de bronz, 25 mm, emisă de Severus Alexander. C, 568. - D=B 41.
 2. Monedă tocită de potin, 19 mm. Rv. O figură în picioare. - D 40.
 3. Monedă tocită de potin, 22 mm. Rv. O figură în picioare. - B 40.
Din partea de hotar denumită "Kuretyós":
 4. Denar, 19 mm. Av. ANTONINVS AVG GERM PART R M ... Rv. VIC PAR; IMP III COS III TR P XX. Lângă o cuirasă, un stindard. - D 39. Avînd în vedere că descrierea este sumară, am putea vedea în această monedă o piesă de tipul celor descrise de C, 648 și 650, emise de Caracalla, un fals sau un exemplar cu legendă greșită.
 5. Monedă de bronz de culoare gălbuie, 22 mm, de la Antoninus. Rv. Victoria ține o cunună și cornul abundenței. - D=B 38.
Din partea de hotar "Káposztás":
 6. Denar, 22 mm, emis de Marcus Aurelius la Roma, 166 e.n. Cf. RIC, 163-164. - A 115. În ArchErt, XXX, 1910, p.354, I.Téglás menționează că dintre monedele ce s-au găsit pe teritoriul comunei el a primit patru de bronz din sec. II-III, dintre care numai una a fost descrisă în inventarele sale, de unde rezultă că cele patru de argint au fost achiziționate ulterior.
- XXIX. UNGRA (Szász Ungra), jud. Brașov.
1. Denar, 20 mm, emis de Septimius Severus pentru Iulia Domna. Av. IVLIA AVGVSTA. Rv. GENERI FRVGIE (sic). Cf. RIC, 546, 636. - D 181. Legenda corectă ar fi CERERI FRVGIF.
 2. Monedă tocită de bronz, 18 mm, de la Severus Alexander. - D 180.
- XXX. UNIREA (Felvincz), jud. Alba.
1. Monedă de bronz de la Traian [sestertius], 32 mm. Rv. O figură șezînd. - D 34 = B 34.
 2. Denar, 19 mm. Av. ... ALEXAND .. AVG IMP VI II (sic). Rv. Victoria cu o cunună. - D 37. Pe moneda lui Severus Alexander nu poate fi titlul de IMP; este fie un fals, fie o transcriere greșită.
 3. Monedă de bronz tocită, 28 mm, de la Antoninus (?). D=B 36.
Din partea de hotar denumită "Liki":
 4. Denar de potin, 19 mm. Av. Tocit, un bust cu barbă. Rv. PROVIDEAT ... COS ... - D 35 = A 114. Probabil este o monedă a lui Clodius Albinus. I.Téglás, în ArchErt, XIX, 1899, p.192, semna-

lează materiale romane și monede provenite din hotarul denumit "Csürszeg" (= cui de șură) și "Vályogvető" (= lutărie).

XXXI. VIDOLM (Vidaly), jud. Alba. Din nisipurile aurifere:

1. Monedă tocită de bronz, 25 mm. Av. ... AVG COS III. Bustul unui tânăr. Rv. S.C. O divinitate în picioare. - D 59 = B 59.
2. Monedă de bronz. Av. ... FAVSTINA. Rv. și diametrul nu sînt precizate. - A 122.
3. Monedă de bronz, 31 mm, [sestertius]. Av. FAVSTINA AVGVSTA. Rv. O divinitate șezînd, cu coif pe cap; lîngă ea un "cîine" (?). - D=B 57.
4. Monedă de bronz, 30 mm, cu legendă greacă. Av. AVT MAV ANT NEI NOC [Caracalla sau Elagabal]. Rv. OVATA. O zeiță, șezînd, ține în mîna stîngă cornul abundenței, iar dreapta pe șold. - D=B 58.

XXXII. TRANSILVANIA - Szentmárton (există opt localități cu acest nume). S-a găsit în partea de hotar denumită "Halom" (=Movilă): Monedă tocită de bronz, 27 mm, poate cu bustul lui Antoninus Pius.

ABREVIERI

- A = Registrul de inventar al colecției lui I.Téglás întocmit în anul 1907, nr.1-132.
- ArchÉrt = "Archaeologiai Értesítő", Budapest, 1869 și urm.
- Av = Avers.
- B = Registrul de inventar al colecției lui I.Téglás întocmit în anul 1907, numerotare nouă, nr.11 și urm.
- C = H.COHEN, Description des monnaies frappées sous l'empire romain communément appelées médailles impériales, ed. a II-a, I-VIII, Paris-Londra, 1880-1892.
- D = Registrul de inventar al lui I.Téglás început în anul 1906, cu subtitlul "Monede romane provenite din Dacia".
- RIC = H.MATTINGLY-E.A.SYDENHAM, The Roman Imperial Coinage, London, I-IV, 1923-1936.
- Rv = Revers.

N O T E

- 1 Vezi D.TUDOR, Orașe, târguri și sate în Dacia romană, București, 1968; Tabula Imperii Romani, Aquincum-Sarmizegetusa-Sirmium, Budapest, 1968; Tabula Imperii Romani, Romula-Durustorum-Tomiș, București, 1969.
- 2 I.TÉGLÁS, în ArchÉrt, XVIII, 1898, p.432, semnalează: următoarele piese ce nu pot fi identificate în inventare: 1. monede ro-

mane de pe teritoriul "castrului"; 2. monede grecești și romane găsite în via lui István Zichy în timpul rigolării.

**DATES FOURNIES PAR LES INVENTAIRES D'ISTVÁN
TÉGLÁS SUR QUELQUES DÉCOUVERTES MONÉTAIRES
DE TRANSYLVANIE**

Résumé

En dehors des monnaies découvertes sur le territoire de la ville de Turda et de ses alentours, I. Téglás a également acquis, pour sa propre collection, 106 pièces trouvées dans d'autres localités de Transylvanie. Parmi celles-ci, 12 monnaies (nos. II, III, V, VIII, XI, XVII, XVIII, XX, XXI, XXII-XXV) ont pu être incluses sur la carte archéologique de la Dacie grâce en exclusivité aux données fournies par I. Téglás.

INFORMAȚII DOCUMENTARE DESPRE DOUĂ TEZAURE DE MONEDE BIZANTINE

de CONSTANȚA ȘTIRBU

Tezaururile care fac obiectul notei de față au fost descoperite cu mulți ani în urmă, și, deși sînt cunoscute în literatura de specialitate, socotim că informațiile pe care le vom prezenta în cele ce urmează vor completa și îmbunătăți datele publicate pînă acum.

Primul tezaur de care ne vom ocupa este cel descoperit în împrejurimile Zimnicei înainte de anul 1869, amintit pentru prima oară de Cezar Bolliac în ziarul "Trompeta Carpaților" din 23 dec./4 ian. 1869, în articolul intitulat "Arheologie și numismatică".

Autorul arăta cu acel prilej că tezaurul era alcătuit din vreo 2000 de constande sau constăntinați, de aramă și bilon, din epoca Comnenilor, din care a luat pentru colecția sa vreo 300 din cele mai interesante¹.

O scrisoare trimisă de C. Bolliac Ministerului Instrucțiunii Publice la 30 I 1869, depistată la Arhivele Statului², ne aduce unele elemente noi față de cele cunoscute pînă în prezent. Autorul ei propune să fie cumpărate pentru Muzeul Național de Antichități din București două tezaure monetare din colecția sa: primul fiind alcătuit din 24 tetradrahme Macedonia Prima și trei tetradrahme ale orașului Thasos, iar cel de al doilea din "70 monede bizantine concave de aramă și de bilon din epoca Comnenilor". În continuare adaugă: "toate acestea sînt găsite în prejmele Zimnicei, într-un loc tetradrahmele și în alt loc folișii numiți vulgar constantinați".

Menționează, discutînd asupra prețului lor, că "atît conservarea celui dintîi, cît și conservarea celui de al doilea, este admirabilă și rare ori se vede prin colecțiuni acest grad de conservare".

Oferta a fost acceptată și pe baza rezoluției puse de Ministerul Instrucțiunii pe scrisoarea lui C. Bolliac, se cere Contabilității ministerului să elibereze lui Marin Georgescu de la Muzeul de Antichități un mandat de 608 lei, costul celor două tezaure³, monedele macedonene și thasiene cumpărîndu-se cu 20 lei bucata, iar cele bizantine (68 bucăți) a 1 leu bucata.

Din adresa contabilității⁴ reiese că s-a plătit atît prețul monedelor Macedonia Prima și Thasos (27 buc.), cît și al celor 68 monede bizantine; care apoi s-au înaintat muzeului.

Trebuie să menționăm că pînă acum tezaurul de monede Macedonia Prima și Thasos, găsit în împrejurimile Zimnicei în jurul anului

1868, nu a fost consemnat în literatura de specialitate și chiar dacă datele oferite de documentele prezentate mai sus nu rezolvă problema privind tezaurul de monede bizantine amintit, socotim că aceste însemnări vor putea fi folositoare unor cercetări viitoare.

Al doilea tezaur de monede bizantine pe care-l prezentăm în nota de față este cel descoperit la Dolhești, jud. Iași.

Descoperirile monetare de la Dolhești amintite de Constantin Moisil în anii 1913⁵ și 1920⁶, reluate ulterior și de alți cercetători⁷, sînt prezentate astfel: o primă descoperire în anii 1881-1882 făcută de locuitorul Petre Caspar pe cînd era copil, care a găsit vreo 50-60 monede de la Vasile II și Constantin VIII. Același locuitor a mai găsit în 1905 50-60 bucăți, din care 30 au fost trimise Prefecturii de Fălciu, iar restul au fost vîndute la diferiți particulari⁸.

O a doua descoperire la Dolhești s-ar fi făcut în 1902, pe un mic platou la marginea unui deal, la adîncime de 1 m, unde, printre lespezi de piatră așezate orizontal, s-au găsit vreo 20 monede bizantine⁹.

Documente recent cercetate ne permit să aducem unele precizări în legătură cu prima descoperire.

Într-o scrisoare adresată la 28 iunie 1904 de Prefectura de Fălciu ministrului Instrucțiunii Publice¹⁰, prin care îl informează de raportul primit de la primarul comunei Dolhești, aflăm că "femeia Marghioala Gheorghe Gaspar, împreună cu fiii săi Petrache, Ioan și Anica, în ziua de 25 curent (1904), pe cînd se aflau la prăsit porumbul de pe ogorul propriu, au găsit la o adîncime de vreo 20 cm în pămînt vreo 40 monede de aur, pe care sînt gravate în relief pe o parte chipul unui sfînt, iar pe cealaltă sfîntii împărați Constantin și Elena cu crucea în mînă, precum și 10 verigi de aur".

Din cuprinsul scrisorii mai aflăm că atît monedele, cît și verigile au fost depuse de primarul satului la Prefectura de Fălciu. Aceasta, la rîndul ei, ținînd seama de articolul 5 din regulamentul legii pentru descoperirea monumentelor antice, înaintează ministerului cîte un exemplar din fiecare grupă de obiecte pentru a fi examinate și a decide asupra importanței lor, cerînd ca după aceea, atît veriga cît și moneda, să fie remise prefecturii pentru a le înapoia proprietarei lor.

Dintr-o altă scrisoare, datată la 30 iunie 1904¹¹, rezultă că cele 39 monede și 9 verigi s-au înapoiat Marghioalei Gaspar, care cerea însă și restituirea celor două piese trimise la București.

Pe verso acestei scrisori se confirmă primirea obiectelor (moneda și veriga) la minister și se arată că s-au întredințat lui Grigore Tocilescu, pe atunci director la Muzeul Național de Antichități, spre examinare.

Din păcate, însă, nu cunoaștem rezultatul și urmările acestei analize.

Diferența de date ce rezultă din cuprinsul scrisorilor prezen-

tate mai sus și cele relatate de Constantin Moisil în 1920 provine de la sursele de informație diferite care i-au stat la dispoziție.

Nu excludem însă posibilitatea ca numărul de piese să fi fost mai mare, dar că descoperitorii să fi declarat Prefecturii de Fălciu mai puține.

În privința compoziției tezaurului, din descrierea sumară făcută în scrisoarea datată în 28 iunie 1904 de prefectul de Fălciu, presupunem că monedele bizantine de aur s-ar putea data cel mai devreme la sfârșitul sec. al X-lea, limita maximă putând fi prima jumătate a sec. al XI-lea.

Interesant este și un alt fapt: preotul V. Ursăcescu din Dolhești, același care i-a furnizat lui Constantin Moisil informația privind descoperirile monetare din această localitate, a vândut Băncii Naționale în martie 1944, așa cum a avut amabilitatea să ne aducă la cunoștință Octavian Iliescu¹², printre alte piese de aur, două monede emise de Vasile II și Constantin VIII, piese ce s-ar înscris în mențiunea cuprinsă în documentul datat în 1904. Dăm mai jos descrierea lor.

1. Av. + $\text{IHSX}.. \text{REX REGNANT}\text{I}\eta\text{m}$. Bustul lui Isus Cristos, cu barbă, din față, purtând nimb cruciger, tunică și mantie; binecuvîntează cu mîna dr., iar cu st. ține pe piept evanghelia.

Rv. + BASILCCONSTANTIDR . Busturile din față ale lui Vasile II în st., cu barbă, și Constantin VIII în dr., purtând coroane cu pandantive și ținînd între ei o cruce lungă patriarhală, ce are la mijlocul brațului vertical X. Vasile II poartă loros și Constantin VID hlamidă.

Av, nomisma tetarteron, 20 mm, 4,19 g, inv. B.388; emis la Constantinopol în anii 1005-1025.

- Philip Grierson, Catalogue of the Byzantine coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore collection (în continuare: DOC), vol. II, part. 2-a, Washington, 1973, p. 626, nr. 15 b1.

2. Av. + $\text{IHSXPS REX REGNANT}\text{I}\eta\text{m}$ - Ca mai sus.

Rv. + BASILCCONSTANTIDR - Ca mai sus.

Av, nomisma 19 mm, 4,21 g, inv. B.389; emis la Constantinopol în anii 1005-1025.

- DOC, nr. 15 b1.

Chiar dacă informațiile de care dispunem pînă în prezent nu ne permit să cunoaștem exact conținutul tezaurului de la Dolhești descoperit în 1904, trebuie să subliniem importanța sa deosebită, fiind cel mai mare tezaur monetar din această epocă descoperit în nordul Dunării, în Moldova, cuprinzînd alături de monede bizantine și obiecte de podoabă.

Ca și cel contemporan cu el, descoperit la Dinogetia în anul

1959, tezaurul de la Dolhești constituie o mărturie concretă a relațiilor întreținute de populația de pe aceste meleaguri cu lumea bizantină.

NOT E

- 1 "Trompeta Carpaților", an.VII, nr.699. Pentru acest tezaur vezi și: CONST.MOISIL, BSNR, 10, 1913, p.21; O.ILIESCU, "Studii", III, an.5, 1952, p.182-183, nr.49-54; idem, în: C.C.KIRIȚESCU, Sistemul bănesc al leului și precursorii lui, vol.I, Edit.Academiei, București, 1964, p.352; B.MITREA, SCIV, 16, 1965, 2, p. 255; C. PREDA, SCIV, 23, 1972, 3, p.412.
- 2 Arh.St.Buc., Fond. Ministerul Instrucțiunii, dos.260/1869, 32 și 32^v.
- 3 Ibidem, dos.707/1868, f.182.
- 4 Ibidem, dos.260/1869, f.33.
- 5 CONST.MOISIL, BSNR, 10, 1913, p.63-64.
- 6 Ibidem, 15, 1920, p.78.
- 7 O.ILIESCU, "Studii", III, an.5, 1952, p.182, nr.42; DAN TEODOR, SCIV, 19, 1968, 2, p.239; C.PREDA, SCIV, 23, 1972, 3, p.400; V.SPINEI, Dacia, N.S., XIX, 1975, p.229.
- 8 C.MOISIL, op.cit., p.78.
- 9 Idem, BSNR, 10, 1913, p.63-64.
- 10 Arh.St.Buc., Fond.Ministerul Instrucțiunii, dos.2207/1904, f.93.
- 11 Ibidem, f.117; vezi și f.104.
- 12 Aducem și pe această cale mulțumiri tov. Octavian Iliescu, care ne-a pus la îndemână piesele în discuție aflate la Cabinetul Numismatic al Bibliotecii Academiei R.S.R.

INFORMATIONS DOCUMENTAIRES SUR DEUX TRÉSORS DE MONNAIES BYZANTINES Résumé

L'auteur présente quelques documents inédits qui apportent des informations nouvelles concernant les découvertes monétaires faites aux alentours de Zimnicea, dép. de Teleorman avant 1869, où ont été signalés un trésor de monnaies Macedonia Prima et Thasos et un autre qui comprend des monnaies byzantines de l'époque des Comnènes.

On précise ensuite les circonstances de la découverte monétaire de Dolhești, dép. de Jassy, faite en 1904, qui a mis au jour 40 monnaies byzantines et 10 anneaux en or datés probablement de la fin du Xe jusqu'au début du XIe siècle.

UN TEZAU DE MONEDE DE LA MIRCEA CEL BĂTRÎN GĂSIT ÎN R.S.F. IUGOSLAVIA

de OCTAVIAN ILIESCU

În toamna anului 1962, cercetătorul Sergiei Dmitrievic din Belgrad a studiat timp de mai multe zile monedele medievale sârbești din colecția Cabinetului numismatic al Bibliotecii Academiei, monede cărora le-a dedicat numeroase studii și al căror corpus îl pregătește cu multă competență. Cu prilejul vizitei sale la București, cunoscutul numismat belgrădean ne-a împărtășit date interesante despre un tezaur de monede emise de Mircea cel Bătrîn, găsit undeva în Iugoslavia, anul și locul descoperirii nefiind precizate. Câteva exemplare, intrate în colecția sa personală, ne-au fost înfățișate, cu îngăduința de a lua notele cuvenite. Le dăm astăzi în vileag, mulțumindu-i stimatului nostru coleg pentru prețioasa sa contribuție adusă numismaticei Țării Românești¹.

Monedele provenind din acest tezaur, examinate de autorul acestor rânduri, sînt toate ducați de argint cu efigia voievodului emitent, bătuți de Mircea cel Bătrîn în a doua parte a domniei sale, de la bătălia de la Nicopole și înlăturarea lui Vlad I (25 sept. 1396-ian. 1397) și pînă la sfîrșitul vieții sale (31 ian. 1418). După felul în care este redată efigia lui Mircea, monedele din tezaurul găsit în Iugoslavia se grupează în două tipuri, cel de-al doilea fiind prezent în două variante heraldice. Redăm mai jos o descriere sumară a lotului examinat în 1962.

Tipul I

Av. Mircea cel Bătrîn în picioare, din față, purtînd coroană deschisă și costum imperial bizantin (saccos²), ținînd în mîna dr. o sulită cu fierul oval, înfățișată în poziție oblică, iar în mîna st., globul cruciger.

Rv. Scut despicat și înclinat spre dr., în primul cîmp fasciat, în al doilea plin, timbrat pe colțul st. de un coif în profil spre dr., cu viziera închisă; deasupra lui, acvila cu aripile închise și capul întors spre o cruce cu brațele egale și ancorate.

1. Av. BOVdB
Rv. MIP VA BOP

2. Av. PbVdB
Rv. MIP

Tipul II

Varianta I

Av. Mircea cel Bătrîn în picioare, din față, purtînd coroană deschisă

și o haină lungă de tip occidental, încheiată în nasturi (surcotă³), deasupra ei, o mantie îmblănită; ține în mîna dr. o sulită cu fierul ascuțit, în poziție verticală, iar în mîna st. globul cruciger. Rv. Stema ca la tipul I, dar coiful are viziera deschisă, iar stiluleste mai elegant.

3. Av. IOW MI d VΔ B	8. Av. OW M d VΔ B
Rv. IOW Md dVΔ B	Rv. IOW MI dVΔ B
4. Av. și rv. aceleași legende ca la nr.3	9. Av. IOW M d VΔ B
5. Av. și rv. aceleași legende ca la nr.3	Rv. IOW dAV B
6. Av. IOW M d VΔ B	10. Av. I ...
Rv. IOW MI dVΔ B	Rv. OWI Md RVA B
7. Av. și rv. aceleași legende ca la nr.6.	11. Av. IOW M d VΔ B
	Rv. IOW MI dVΔ B
	12. Av. IOW M ...
	Rv. IOW M dVΔ B
- acvila fără cruce (eroare).

11

12

Ducați de la Mircea cel Bătrîn dintr-un tezaur găsit în R.S.F. Iugoslavia, tipul II, varianta I, nr.11-12.

Varianta II

Av. Mircea cel Bătrîn ca la varianta I.

Rv. Scut despicat și înclinat spre dr., în primul cîmp fasciat, în al doilea o stea cu cinci raze; coif și acvilă ca la varianta I.

13. Av. IOW M dVΔ B	15. Av. IOW M d VΔ B
Rv. IOW M dVΔ B	Rv. IOW M dVΔ B
14. Av. și rv. aceleași legende ca la nr.13	16. Av. IOW M d V B
	Rv. IOW M dVΔ B

Nu am putut obține datele tehnice - diametru, greutate - ale acestor monede, la data examinării lor. De asemenea, nu ni s-au comunicat informații cu privire la componența eventuală a tezaurului de care ne ocupăm și a ordinii sale de mărime.

Pe baza observațiilor făcute în ultimii ani, studiind mai multe tezaure cu monede de la Mircea cel Bătrîn, putem propune, pentru cel descoperit în Iugoslavia, datarea sa între anii 1405 și 1410. Este de dorit ca publicarea sistematică a tuturor tezaurelor monetare de la Mircea cel Bătrîn, descoperite pînă astăzi, să aducă noi precizări ale cronologiei emisiunilor marelui voievod, a cărui privire ne urmărește peste veacuri din fresca mănăstirii Cozia.

- 1 Se cade să amintim aici și contribuția la numismatica Țării Românești a unui alt cercetător sârb, care, publicînd cu șaptezeci de ani în urmă tezaurul monetar găsit în 1891 la Reșava, pe valea Moravei (în Serbia de sud-est), aduce valoroase precizări cu privire la determinarea monedelor emise de Vlaicu Vodă, Radu I și Dan I: L.J. KOVACEVIĆ, O natpisou na najstarijim vlaškim novčima. Prilog rumunskoj numizmatiji, în "Starinar", seria a II-a, 2, 1907, p. 48-60, cu o planșă și extras, Belgrad, 1907, fără paginație proprie.
- 2 PAVEL CHIHAILA, Efigii monetare și portrete votive ale voievozilor Radu I și Mircea cel Bătrîn, în "Glasul Bisericii", 27, 1968, p.741.
- 3 Ibidem, p.728.

UN TRÉSOR DE MONNAIES DE MIRCEA L'ANCIEN TROUVÉ EN R.S.F. DE YOUGOSLAVIE

Résumé

On présente un lot de 16 monnaies médiévales d'argent, provenant d'un trésor trouvé en Yougoslavie dont le lieu et la date de la découverte ne sont pas précisés. Les pièces en question appartenaient en 1962 au chercheur Sergiei Dmitrievié de Belgrade, qui a également fourni les informations concernant ce trésor. Il s'agit de ducats à l'effigie de Mircea l'Ancien, voivode de Valachie, constituant deux types différents, le deuxième en deux variétés. Après avoir donné leur description sommaire l'auteur propose l'intervalle qui va de 1405 à 1410, comme datation probable de ce trésor.

DATE PRIVITOARE LA UN TEZAUR DIN SEC.AL XV-LEA DESCOPERIT LA TURDA

de ANA-MARIA VELTER

Din colecția Cabinetului numismatic al Muzeului de Istorie al R.S.România face parte și tezaurul din sec. al XV-lea descoperit la Turda, care a aparținut cunoscutului colecționar Saint-Georges. Ajuns la Muzeul național de antichități, tezaurul a intrat prin transfer în patrimoniul muzeului nostru.

Nu s-au păstrat date referitoare la locul, condițiile și data descoperirii tezaurului, la numărul exact al pieselor.

În forma în care se prezintă, acesta este compus din 41 piese: 39 monede întregi și 2 fragmente, emise în Ungaria de Sigismund I de Luxemburg și Iancu de Hunedoara. Monedele sînt dinari de bronz, în mare majoritate nesatisfăcător păstrate.

Din totalul pieselor, 38 de monede și cele două fragmente sînt dinari de aceeași factură, emiși de Sigismund I de Luxemburg. Tipul reprezentativ al acestor monede este descris în Catalogul Réthy-Probszt la nr.124 B¹ și de Unger la nr.459². În cadrul acestor 40 de piese deosebim două categorii: 24 de monede și cele 2 fragmente sînt emisiuni originale, tip CNH 124 B, iar restul de 14 piese sînt falsuri ale aceluiași tip monetar.

Piesa nr.41 a tezaurului este un hibrid din vremea lui Iancu de Hunedoara, între dinarul CNH 124 B a lui Sigismund I de Luxemburg și dinarul CNH 156 al lui Iancu de Hunedoara.

Dăm descrierea pieselor.

Sigismund I de Luxemburg (CNH 124 B).

Av: MON SIG-ISMVNDI între c.p.e. și c.l.i.; cruce dublă ancorată; între brațele crucii sigla K-Š.

Rv: +RAGIS VNGARIG ET D G între c.p.e. și c.l.i.; vechiul scut maghiar (traversat de 7 bare orizontale).

Iancu de Hunedoara (hibrid CNH 124 B-CN H 156).

Av: MON-SIG.... între c.p.e. și c.l.i.; cruce dublă ancorată; între brațele crucii sigla I-h.

Rv: +TAM VNGAR IOGVP între c.p.e. și c.l.i.; vechiul scut maghiar.

Tipul de dinar CNH 124 este emis de Sigismund I pentru a încerca o redresare financiară și îmbunătățire a pieței economice interne. Emis în 1427, va circula pînă la sfîrșitul domniei lui Sigismund I, 1437. Este o monedă de tip nou, mai mare, mai bună, mai grea de-

cît dinarul vechi, numită "moneta maior". La apariția sa, 100 de astfel de dinari echivalau cu 1 florin de aur³. Calitatea sa superioară, la care se adaugă și înrudirea familiei regale cu ducele de Austria, Albert, face ca moneda maghiară să circule în aceleași condiții cu cea austriacă, în ambele țări. Politica internă și externă a regatului maghiar în timpul lui Sigismund I de Luxemburg - luptele pentru cucerirea și păstrarea tronului cu numeroasele familii de mari nobili maghiari, conflictul cu cetățile italiene pentru coasta Dalmată și controlul intensei vieți economice de aici, războaiele husite, campaniile împotriva turcilor, politica orientală a regelui - toate acestea cereau în permanență alți și alți bani, în special monedă măruntă. Apar astfel o serie de tipuri monetare care trebuiau să facă față cerințelor pieții, nevoilor populației civile pe de o parte, iar pe de altă parte trebuiau să acopere plata soldaților. În momentul emiterii lor, aceste monede conțin metal superior din punct de vedere calitativ și cantitativ, dar apoi, pe parcurs, își pierd valoarea circulatorie, puterea de cumpărare. Acest lucru caracterizează, de fapt, întreaga emisie monetară din această perioadă, în vremea lui Sigismund I de Luxemburg moneda maghiară suferind un puternic regres al conținutului de metal prețios. Reducerea de metal nobil din fiecare monedă, aceasta avînd totuși un curs oficial, este o practică frecvent întrebuintată de puterile emitente de monedă ale Europei sec.XV-XVII. Operația avea drept scop obținerea unui substanțial câștig atît pentru atelierul monetar, cît și pentru autoritatea emitentă.

Tipul de dinar CNH 124 se înscrie și el în seria acestor monede. Dacă la emiterea sa el echivala cu fenigul austriac, din 1430 începe să se devalorizeze, ajungînd între anii 1433-1436 o piesă de bronz. Această stare va determina reforma monetară din 1436, care va asigura și dinarului CNH 124 o calitate și cantitate de argint superioară. Una din cauzele imediate ale răscoalei din 1437 constituie și faptul că episcopul Transilvaniei, Gheorghe Lépes, a dispus plata dijmei în noii dinari, emiși după 1436.

Tezaurul care face subiectul lucrării de față este alcătuit din tipul de dinar CNH 124, devalorizat. Emisiunile sînt din bronz de calitate inferioară, cu o greutate medie de 0,68 gr și un diametru variînd între 15 și 18 mm; baterea este neîngrijită, grosieră. Sigla care apare pe cele 26 de piese originale ale lui Sigismund I este K-Š, arătînd proveniența lor din monetăria de la Kremnitz. Litera Š ni-l desemnează pe monetar, respectiv Siebenlinder Johan, care își desfășoară activitatea la această monetărie din anul 1431 pînă în 1437⁴. Prezența siglei acestui monetar determină datarea pieselor între anii 1435-1436, în 1436 decretîndu-se reforma monetară.

În vremea lui Sigismund I de Luxemburg monetăria de la Kremnitz preia marile atribuții ale monetăriei din Buda, devenind prima cămară a regatului⁵. Desemnarea în fruntea treburilor economice și financiare ale regatului a bancherilor vestiți Markus de Nürnberg și

Kamerer Ulrich a adus o îmbunătățire și în sistemul baterii monedelor, o definitivare a formei și înțelesului siglelor. Din 1403 până în 1420 siglele vor indica întîi numele monetarului, apoi cel al monetăriei⁶: M - K se citește Markus - Kremnitz; V - K se citește Ulrich - Kremnitz. După această dată se va schimba locul siglelor, rămînînd astfel și pentru perioadele următoare: inițiala orașului emitent va fi prima, urmînd-o inițiala meșterului monetar. Astfel K - S de pe monedele noastre se rezolvă: Kremnitz - Siebenlinder.

Piesa nr.41 a tezaurului, nr. inventar MIRS R 7415, o considerăm a fi un hibrid între dinarul CNH 124 B al lui Sigismund I de Luxemburg și dinarul CNH 156 al lui Iancu de Hunedoara. Legenda de pe aversul acestui hibrid este aceea a aversului dinarului CNH 124, iar legenda de pe revers este o combinație între legenda aversului dinarului CNH 156: " + TQMPORA-IO-GVBGR " și o parte din legenda reversului dinarului CNH 124 B: REGIS-VNGARICA-AT-CA. Tipul monetar este tot CNH 124, care continuă și în emisiunile lui Iancu de Hunedoara. Sigla hibridului, "I - h", nu apare pe nici unul din dinarii tip CNH 124 ai lui Sigismund I. O întîlnim pe monedele lui Vladislav I, cu numele lui Iancu de Hunedoara, din anul 1444, tip CNH 143 și, frecvent, pe monedele lui Iancu de Hunedoara tip CNH 152, din același an și următorul. Sigla "I - h" provine din monetăria Sibului - "h" citindu-se Hermanstadt - și aparține monetarului Iacob, adus în această monetărie de Iancu de Hunedoara în anul 1444⁷. Moneda se prezintă îngrijit bătută, din bronz argintat, avînd o greutate de 0,59 gr și un diametru de 17 mm; \. Atragem în mod deosebit atenția asupra ei, piesa fiind un hibrid, un fals de epocă inedit, emisă în primii ani de guvernare ai lui Iancu de Hunedoara.

Am lăsat special la urmă problema celor 14 falsuri, acordîndu-le o atenție mai mare. Pieseile imită dinarii lui Sigismund I de Luxemburg de tip CNH 124. Bronzul din care sînt executate este poros, batera foarte neîngrijită, descentrată. Siglele care apar pe aceste falsuri sînt variate: K - S; K - R; B - ilizibil; A - B; n - ilizibil; A-R; K - ilizibil; ilizibil - x. Din tot acest șir de sigle, pe dinarul CNH 124 al lui Sigismund I apar: K - S; K - R; K - S; apare și A - B, dar inversată ordinea siglelor: B - A; B - ilizibil apare cu siglele: B - A; B - L; n - apare cu siglele: n - D; n - K; n - S; n - V; n - W; n - *; A - R nu apare pe acest tip de dinar, ci pe cvartingul CNH 129; tot pe acest cvarting apare și sigla A - B, de asemenea sigla x - x. Aceste litere imită siglele monetărilor⁸,

Kremnitz (azi Kremnica, în R.S.Cehoslovacă)

K - R = Reichel Peter anul 1428.

K - S = Siebenlinder Johan, anii 1431-1435.

K - S = Siebenlinder Johan, anii 1435-1437.

Buda

B - A = Angelo Walich, anii 1430-1437.

B - L = Leonardo Bardi, anii 1430-1437.

n - D; n - K; n - S; n - V; n - W; n - * = toate din perioada anilor
1427-1437.

Monetării neidentificate

A - R; A - B; = din perioada anilor 1430-1437.

Prezentându-se sub forma unei înşirui de litere neinteligibile, legenda monedelor ridică probleme. Dăm mai jos descrierea legende-
lor celor 14 piese, tipul monetar fiind tot CNH 124:

- 1) Av. **NOA X V X X X** ; sigla K-R.
Rv. **MV L S X X X X X**
Nr.inv.7379; 0,84 gr; Ø 18,5 mm. Pl.1/1.
- 2) Av. **----- V M X X X** ; sigla n - ilizibil.
Rv. **M V S X X X X X**
Nr.inv.7362; 0,29 gr; Ø 16 mm.
- 3) Av. **NOA X V X X X** ; sigla X - ilizibil.
Rv. **M V S X X X X X**
Nr.inv.7364; 0,84 gr; Ø 15 mm.
- 4) Av. **----- V X X X X** ; sigla A-B.
Rv. **M V S X X X X**
Nr.inv.7366; 0,49 gr; Ø 16,5 mm. Pl.1/2.
- 5) Av. **NOA X V M X X R** ; sigla ilizibilă.
Rv. **M V S X X X X X**
Nr.inv.7368; 1,07 gr; Ø 16,4 mm.
- 6) Av. **X X V X X X X X** ; sigla A-R.
Rv. **----- X S X X X**
Nr.inv.7369; 0,81 gr; Ø 15,8 mm.
- 7) Av. **NOA X V X X X** ; sigla K - ilizibil.
Rv. **O X X X X X X X**
Nr.inv.7370; 0,68 gr; Ø 16 mm. Pl.1/3.
- 8) Av. **m X V S** ; sigla K-S.
Rv. **X V S X X X**
Nr.inv.7372; 0,58 gr; Ø 15 mm.
- 9) Av. **S X X X X X** ; sigla K-S⁺
Rv. **M X X X X X X**
Nr.inv.7374; 0,70 gr; Ø 16,5 mm. Pl.1/4.
- 10) Av. **----- V M X X** ; sigla K ilizibil.
Rv. **X X X X X**
Nr.inv.7383; 0,77 gr; Ø 15 mm.
- 11) Av. **NOA X X X X** ; sigla ilizibil - X.
Rv. **M X X X X X X**
Nr.inv.7385; 0,87 gr; Ø 16 mm.
- 12) Av. **X X V X X X** ; sigla B - ilizibil.
Rv. **M X X X X X**
Nr.inv.7399; 0,60 gr; Ø 15,5 mm. Pl.1/5.
- 13) Av. **S X V M X X X** ; sigla ilizibilă.
Rv. **X V X X X X X**
Nr.inv.7400; 0,69 gr; Ø 14,9 mm.

14) Av. ----- **8X9KA**; siglă ilizibilă.

Rv. ----- **8X9.8**

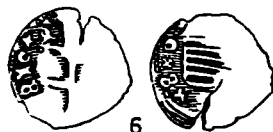
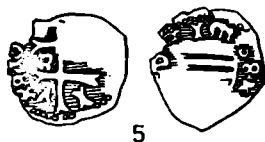
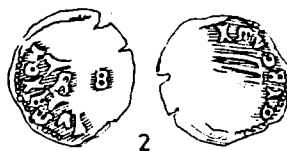
Nr.inv. 7402; 0,65 gr; Ø 15,9 mm. Pl.1/6.

După legendele care apar pe cele 14 piese, dacă nu identice în orice caz asemănătoare, s-ar putea ca falsurile să fi fost executate într-un singur loc, cu toată diversitatea siglelor. Imitarea originalului este destul de corectă, cu excepția legendei, iar faptul că execuția nu era de calitate nu atrăgea atenția, în acea vreme dinarul oficial fiind neîngrijit executat.

Devalorizarea banilor în perioada domniei lui Sigismund I și diminuarea accentuată a metalului bun din monedă au favorizat apariția pe piață a unor falsuri. Se falsifica cu precădere moneda mărunță: obolul, cvartingul, dinarul. Fenomenul luînd proporții, în 1424 și 1427 împăratul s-a văzut nevoit să ia măsuri oficiale, dînd două ordine împotriva falsificatorilor de bani⁹.

Problema falsurilor este însă mult mai veche. Începînd cu sec. al XIII-lea monetăriile sînt date în arendă fie unor particulari, fie unor orașe. În ele trebuiau să se bată bani oficiali, cu însemnele puterii centrale. Venitul monetăriei intra în visteria regală. În fruntea monetăriilor era ales un "prefect al cămării", care avea în grija sa buna desfășurare a emisiunii banilor. Uneori se întîmpla ca prefectul cămării, venind în asociere cu un mare feudal, să falsifice bani pentru necesitățile acestuia¹⁰. Din vremea lui Carol Robert ne este cunoscut cazul lui Százazberky László pe care Szatmári Miklós (Nicolae de Satu Mare) și Frichko, prefecti ai cămării, l-au obligat să bată bani falși¹¹. Un alt caz asemănător, din 1352, este al lui Nicolae și al fiilor săi Petre și Nicolae, care au fost pedepsiți cu confiscarea întregii averi pentru baterea de bani falși¹². În perioada lui Ludovic I au avut loc numeroase procese în zona Banatului, mai ales ale țăranilor români, care erau învinuiți printre altele și de falsificarea banilor¹³. Baterea de bani falși, fiind socotită crimă de lesmajestate, era pedepsită ca atare: toți răufăcătorii, hoții, incendiatorii, sculptorii de monede false trebuiau să fie arestați, judecați, spînzurați, mutilați, decapitați, dezmembrați, arși pe rug¹⁴. Se pedepseau nu numai cei care falsificau moneda, dar și cei care făceau vreo contravenție în ceea ce privește mărimea, greutatea, grosimea, sistemul de batere, finețea monedei¹⁵.

În timpul lui Sigismund I de Luxemburg fenomenul falsificării de monede ia proporții. Chiar din primul an de domnie, 1387, datează un act prin care regele conferă familiei Károlyi din comitatul Satu Mare, lui Ladislau și Andrei, fiii lui Merhard, "drept de paloș" asupra făcătorilor de rele de pe domeniile sale, printre care se numărau și falsificatorii de bani¹⁶. De la începutul sec. al XV-lea cunoaștem o serie de procese ale hoților, vagabonzilor, falsificatorilor de monede în comitatele: Somogy¹⁷, Satu Mare, Maramureș și Ugocea¹⁸. Tot din această perioadă, anul 1409, ne sînt cunoscute cazurile lui Iliș, fiul lui Sînmihai, Iacob, fiul lui Johan Sandor, zis de Koch¹⁹, ale lui

**Planşa I. - Nr.1-6. Monede false din tezaurul de la Turda,
jud. Cluj, emise în timpul lui Sigismund I de
Luxemburg.**

Johan, zis Minerul (Bányász), Petru Auraru, Martinus, zis de Konak²⁰, depozitați de bunuri și condamnați la moarte pentru falsificarea de monede, sigilii și acte. Pentru o epocă mai apropiată de tezaurul nostru, mai exact din 1422, cunoaștem cazul lui Posar Dominicus din Kawa, care a trebuit să plătească 54 de florini în "nove nostre mone-te" și doi cai, în valoare de 40 florini, pentru fărădelegile săvârșite, printre care și falsificarea de bani²¹. Observăm că dacă la jumătatea sec. al XIV-lea pedeapsa pentru falsificarea banilor era arderea pe rug, la jumătatea secolului următor, pe măsură ce puterea economică și politică a nobilimii crește, această pedepsire se rezumă doar la o amendă în bani sau bunuri.

Dezvoltarea forțelor de producție, care a dus la înflorirea economiei și creșterea circulației monetare, existența orașelor și a târgurilor cu produsele lor, necesitatea acestor produse, au făcut tot mai acută nevoia banilor. Nobilii convertesc în bani vechile obligații feudale, înființează altele, stabilite de la început în bani. Pentru a se elibera și stabili pe alte moșii sau la orașe, țăranilor li se cere plata unei taxe în bani. Perioada tulbure, plină de lupte, a domniei lui Sigismund I de Luxemburg necesita tot mai mulți bani, așa cum am arătat și mai înainte, pentru plata mercenarilor. Întreagă această situație arată că falsificatorii de monede nu trebuiau căutați în rindul oamenilor simpli, nevoiași, ci în rindul aristocraților, al nemeșimii. S-a întâmplat însă ca, în climatul de nesiguranță care domnea în regat, meșterii monetari să-și oprească o parte din metalul prețios în folosul propriu, dând drumul pe piață unei monede devalorizate și chiar false. Din cauza deselor campanii împotriva turcilor Sigismund I petrece foarte mult timp în Transilvania, acordând o importanță mare monetărilor de aici, mai ales celei din Sibiu, unde mută și baterea monedei de aur²². Este explicabilă deci apariția în Transilvania a unor monede false, ca acelea din tezaurul nostru, în perioada acestui împărat.

Necunoscând exact punctul în care s-au descoperit și numărul pieselor care compun tezaurul nostru, în forma în care îl avem, putem presupune doar apartenența sa. Descoperirea acestui tezaur la Turda, precum și semnalarea altor tezaure tot aici: în 1819, un tezaur de dinari și oboli neidentificați²³; în 1852, monede de la Andrei II, Carol Robert și Ludovic I²⁴; în anul 1950, un tezaur, datînd din sec. al XI-lea, de dinari de la Ladislau I²⁵, atestă existența în acest important centru, datorită exploatărilor de sare, a unei intense activități economice și circulații monetare.

Primul document care pomeneste de activitatea ocnelor de sare și a vămii de sare de la Turda este un act de dănie al regelui Ungariei Geza I, datînd din 1075²⁶. Importanța lor crește treptat, astfel încît în 1291 regele Andrei III acordă Ocnei Turzii dreptul de târg săptămînal și de depozit, iar tăietorilor de sare de aici 8 zile de tăiere și valorificare liberă²⁷, plătindu-li-se pentru "tăierea a 100 sări 4 greu-

tăți de dinari, de care circulă acum în provincie"²⁸. Un dinar regal în vremea lui Andrei al III-lea echivala cu 0,3452 gr argint²⁹; deci 4 greutatea de dinari echivalau cu 1,3808 gr argint bun.

În jurul ocnelor au fost aduși coloniști care, în schimbul anumitor privilegii, tăiau și transportau sarea. Din a doua jumătate a sec. al XIII-lea unii dintre acești tăietori de sare am văzut că sînt plătiți cu bani. Fenomenul se lărgeste la sfîrșitul sec. al XIV-lea și începutul celui următor. Comerțul cu sare nefiind generalizat în tot regatul, apar unele "întreprinderi" particulare care procurau sare din depozitele de pe lîngă ocnă. În 1437 împăratul Sigismund I`va interzice funcționarea acestor "întreprinderi", activitatea lor contravenind intereselor coroanei³⁰.

Avînd în vedere valoarea scăzută a tezaurului nostru, faptul că se compune din monedă măruntă, considerăm a fi aparținut unui om de condiție modestă, poate un tăietor de sare de la o "întreprindere" particulară, sau, tot atît de bine, unui salariat de la ocnele regale. Statutul de funcționare al ocnelor din Turda, de la 1397, prevedea plata pentru un tăietor de sare 8 dinari la 100 bucăți sare și pentru un băieș; 3 dinari zilnic³¹. Valoarea tezaurului nostru ar putea acoperi plata a 500 bucăți sare tăiată, sau a 13 zile de lucru pentru un băieș.

Prezența monedei bătute în vremea lui Iancu de Hunedoara ne întărește convingerea că piesele de la Muzeul Național de Istorie constituie doar o parte din totalul monedelor descoperite. Din această cauză s-ar putea să ne fi scăpat o serie de monede importante, care ar fi schimbat valoarea tezaurului. Data ultimei monede din tezaur, 1444-1445, ne dă o indicație în legătură cu momentul îngropării lui.

Importanța acestei descoperiri monetare rezidă în faptul că oglindește o epocă de nesiguranță și frămîntări sociale, în care se înscrie și marea răscoală de la Bobîlna. Totodată tezaurul constituie o mărturie concretă asupra scăderii valorii calitative și cantitative a emisiunilor monetare din prima decadă a sec. al XV-lea. Prezența monedelor false în tezaur întregește și autentifică totodată documentele și măsurile luate în epoca împăratului Sigismund I de Luxemburg.

NOTE

- 1 LÁSZLO RÉTHY, GÜNTHER PROBSZT, *Corpus Nummorum Hungariae*, vol.II, Graz, 1958 (în continuare prescurtat: CNH).
- 2 EMIL UNGER, *Magyar Éremhatározó*, caiet II, Budapesta, 1960.
- 3 ARTUR POHL, Zsigmond Király pénzverése, în *Numismatikay Köz-lony*, 1967-1968, Budapesta, p.43-57. (în continuare prescurtat NK).
- 4 Idem, A Körmöcbányai pénzverde későkösépkori verdejegyei, în "Az Érem", 27-36, 1964, p.282-283.
- 5 ALFRED SCHULEK, Vegyesházi királyaink pénzei és korrendjük II. A Budai Pénzverés Károly Roberttbl Zsigmondig, în NK, 1931-1932, p.48-70.

- 6 ARTUR POHL, A középkori pénzverdejegyek, în "Az Érem", I, 1974, p.6-7.
- 7 Idem, Hunyadi Iános pénzei; Hunyadi Iános neve I. Ulászlo pénz-zein, în NK, 1969-1970, p.49-53.
- 8 Idem, Zsigmond Király..., p.43-57.
- 9 Ibidem; vezi și ALFRED SCHULEK, loc.cit.
- 10 IMRE BOHDANECZKY, A pénz hamisítás a középkorban, în NK, 1935-1936, p.48-57.
- 11 Ibidem.
- 12 Ibidem.
- 13 MARIA HOLBAN, Deposedări și judecăți în Banat pe vremea Angevinilor și ilustrarea lor prin procesul Voya, 1361-1378, în SMIM, V, 1962, p.57-132; vezi și aceeași, Raporturile dintre Țara Românească și Ungaria angevină, în SMIM, I, 1956, p.7-62.
- 14 Hurmuzaki-Densușianu, vol.1/2, p.163.
- 15 IMRE BOHDANECZKY, op.cit.
- 16 Hurmuzaki-Densușianu, vol.1/2, p.298, nr.237.
- 17 Zsigmondkori okleveltár, vol.II/1, 1387-1399, Buda, 1951, nr. 883; act emis la 17 februarie 1401 de Sigismund I de Luxemburg prin care întărește posesiunile fiilor lui Ștefan de Marchai; Nicolae, prefect de Timiș, meșterul Petre și meșterul Deneș, conferindu-le și dreptul de paloș asupra criminalilor, falsificatorilor de monede, sigilii și acte, de pe domeniilor lor din comitatul Somogy.
- 18 Ibidem, vol.II/2, 1400-1410, Buda, 1958, nr.6716; act emis în 1408 de către Sigismund I de Luxemburg prin care cere nemeșilor din comitatele Satu Mare, Maramureș și Ugocea să-i predea pe răufăcători, vagabonzi, falsificatori de monede, sigilii și acte lui Simon de Rozgon, jude regal și lui Petre de Perém, prefect de Maramureș, pentru a fi judecați ca proscrisi.
- 19 Ibidem, nr.6672.
- 20 Ibidem, nr.6787.
- 21 IMRE NAGY, Hazai okmánytár (Codex diplomaticus patrius), vol. II, Győrött, 1865, p.230-232, nr.149; act emis la Buda în 1422 de Sigismund I de Luxemburg prin care rezolvă, în urma unei judecăți, neînțelegerile ivite între abatele superior al mănăstirii de Kopan, frater Andreas, și Posar Dominic din Kawa. Printre acuzațiile aduse de abatele mănăstirii lui Posar Dominic este și aceea de a fi bătut monede false.
- 22 Arh.St. Sibiu, Fond documente și materiale, II, nr.81; vezi și ARTUR POHL, Zsigmond király..., op.cit.; ANTAL POR, GYULA SCHÖNLERR, Az Anjou - ház és örökösei, 1301-1439, vol. III, Buda, 1895, p.418-430.
- 23 IOAN SABĂU, Circulația monetară în Transilvania în secolele XI-XIII, în lumina izvoarelor nimismatice, în SCN, II, 1958, p. 296-297.

- 24 Ibidem.
- 25 GHEORGHE ANGHEL, ANA HOPÂRTEAN, Cîteva date despre un tezaur de monede din secolul al XI-lea descoperit la Turda, în "Apulum", VIII, 1971, Alba Iulia, p.51-54.
- 26 Documente privind istoria României, C. Transilvania, vol.I, nr.1.
- 27 Ibidem, vol.II, nr.413; vezi și S.GOLDENBERG, Despre târgurile și bîlciurile din Transilvania în secolele XIV-XVII, în "Sub semnul lui Clio", Cluj, 1974, p.206-212.
- 28 ORBÁN BALÁZS, Torda és kdrnyéke, Buda, 1889, p.138-142.
- 29 BÁLINT HOMÁN, Magyar pénztörténet, 1000-1325, Budapest, 1916, p.315-352.
- 30 ORBÁN BALÁZS, op.cit.
- 31 ALEXANDRU DOBOSI, Exploatarea ocnelor de sare din Transilvania în evul mediu, sec.XIV-XVI, în SMIM, II, 1951, nr. 4, p. 125-166.

DONNÉES CONCERNANT UN TRÉSOR DU XVe SIÈCLE DÉCOUVERT À TURDA

Résumé

L'étude présente un trésor composé de 41 pièces datant du XVe siècle, découvert à Turda, dép. de Cluj, qui se trouve actuellement dans le patrimoine du Cabinet numismatique du Musée d'Histoire de la R.S. de Roumanie. Les monnaies qui forment l'objet du présent article sont constituées par 24 pièces et deux fragments de deniers émis par Sigismond Ier de Luxembourg, par 14 faux de la même émission, ainsi que par une pièce hybride du temps de Iancou de Hunedoara.

L'auteur fournit quelques données concernant les faux-monnayeurs et les faux monétaires pratiqués en Transylvanie du XIIIe jusqu'au XVe siècle, cette opération étant facilitée aussi par la diminution du métal précieux dont les monnaies étaient constituées, diminution pratiquée souvent par le pouvoir émettant lui-même.

UN TEZAU DIN SEC. AL XVI-LEA DESCOPERIT ÎN SATUL BUHĂENI, COM. ANDRIEȘENI, JUD. IAȘI

de CONSTANȚA ȘTIRBU
CARMEN-MARIA PETOLESCU
PARASCHIVA STANCU

În anul 1965, țăranul cooperator Pancu Emanoil din satul Buhăeni, com. Andrieșeni, jud. Iași, a descoperit întâmplător în grădina sa de lângă casă un tezaur compus din 9 monede de aur, 6 150 monede de argint, două inele, din care unul sigilar cu inscripție circulară slavonă, iar altul cu un ornament în formă de cruce, patru nasturi globulari cu tortițe, două aplice de argint cu decor floral și cinci cercei (lucrați în filigran cu granule și lăcașuri pentru pietre), din care doi de argint și trei de argint aurit. Toate erau depozitate într-un vas de lut de culoare roșcată, fără toartă, acoperit cu o bucată de pânză care, la contactul cu aerul, s-a pulverizat.

Monedele de aur se află la Cabinetul numismatic al Bibliotecii Academiei R.S.R., cele două inele și monedele de argint la Cabinetul numismatic al Muzeului de Istorie al R.S. România.

În lucrarea de față ne vom ocupa numai de cele 6 150 monede de argint, urmînd ca restul pieselor din tezaur să facă obiectul unor studii viitoare. Piese, aflate în colecția Muzeului de Istorie al R. S. România, sînt majoritatea dinari ungurești, dintre care: 4 435 emisi de Matei Corvin (1458-1490), 1 660 de Vladislav II (1490-1516), 11 de Ludovic II (1516-1526), 8 de Ferdinand I ca rege al Ungariei (1527-1556).

Pe lângă monedele ungurești, care alcătuiesc majoritatea, în tezaur se află într-un număr destul de mic (4 bucăți) piese emise de patriarhatul de Aquileia, și anume: 1 monedă aparținînd lui Antonius Gaëtani (1395-1402), aceasta constituind în ordine cronologică piesa cea mai veche din tezaur, și 3 monede aparținînd ultimelor emisiuni ale patriarhatului de Aquileia, respectiv lui Ludovigo di Teck (1412-1437).

În afară de monedele străine enumerate mai sus, tezaurul cuprinde și emisiuni moldovenești, mai rar întîlnite în descoperirile monetare, și anume: emisiuni ale lui Despot Vodă din anii 1562-1563 (29 de dinari) și ale lui Ștefan Tomșa datînd din 1563 (3 dinari).

Dat fiind numărul mare al monedelor ungurești, pentru o imagine mai exactă a compoziției tezaurului dăm în Anexa I un tabel cu specificarea emitenților, a monetărilor, a meșterilor monetari, în cadrul cronologic fiecare tip monetar, conform cataloagelor și publicațiilor de specialitate¹. La rubrica "observații" semnalăm și unele piese

inedite sau micile caracteristici, care, uneori, deosebesc o grupă de alta.

Cu excepția unei singure piese (nr.1), emisă în 1464, monedele ungurești cuprinse în tabel se încadrează în tipul monetar adoptat de Matei Corvin după marea reformă monetară din anul 1468, avînd reversul monedei reprezentat prin imaginea Madonei ținînd în brațe pruncul. Apariția Madonei pe monedele acestei perioade se explică prin faptul că Matei Corvin, dorind să ajungă rege al Cehiei, devine un înfocat adept al papalității - al cărui sprijin în vederea realizării acestui deziderat îi este absolut necesar - și face din Ungaria "țara regatului Mariei", pavază în fața păgînismului turcesc și a ereziei cehe².

Noul tip monetar simbolic adoptat reflectă astfel lupta împotriva Imperiului otoman, ca și împotriva husitismului, orientare politică ce a caracterizat domnia lui Matei Corvin.

În urma reformei monetare din 1468, dintr-o marcă de Buda (care cîntărea 245,5377 g) se bate un număr de 400 dinari, un dinar fiind egal cu 0,59023 g. Moneda ungurească de argint capătă o mai mare stabilitate, iar cursul dinarului este fixat în raport cu moneda de aur la: 100 = 1 florin³, menținîndu-se astfel cu mici oscilații timp de aproape un secol.

Din analiza tabelului prezentat în Anexa I se desprind cîteva concluzii privind activitatea diferitelor monetării care au funcționat în vremea lui Matei Corvin și a urmașilor săi.

Urmărind statistica monedelor emise de Matei Corvin, rezultă că 3 880 piese provin de la monetăria din Kremnitz, 398 de la Baia Mare, 24 de la Sibiu, 39 de la Viena, 49 de la Buda, 34 de la Kassau (Košice), ponderea cea mai mare revenind monedelor bătute la Kremnitz. La un număr de 11 piese nu s-a putut preciza monetăria, datorită faptului că sînt dublu imprimate sau tocite.

Tipul emis la Kremnitz are pe avers un scut scartelat: în primul cartier trei fascii, în al doilea o cruce dublă, în al treilea două capete încoronate, în al patrulea un leu rampant, la mijloc un scut mic, în care este reprezentat corbul cu inelul în cioc. Revers: Madona cu pruncul în brațe, iar în cîmp siglele monetăriei și ale meșterului monetar. Atît pe avers cît și pe revers legenda este înscrisă cu litere unciale sau capitale.

În clasificarea emisiunilor Kremnitzului s-a ținut seama de reprezentarea Madonei (cu vâl, nimb, coroană, cu pruncul în stînga sau dreapta), de legendă și de sigle.

De altfel acest tip va fi bătut și în celelalte monetării: Baia Mare, Sibiu, Kassau, Viena și Buda.

Variatatea siglelor de pe monedele lui Matei Corvin ar explica activitatea intensă de batere a monedei și numărul destul de mare de meșteri monetari din vremea acestuia, care s-au succedat la monetăria din Kremnitz, ca și schimbarea periodică a banilor.

După monetăria din Kremnitz, în ordinea numărului de piese emise se situează Baia Mare. În 1468, la Olmiütz, Matei Corvin dă o ordonanță prin care se arendează orașului Baia Mare (Rivulus Dominarum), pentru suma de 13 000 de florini, monetăriile din Baia Mare, Baia de Arieș și Sibiu⁴. De aceea întâlnim în tezaurul de la Buhăeni atât de puține monede de argint emise la Sibiu cu sigle proprii, căci atât mica monetărie din Baia de Arieș, cât și cea de la Sibiu și Baia Mare lucrau în vremea aceasta pentru orașul Baia Mare.

După anexarea Austriei Inferioare la regatul Ungariei, monetăria din Viena începe să emită dinari (în perioada 1485–1490)⁵, asemănători cu cei bătuți la Kremnitz, având în plus stema familiei Zapolya (care avea responsabilitatea baterii monedei în Austria Inferioară). Legenda nu poartă numele lui Matei Corvin, ci doar MONETA UNGARIE.

Numărul destul de mic de monede emise la Kassau se explică prin aceea că în 1470, ca urmare a reformei înfăptuită de Matei Corvin băterea dinarilor în monetăria kassoviană încetează⁶. Ea va reîncepe să emită abia după anul 1521. Aceeași situație este și pentru monetăria din Buda, a cărei activitate se întrerupe în a doua jumătate a domniei lui Matei Corvin, mai exact după 1472⁷.

În privința monedelor emise de Vladislav II, 1648 bucăți provin de la monetăria din Kremnitz, 9 de la Baia Mare și 3 sînt piese al căror loc de batere nu-l putem preciza. Se remarcă numărul mare de monede provenind din monetăria Kremnitzului, fapt absolut normal dacă ținem seama că regele interzisese băterea monedelor de argint în altă parte. Fac excepție cîteva emisiuni mai stîngace ale Băii Mari și monedele purtînd sigla M – M, al căror loc de emisiune nu se cunoaște⁸.

În timpul lui Vladislav II siglele sînt mai rar schimbate, cămărarii rămînînd angajați pe un timp mai îndelungat. Criteriile de datare privind perioada 1498–1503 au avut în vedere atât schimbarea blazonului regal din scutul central (înlocuirea leului cu acvila jagellonă), cât și felul în care este reprezentată acvila. De asemenea, pe reversul monedelor lui Vladislav, Madona apare întotdeauna numai cu coroană.

Și în timpul regelui Ludovic II (1516–1526), Kremnitzul rămîne monetăria principală, ocupîndu-se pînă în 1521 cu precădere de băterea banilor de argint⁹. După această dată, băterea monedei va reîncepe la Kassau în timpul lui Maximilian și al episcopului vienez Szakmary. Ceva mai devreme își va relua activitatea și monetăria din Buda, în 1520¹⁰. În tezaur, aceste două monetării sînt reprezentate astfel: Kassau prin 2 monede și Buda printr-o singură piesă.

Monedele emise de Ferdinand I, aflate în tezaur, se găsesc în număr foarte mic, și anume: 7 sînt emise la Kremnitz și 1 la Sibiu. Ele reprezintă cronologic ultimele monede ungurești din tezaur.

Aşa cum am menţionat la început, în afara monedelor ungureşti, tezaurul cuprinde şi emisiuni ale patriarhatului de Aquileia: Antonius I Gaëtani (moneda de un soldo), cît şi cele ale lui Ludovigo II de Tuck, ultimul patriarh al Aquileiei, care emite monedă proprie înainte de încorporarea la republica Venetia¹¹. Ele sînt înfîlnite pentru prima dată într-o descoperire monetară făcută în Moldova. Prezenţa lor este explicabilă dacă ţinem seama de comerţul intens practicat cu republicile din nordul Italiei de către domnitorii moldoveni, cît şi de faptul că monedele sînt foarte apropiate ca tip de cele ungureşti, pe reversul lor figurînd tot Madona cu pruncul. Cel mai adesea aceste monede ale patriarhatului de Aquileia se găsesc împreună cu monedele ungureşti atît în descoperirile din Transilvania¹², cît şi în cele din Ungaria¹³ şi Cehoslovacia¹⁴.

Deosebit de interesante din punct de vedere documentar şi numismatic sînt însă emisiunile moldoveneşti de dinari aparţinînd lui Despot şi Stefan Tomşa. Dăm mai jos descrierea lor, iar în Anexa II o listă cuprinzînd descoperiri de dinari de la cei doi emitenţi menţionaţi mai sus.

Monede de la Despot Vodă

Tipul I - anul 1562 (ultima cifră inversată). Madona cu văl. în câmp S - M.

1. Av. 156S .IOH·ANN. D.G.WAIVODA· între 2 c.p. Scut scarlatel, avînd în primul cartier 3 bare orizontale, în al doilea o cruce dublă, căreia îi lipseşte braţul din dreapta jos, în al treilea două capete încoronate, în al patrulea un leu rampant. La mijloc, într-un scut mic, corbul cu inel în cioc.

Rv. PATRONV S MOLDAVI. între 2 c.p. Madona, cu văl, şezînd, ţine în dreapta pe Isus Hristos. În câmpul monedei, de o parte şi de alta siglele S - M.

AR→ 15,60 mm, 0,348 g. Inv.nr.B 297/6108. Pl.1/1.

D.A.STURDZA, Übersicht der Münzen und Medaillen des Fürstenthumes Romanien (Moldau und Walachei), în "Numismatische Zeitschrift", 4, 1872, p.38, nr.34, tabel 2, fig.8; E.FISCHER, Beitrag zur Munzkunde des Fürstenthumes Moldau, în "Jahrbuch fllr Bukowiner Landesmuseums", 1901, p.38-39, nr.173, I.ȚABREA, Monedele lui Despot-Vodă în lumina ultimelor cercetări, în SCN, V, pl.I, fig.4.

2. Av.156S .IOHANN. D.G.WAIVODA· între 2 c.p. Ca mai sus.

Rv. PATRONV SAWI. între 2 c.p. În rest, ca mai sus.

AR.↓ 16 mm, 0,461 g. Inv.nr.B 297/6109. Pl.1/2.

3. Av.156S.IOHANN. . G.WAIVODA. între 2 c.p. Ca mai sus.

Rv. PATRONV 2 MOLDAVI, între 2 c.p. Ca mai sus, doar că în câmp 2 - M.

AR↙ 16 mm, 0,485 g. Inv.nr. B 297/6110. Pl.1/3.

4. Av.156S .IOHANN. D.G.WAI..DA. între 2 c.p. Ca mai sus.

Rv. PATRONV MOLDAWI. între 2 c.p. În câmp S - M.

În rest, ca mai sus.

AR. ← 15,50 mm, 0,498 g. Inv.nr.B 297/6111. Pl.1/4.

5. Av.1565 .IOHANN .. WAIVODA. între 2 c.p. Ca mai sus.

Rv. ...ROUV S MOLDAWI. între 2 c.p. Ca mai sus.

AR. ↘ 16 mm, 0,556 g. Inv.nr.B 297/6112. Pl.1/5.

- Anul 1562, prescurtat, Madona cu văl, în câmp S - M.

6. Av. 65 I.HANN . D.G. WAIVODA. între 2 c.p. Ca mai sus.

Rv. PATROUV S MOLDAWI. între 2 c.p. În câmp S - în st.
(heraldic) șters, ca mai sus.

AR. ↓ 16 mm, 0,449 g. Inv.nr. B 297/6113. Pl.1/6.

- Anul 1563, Madona cu văl, în câmp S - M.

7. Av.1563. IOHANN . D.G.WAIVODA ♣ între 2 c.p. Ca mai sus,
dar moneda găurită.

Rv. PATROUV S. MOLAWI, între 2 c.p. În câmp S - M; în
rest ca mai sus.

AR. ↖ 15,5 mm, 0,362 g. Inv.nr. B 297/6114. Pl.1/7.

- Anul 1563, Madona cu văl, în câmp M - S sters.

8. Av.1563 D.G.WAIVODA. între 2 c.p. Ca mai sus.

Rv. PATROUV ✱S MOLDAWI, între 2 c.p. În câmp M-S
care nu se distinge clar, foarte șters. În rest, ca mai sus.

AR. ↘ 16 mm , 0,417 g. Inv.nr.B 297/6115. Pl.1/8.

Tipul II - anul 1563, Madona cu coroană închisă, în câmp S - M.

9. Av. anul șters ♣ IOHANN . D.G.WAIVODA, între 2 c.p. Ca
mai sus,dar moneda este foarte stearsă în partea superioară.

Rv. PATR... MOLDAWI. între 2 c.p. În câmp S - M. Ca mai
sus, doar că Madona are pe cap coroană închisă și văl.

AR. ← 15,50 mm, 0.362 g. Inv.nr.B 297/6116. Pl.Π/9.

10. Av. 1563 IOHANN D G.WAIVODA. între 2 c.p. Ca mai sus.
Moneda este ruptă în partea superioară spre dreapta.

Rv. PATROUV MO..AWI, între 2 c.p. Ca mai sus, doar că
S din dr. (heraldic) este ilizibil.

AR. ↗ 16,20 mm, 0,424 g. Inv.nr.B 297/6117. Pl.11/10.

11. Av.1563. IOHANN . D.G.WAIVODA. între 2 c.p. Ca mai sus;
marginea monedei ruptă în dreapta jos.

Rv. PATROUV MOLDAWI, între 2 c.p. Ca la nr.9.

AR. ↘ 16,50 mm, 0,426 g. Inv.nr.B 297/6118. Pl.Π/11.

12. Av.1563. IOHANN . D.G.WAIVODA, între 2 c.p. Ca mai sus.
Moneda este ruptă sus în stînga.

Rv. PATROUV MOLDAWI. Ca mai sus.

AR. ↘ 16,10 mm, 0.513 g. Inv.nr.B 297/6119. Pl.Π/12.

13. Av. șters,63. IOHANN . D.G.WAIVODA, între 2 c.p. Ca mai
sus.

Rv. PATROUV MOLDAWI. între 2 c.p. Ca mai sus.

AR. ↑ 16 mm, 0,626 g. Inv.nr.B 297/6120. Pl.11/13.

Tipul III - anul 1563. Madona cu coroană deschisă în câmp S - M.

14. Av.1563. IOHANN . D.G.WAIVODA. între 2 c.p. Ca mai sus.
Rv. PATRON V ✱ S ✱ MOLDAWI. între 2 c.p. Literele MO se disting greu. Ca mai sus, doar că Madona poartă pe cap coroană deschisă.
AR.↖ 15,5 mm, 0,420 g. Inv.nr.B 297/6121. Pl.II/14.
15. Av.1563 I . .ANN. D.G.WAIVODA. între 2 c.p. Ca mai sus.
Rv. PA..ON V S MOLDAWI. între 2 c.p. Ca mai sus.
AR.↖ 15 mm, 0,427 g. Inv.nr.B 297/6122. Pl.II/15.
16. Av.1563 ✱ IOHANN. D.G.WAIVODA ✱ între 2 c.p. Ca mai sus.
Rv. PATRON V ✱ S MOLDAWI. între 2 c.p. Ca mai sus.
AR.↘ 15,5 mm, 0,442 g. Inv.nr.B 297/6123. Pl.II/16.
17. Av.1563. IOHANN D.G.WAIVODA. între 2 c.p. Ca mai sus.
Rv. PATRON V ✱ S ✱ MOLDAWI. între 2 c.p. Ca mai sus.
AR.↘ 15,5 mm, 0,485 g. Inv.nr.B 297/6124. Pl.III/17.
18. Av.1563. IOHANN D.G.WAIVODA. între 2 c.p. Ca mai sus.
Rv. PATRON V ✱ S ✱ MOLDAWI. între 2 c.p. Ca mai sus.
AR.↘ 16 mm, 0,492 g. Inv.nr.B 297/6125. Pl.III/18.
19. Av.1563. IOHANN . D.G.WAIVODA între 2 c.p. Ca mai sus.
Rv. PATRON V S .OLDAWI. între 2 c.p. Ca mai sus.
AR.↗ 15,5 mm, 0,555 g. Inv.nr.B 297/6126. Pl.III/19.
- Anul 1562. Madona cu coroană deschisă. în câmp M - S.
20. Av.1562. IOHANN. D.G.WAIVODA. între 2 c.l. Ca mai sus.
Rv. PATON V S MOLDAWI. între 2 c.l. Ca mai sus.
AR.↑ 16,5 mm, 0,590 g. Inv.nr.B 297/6127. Pl.III/20.
- Anul 1562 (ultima cifră inversată). Madona cu coroană deschisă, în câmp M - S.
21. Av.1565 IOHANN. D.G.WAIVODA. între 2 c.p. Ca mai sus.
Rv. PATRON V ✱ S ✱ MOLDAWI. între 2 c.p. Litera l foarte ștearsă. Ca mai sus, doar că în câmp M - S.
AR.↖ 15 mm, 0,361 g. Inv.nr.B 297/6128. Pl.III/21.
- Anul 1563. Madona cu coroană deschisă, în câmp M - S.
22. Av.1563 IOHANN. D.G.WAIVODA. între 2 c.p. Ca mai sus.
Rv. P..RON; S MOLDAV. Ca mai sus.
AR.↖ 15,60 mm, 0,296 g. Inv.nr.B 297/6129. Pl.III/22.
23. Av.1563. IOHAN; D.G.WAIVOD. între 2 c.p. Ca mai sus.
Rv. PATRON MOIDA W. între 2 c.p. Litera L este pe dos.
Ca mai sus.
AR.↖ 15 mm, 0,305 g. Inv.nr.B 297/6130. Pl.III/23.
24. Av.1563. IOHANN D G.WAIVO.A. între 2 c.p. Ca mai sus, dar moneda este găurită sub scut.
Rv. PATON V S MOLDAWI. între 2 c.p. Ca mai sus.
AR.↖ 15,5 mm, 0,346 g. Inv.nr.B 297/6131. Pl.III/24.
25. Av.1563. IOHANN . D.G.WAIVODA. între 2 c.p. Ca mai sus.
Rv. PATON V S MOLDAWI. între 2 c.p. Ca mai sus.
AR.↑ 16 mm, 0,465 g. Inv.nr.B 297/6132. Pl.IV/25.

26. Av. .. 63 ❖ IOAHN. D.G.WAIVODA ❖ între 2 c.p. Ca mai sus.

Rv. .A.ROIV S MOLDAV între 2 c.p. Ca mai sus.

AR.↗15,5 mm, 0,467 g. Inv.nr.B 297/6133. Pl.IV/26.

27. Av.1563 ❖ IOAHN. D.G.WAIVODA ❖ între 2 c.p. Ca mai sus.
Moneda este găurită deasupra scutului,

Rv. PATROIV S MOLDAV, între 2 c.p. Ca mai sus.

AR.↘15,5 mm, 0,471 g. Inv.nr.B 297/6134. Pl.IV/27.

D.A.STURDZA, op.cit., pl.II, nr.9 (corespunde desenul din planșă, dar nu descrierea de la p.39, nr.35. Aceeași greșeală preluată și de E.FISCHER, op.cit., la p.39, nr.174).

28. Av.1563,cifra 3 se distinge greu. ❖ IOHAN. D.G.WAIVODA. între 2 c.p. Ca mai sus.

Rv. PATROIVS MOLDAWI. între 2 c.p. Ca mai sus.

AR.↗16,5 mm, 0,491 g. Inv.nr.B 297/6135. Pl.IV/28.

29. Av.1563:IOHAN. D.G.WAIVODA, între 2 c.p. Ca mai sus.

Rv. PATROIV S MOLDAW. Litera L pe dos. între 2 c.p. Ca mai sus.

AR.↑16 mm, 0,744 g. Inv.nr.B 297/6136. Pl.IV/29.

E.CHIRILĂ și ST.DANILĂ, Un dinar inedit de la Despot Vodă din tezaurul de la Slătinița, în File de istorie. Culegere de studii, articole și comunicări, Bistrița, 1972, p.245.

Monede de la Ștefan Tomșa

Tip III - anul 1563. Madona cu coroană deschisă. În câmp M - S.

1. Av.1563. STEFAN. D WAIDA. între 2 c.l. Scut scartelat. În primul cartier trei bare orizontale, în al doilea o cruce dublă, în al treilea două capete încoronate, în al patrulea un leu rampant. La mijloc, într-un scut mic, corbul cu inel în cioc.

Rv. PATRONA MOLDAI c.p.e. Ca mai sus, dar în câmp M - S

AR.↘16 mm, 0,460 g. Inv.nr.B 297/6137. Pl.IV/30.

2. Av.1563. STEFAN. D.G.WAIDA între c.l. Ca mai sus.

Rv. PATRONA MOLDAI. c.p.e. Ca mai sus.

AR.↓15,10 mm, 0,531 g. Inv.nr.B 297/6138. Pl.IV/31

Tip III - anul 1563. Madona cu coroană deschisă. în câmp M - S.

3. Av.1563 STEFAN D G WAIDA So. Literele DGWA sînt foarte șterse, distingîndu-se cu greutate numai partea inferioară. c.l.i. Ca mai sus.

Rv. PATRONA MOLDAWI. În câmp M - S. Ca mai sus.

AR.→15 mm, 0,710 g. Inv.nr.B 297/6139. Pl.IV/32

În afară de două piese (nr.1 și 29), celelalte constituie variante inedite ale tipului de dinar cunoscut.

Conform mențiunilor făcute de D.A.Sturdza în lucrarea sa „Bibliografia numismatică române”, publicată în 1879, primele descrieri ale dinarilor lui Despot Vodă se întîlnesc încă din sec. al XVIII-lea.

1

2

3

4

5

6

7

8

Pl. I. - Dinari emiși de Despot Vodă - tipul I.
Nr.1-6, anul 1562; nr.7-8, anul 1563.

9

10

11

12

13

14

15

16

Pl. II. - Dinari emiși de Despot Vođa în anul 1563.
Nr.9-13, tipul II; nr.13-16, tipul III.

Pl. III. - Dinari emiși de Despot Vodă - tipul III.

Nr.17-19, anul 1563 cu siglele S - M; nr.20-21, anul 1562 cu siglele M - S; nr.21-24, anul 1563 cu siglele M - S.

25

26

27

28

29

30

31

32

Pl. IV. - Dinari emiși de Despot Vodă și Ștefan Tomșa.
Nr. 25-29, Despot Vodă, anul 1563, tipul III; nr 30-32
Ștefan Tomșa, anul 1563, tipul III.

Sînt emise astfel opinii diferite în privința apartenenței lor: Czerbes, pastor în Zibs, îi atribuie lui Ioan, fiul lui Matei Corvin; Felmer consideră că aparțin emisiunilor lui Matei Corvin; Cornides îi atribuie lui Ștefan cel Mare. La începutul sec. al XIX-lea, Schoenwisner, descriind un exemplar care avea găurită cifra ce indica anul corect, citind anul, 1503, îl atribuie și el lui Ștefan cel Mare și crede că acești bani sînt emiși în monetăria din Baia Mare etc.

În a doua jumătate a sec. al XIX-lea se publică un număr mai mare de dinari de la Despot Vodă și în privința apartenenței lor numai sînt dubii, mai ales după apariția lucrărilor lui D.A.Sturdza, care descrie o serie de piese aflate în colecția Doboczi din Budapesta, ca și exemplare din colecția sa.

O primă clasificare a dinarilor lui Despot Vodă a fost făcută în 1905 de către G.Oprescu¹⁵. După clasificarea acestuia, distingem în funcție de revers, două tipuri: tipul I (1562-1563) Av. IOHANN. D.G. WAIVODA, Rv. PATRON V MOLDAVI. În câmp siglele S - M sau M - S, Madona cu coroană. La baza monedei, litera S desparte legenda în două părți. Tipul II (1563): Av. același, Rv. Madona fără coroană. În câmp siglele S - M.

După același autor, monedele lui Despot ar fi fost emise în țară, fiind bătute mai neîngrijit, spre deosebire de dinarii lui Lăpușneanu, pentru care opinează că au fost emiși în Ungaria.

În privința semnificației siglelor S - M din câmpul monedei, consideră că acestea (în cazul monedelor lui Lăpușneanu) determină monetăria. D.A.Sturdza, iar mai târziu și I.Țabrea consideră că S - M constituie prescurtarea cuvîntului SANTA MARIA, iar S de la baza monedei reprezintă inițiala cuvîntului Suceava, locul de batere al monedei¹⁶. Potrivit unei opinii mai vechi a lui E.Fischer, E. Chirilă propune pentru literele M - S din câmpul reversului lectura MONETA SUCEVIAE¹⁷, fără a mai explica însă și cealaltă siglă S.

O lectură similară întîlnim și pentru monedele bătute la Kassau în 1524, unde siglele M - C se citesc MONETA CASSOVIENSIS¹⁸.

În interpretarea acestor sigle considerăm că trebuie să se aibă în vedere faptul că dinarii lui Despot Vodă nu sînt o creație originală, ci sînt piese reproduse după monedele lui Matei Corvin, ori pe monedele ungurești, siglele reprezintă în general monetăria și inițialele meșterului monetar sau ale celui care conducea activitatea monetăriei.

În privința clasificării dinarilor lui Despot Vodă, propunem o alta, mai completă, care să țină seama atît de aversul monedelor, cît mai ales de reversul lor, unde deosebirile sînt mai vizibile. Distingem, astfel, trei tipuri principale cu subdiviziunile lor: I - Madona cu vîl; II - Madona cu coroană închisă; III - Madona cu coroană deschisă. În cadrul acestor tipuri principale, pot fi sesizate alte numeroase variante, în funcție de anii care datează moneda sau de felul în care este redactată legenda, modul de așezare a siglelor în câmpul aces-

teia, de ornamentele care însoțesc legenda sau siglele (rozete, puncte, cerculețe, steluțe etc.).

Sistemul ponderal al acestor monede moldovenești este foarte apropiat de cel al monedelor ungurești, căci greutatea nu prezintă prea mari diferențe. Dintr-o marcă de argint cu finețea de 8 loți (titlu 500‰) și 8 loți cupru, se băteau în vremea regelui Ludovic II al Ungariei un număr de 416 dinari, cu o greutate brută de 0,50 fiecare¹⁹. La mijlocul sec. al XVI-lea, din aceeași marcă se realizau 436 dinari la monetăria din Cluj²⁰.

Cele 29 de monede de la Despot Vodă, aflate în tezaur, au greutatea medie de 0,441 g, oscilând între 0,296 g la o monedă cu o stare mai slabă de conservare și 0,744 g, iar cele trei monede de la Ștefan Tomșa au greutatea medie de 0,567 g.

Numărul mic de monede descoperit pînă acum, atît de la Despot Vodă cît și de la Ștefan Tomșa, poate fi pus pe seama faptului că aceștia au domnit destul de puțin și, implicit, durata de emitere a monedelor a fost extrem de scurtă.

Ioan Belsius, agentul lui Maximilian II de Habsburg la curtea lui Despot, menționa în raportul său din 7 iunie 1662 că Despot a poruncit să fie bătută o monedă nouă, cu valoarea unui aspru și "că va bate și cu valori mai mari și mai mici"²¹.

În virtutea acestei mențiuni, presupunem că cele dintîi emisiuni de dinari au început în jurul acestei date, deși Octavian Luchian, într-un articol publicat în SCN, VI, p.251, propune anul 1561, pe baza lecturii monedei aflate în colecția Doboczi la Muzeul Național din Budapesta. Datorită amabilității lui Gedai István, șeful Cabinetului Numismatic al Muzeului Național din Budapesta, căruia îi mulțumim pe această cale, am intrat în posesia mulajelor monedelor lui Despot Vodă din colecția Doboczi; în urma studierii lor cu atenție, considerăm că anul emiterii acestui mult discutat dinar nu se distinge suficient de bine pentru a trage concluzia că ar fi cu certitudine 1561, piesa fiind foarte tocită. Activitatea de batere a monedei în timpul lui Despot dăinuie pînă la începutul lunii noiembrie 1563, cînd Suceava este ocupată de trupele conduse de Ștefan Tomșa, iar Despot este ucis²².

Baterea dinarilor va fi continuată de Ștefan Tomșa pînă în martie 1564, cînd acesta, înfrînt de trupele lui Alexandru Lăpușneanu, venit cu sprijin turcesc, va fi nevoit să fugă în Polonia²³.

Tipul de dinar emis de Despot Vodă a servit ca model și pentru monedele lui Ștefan Tomșa, care a folosit același meșter monetar, pe Wolfgang Aurifex, denumit în cronicile moldovenești²⁴ "Lupul Sasul".

În lucrarea sa biografică privind viața lui Despot Vodă, umanistul german Iohann Sommer - contemporan cu evenimentele - nota la p. 49 următoarele: "Wolfgang aurarul ... care mulțumită meșteșugului său era prețuit și de acest domn (Ștefan Tomșa), întrucît nu era nici un altul care să bată bani"²⁵.

Factorii care au determinat emiterea dinarilor proprii au fost de ordin economic și militar. Cel economic se datorește în bună măsură legăturilor comerciale cu Transilvania²⁶ – care continuă cu intensitate în prima jumătate a veacului, întrerupte doar de scurtele perioade de conflicte politice –, ca și condițiile interne existente pe piața Moldovei.

Creșterea producției destinată schimbului, extinderea relațiilor marfă-bani, mărirea exportului unor produse naturale, stimularea producției în scopul sporirii mijloacelor bănești cunosc în Moldova importante prefaceri.

Mișcarea comercială înregistrată în târgurile și orașele moldovene, situate în preajma drumurilor de comerț, aduce în Moldova un însemnat număr de negustori și cărăuși. În relațiile de schimb locale se încrucișează variate specii monetare, cu un curs oscilant, iar nevoia de bani crește considerabil. În 1553, Alexandru Lăpușneanu arăta brașovenilor că nu poate plăti mărfurile decât cu boi, din lipsă de numerar ("parata pecunia")²⁷.

Tendențele novatoare ale lui Despot Vodă, care aduce în țară în afara obligațiilor pecuniare și o serie de specialiști pentru explorarea resurselor țării, li se alătură și încercarea de a adapta sistemul monetar moldovenesc celui care era în vigoare în apusul și centrul Europei, de a-l apropia de cel al țărilor vecine, Ungaria și Polonia. Această măsură a fost generată de faptul că Moldova era supusă fluctuațiilor cauzate de creșterea și descreșterea valorii diferitelor monede străine care circulau pe piața țării, aducând mari pagube producătorilor locali. De pildă, asprul turcesc înregistrează în sec. al XVI-lea o continuă scădere; de la 0,723 g în timpul lui Suleiman I (1520–1566) la 0,669 g în vremea lui Selim II (1566–1574), pentru ca să ajungă în timpul lui Murad III (1574–1595) la 0,462 g, iar la sfârșitul secolului, în perioada sultanului Mehmed III (1595–1603), la 0,308 g²⁸.

Criza monetară înregistrată în Imperiul otoman în sec. al XVI-lea a influențat desigur și piața țărilor române, care au jucat, așa cum este bine cunoscut, un rol principal în aprovizionarea Imperiului otoman. Însăși Poarta, suverană asupra Moldovei, este nevoită în octombrie 1564 să ia măsuri împotriva întrebuințării monedelor false, care se băteau cu un titlu inferior la monetăria din Skoplje²⁹ și care aveau o influență dezastruoasă asupra circulației monetare în Imperiul otoman. Ceva mai înainte, măsuri asemănătoare luase regele Ungariei, Vladislav II, care, printr-o ordonanță din anul 1501 trimisă orașelor săsești din Transilvania, arăta că s-au introdus un număr mare de "monede străine sau turcești – ce se cheamă aspri", din care unele sînt false. Ordonă ca aceste monede bune sau false să fie scoase din circulație și înlocuite cu dinarii ungurești³⁰.

Factorii care au determinat emiterea monedelor proprii de către Despot Vodă nu erau însă numai de ordin economic, ci și de ordin militar, plata soldelor pentru armatele de mercenari, aduse în Moldova

mai ales din părțile Ungariei și Transilvaniei, trebuind să se facă într-o monedă care să aibe putere circulatorie pe ambele versante ale Carpaților. Acest lucru era destul de presant, ținând seamă de conjunctura politică în care răsturnările neașteptate de situații nu lipsesc, încât Despot a fost nevoit să topească odoarele din argint ale unor mănăstiri pentru a bate bani³¹.

Un caz similar se întâlnește și anterior, în vremea lui Matei Corvin, când, în urma dispoziției dată la Linz în 1485, se dispunea să se topească la monetăria din Viena monedele episcopului de Forlì, și din argintul rezultat să se rebată monede regale, noi emisii pentru plata soldelor³². Tezaurul de la Buhăeni conține și 39 de monede din această perioadă, emise la Viena.

Pătrunderea monedei ungurești în Moldova s-a datorat în cea mai mare măsură legăturilor comerciale cu Transilvania, schimburile între cele două țări fiind realizate în sec. al XVI-lea îndeosebi de negustorii români. Au fost însă antrenați și diferiți alți negustori străini, care veneau ori treceau prin Ungaria și Transilvania pentru a se aproviziona cu produsele moldovenești, pentru a-și desface mărfurile sau a le trece peste hotarele Moldovei, intersectată de marile drumuri comerciale ce legau Apusul și Centrul Europei de gurile Dunării și Marea Neagră.

În comerțul cu Transilvania participau atât domnii, cât și târgurile, boierii, biserica și satele moldovene.

Cîteva date în privința acestor schimburi, aflate îndeosebi în registrul vicesimal al Brașovului – locul de întâlnire al negustorilor din cele trei țări române, care a jucat și rolul de piață comună a schimbului de mărfuri – sînt semnificative: în 1543 târgul Bacău participă cu produse în valoare de 500 aspri, Baia – 2 200 aspri, Bîrlad – 32 210 aspri, Iași – 14 240 aspri, Roman – 19 880 aspri. Din totalul de 93 330 aspri, 13 000 aspri revin boierilor și 5 050 aspri domniei³³.

De asemenea, negustorii și meșteșugarii din Transilvania se întîlnesc în cele mai îndepărtate colțuri ale Moldovei³⁴.

Tîrgurile și iarmaroacele, vămile de la Baia și Moldovița aduc în Moldova monedă de aur, dar și bani ungurești de argint, dinarii, folosiți în tranzacțiile mai mici.

G. Reichersdorfer, secretarul împăratului Ferdinand, care vine în Moldova în timpul lui Petru Rareș, arată că circulau aici în egală măsură monedele ungurești și cele turcești³⁵. Această afirmație este valabilă și ceva mai tîrziu. Cei 15–20 000 de boi, pe care Veneția și-i procura anual din Moldova pe vremea lui Lăpușeanu, erau plătiți parte în galbeni ungurești, parte în mărfuri, transportul lor făcîndu-se atît pe drumul de uscat, prin Ungaria și Austria, cît și pe mare, vasele plecînd din Galați³⁶.

În schimburile cu Transilvania, stăpînitorii din ambele părți căutau să înlesnească această circulație a mărfurilor, acordîndu-și reciproc privilegii și scutiri. În 1549 Dieta Transilvaniei hotărîște să

se trimită o solie în țările române, ca monedele ce circulau acolo să se primească și în principatele vecine, iar în 1551 aceeași Dietă în sesiunea ținută la Tg.Mureș hotăra ca românii din Principate să facă negoțul liber în Transilvania ca și mai înainte³⁷.

Tranzacțiile comerciale se încheiau între părți în monede care au circulat atât în Transilvania, cât și în Moldova, dar plata în bani a ridicat unele probleme, monedele neavând același curs în ambele țări. Lăpușneanu scria în 1561 bistrițenilor că pentru a nu mai păgubi pe negustorii moldoveni, care în procesul de vânzare-cumpărare schimbă galbenii în bani albi, ar dori ca atunci când cumpără în Moldova să vină cu bani albi, ca "să fie aceiași bani și la voi ca și la noi"³⁸.

Dar dinarul unguresc nu a pătruns în Moldova numai pe calea schimburilor. Domeniile Cetății de Baltă, Ciceului, Ungurașului, Bistriței și Rodnei, aflate o vreme în stăpânirea domnilor Moldovei, au adus visteriei țării importante cîștiguri. De pildă: domeniul cetății Ciceu cuprindea la 1553 un număr de 63 de sate, din care 54, cu un total de 617 porți, aparțineau voievodului Moldovei. Darea către stat, "deca regia", se ridica la 99 de dinari de poartă, de pe întreg domeniul strîngîndu-se anual 648 de florini³⁹.

În 1537, avînd de încasat cenzul de la bistrițeni, Petru Rareș îl primește în "bona probataque et antique Mathie regis Hungariae moneta"⁴⁰. Poate că era vorba numai de monedă de aur, dar nu excludem nici posibilitatea ca o parte să se fi achitat și în monedă de argint, care se pare că era căutată în Moldova, căci în 1564 Lăpușneanu trimitea "Ioachimicos" (taleri de Brandenburg) "vel taleros quinquaginta" să fie preschimbați "pro moneta parva hungarici dinari"⁴¹.

În fine, dinarul unguresc pătrunde în Moldova și ca urmare firească a intervențiilor armate repetate, în conflictele ivite pentru stăpînirea Transilvaniei, ca și prin mercenarii angajați în luptele pentru dobîndirea tronului Moldovei de către diferiți pretendenți.

Înainte de a arăta cauzele care au determinat îngroparea tezaurului, vom căuta să exemplificăm cu ajutorul unor documente de epocă puterea de cumpărare a monedelor din acest tezaur. Dăm cîteva exemple, sub rezerva că prețurile diferă în funcție de timp și de loc și că spre deosebire de Transilvania, unde registrele vamale vicesimale oferă numeroase informații, în Moldova acestea sînt mai puține.

Trebuie să se țină seama că în tezaur se aflau și monede de aur, ca și o serie de podoabe de argint sau de argint aurit, ale căror prețuri în această epocă erau deosebit de ridicate: un brîu de argint se cumpăra cu 800-3 000 de aspri, o pereche de cercei cu 1 100-2 000 de aspri, un inel valora 1 000 aspri, un lanț de aur 3 000 aspri⁴².

Alăturînd deci acestor podoabe și valoarea monedelor din tezaur, calculate⁴³ după raportul 1 florin=50 aspri=100 dinari, ar rezulta o sumă destul de însemnată pentru acea vreme. Numai monedele de argint, care constituie subiectul articolului de față, valorează 3 075 aspri sau 61 florini.

Documentele interne, mărturiile cronicarilor și ale călătorilor străini, știrile aflate în unele izvoare interne cuprind și o serie de informații privind prețurile cu care se vindeau pe piața internă unele produse locale: chila de orz (45 kg) era plătită de negustorii turci cu 6 aspri⁴⁴, o oaie valora între 10-40 aspri⁴⁵, un porc se vindea între 70-120 aspri⁴⁶, un bou valora 3-4 galbeni (150-200 aspri), 15-20 de ouă se puteau cumpăra cu un aspru, o găină costa la sfârșitul secolului, în sudul Moldovei, doi aspri⁴⁷.

Numeroase documente cuprind vânzări sau cumpărări de sate, majoritatea efectuându-se în zloți tătărăști.

Pentru a arăta puterea de cumpărare a tezaurului nostru, dăm spre exemplificare câteva tranzacții de sate moldovenești, a căror plată a fost consemnată în aspri. În 1569, satul Vîlcești, cu mori pe Siret, era cumpărat pentru suma de 3 000 de aspri⁴⁸, și, în același an, un alt document⁴⁹ menționa că în vremea lui Petru Rareș satul Bîrlești din ținutul Sucevei, cu iazuri și mori, a fost cumpărat pentru suma de 25 000 de aspri.

Exemple pot fi numeroase. Am menționat însă numai câteva, pentru a avea imaginea acestei valori îngropate în vremurile tulburi care frământau Moldova la mijlocul sec. al XVI-lea.

Cauzele îngropării, dacă ținem seama de ultima monedă din tezaur - de la Ștefan Tomșa, 1563 -, credem că trebuie legată de implicațiile răscoalei țărănești izbucnite în anii 1563-1564, ca urmare a înrăutățirii stării țărănești în vremea domniei lui Despot Vodă, care impusese o dare suplimentară de 1 galben pentru fiecare gospodărie țărănească⁵⁰. Începută sub Despot, această răscoală continuă și în vremea lui Ștefan Tomșa, noul domn ridicat de boieri în urma complotului organizat împotriva lui Despot. O altă cauză o constituie nesiguranta acelor vremuri generată de luptele ce se dau în această epocă pentru ocuparea tronului Moldovei.

După înfrîngerea oastei lui Dimitrie Vișnevițki, hatmanul căzaciilor, venit și el să ocupe tronul Moldovei, și uciderea lui Despot în fața oștirii, Ștefan Tomșa trebuie să facă față oștilor lui Alexandru Lăpușneanu, ce intra în țară cu ajutor turcesc. Documentele vremii menționează 40 000 de turci⁵¹, cifră desigur exagerată, dar care oricum, sugerează prezența în țară a unui mare număr de oameni înarmați.

Victorios în primele ciocniri, Tomșa este înfrînt cînd țaranii, înșelați în speranțele lor, îl părăsesc.

Tronul Moldovei este ocupat de Alexandru Lăpușneanu. Între timp țara este prădată de tătari, așa cum consemnează cronicile slavo-române⁵².

Doi ani mai tîrziu, în 1566, o nouă mișcare țărănească izbucnește sub forma sprijinirii unui nou pretendent la tron, Ștefan Mîzgă, venit din Transilvania împotriva lui Lăpușneanu și a turcilor⁵³.

În aceste vremuri de nesiguranță, de lupte, de războaie, o serie de averi sînt scoase peste graniță, altele se îngroapă sau se risipesc. Tezaurul de la Buhăeni vine să confirme o dată în plus unele fenomene social-politice, caracteristice Moldovei de la mijlocul sec. al XVI-lea.

Această stare de lucruri, cunoscută pe calea izvoarelor scrise, este în chip complimentar subliniată de o serie de descoperiri monetare provenind din Moldova sec. al XVI-lea, cînd numărul tezaurilor și al valorilor ascunse crește considerabil față de perioada precedentă.

Compoziția tezaurului în ansamblu – dacă ținem seama de varietatea mare de piese din argint emise în Aquileia, Ungaria, Transilvania și Moldova sau de aur, emise în: Polonia, Austria, statele germane, Transilvania, Boemia și Ungaria – este semnificativă pentru studiul relațiilor comerciale ale Moldovei la mijlocul sec. al XVI-lea.

Tezaurul monetar descoperit la Buhăeni, cel mai mare ca număr de piese, dar și ca valoare intrinsecă cunoscut pînă acum, datînd din sec. al XVI-lea, este important nu numai din punct de vedere numismatic, dar și prin aceea că dovedește intensitatea vieții economice în această parte a Moldovei.

Faptul că dinarii ungurești care compun tezaurul se succed cu destulă regularitate în emisiuni ce durează aproape un secol, arată că această monedă a dăinuit în circulație în Moldova o lungă perioadă, acumularea ei făcîndu-se în timp.

Prezența monedelor moldovenești în tezaur, alături de alte monede străine în curs, constituie o dovadă că dinarii lui Despot și Tomșa au intrat repede nu numai în circuitul monetar moldovenesc, ci, așa cum se întîmpla adesea în epoca feudală, ele încep să fie utilizate și în relațiile dintre țări.

Pe de altă parte, numărul descoperirilor cuprinzînd dinari fiind mai mare decît al celor care conțin alte valori nominale de la Despot (ducați, taleri, orți, mangfiri) constituie o dovadă că dinarul a fost emis în cantitate ceva mai mare, iar numărul ridicat de variante confirmă cele afirmate*.

MONEDE EMISE DE MATEI CORVIN

Moneda		nr.ord.	sigla	monetăria	bibliografie	datare	monetar	observații
1	2	3	4	5	6	7	8	
		1	n - ċ	Baia Mare	CNH-219-9 U -563 PA-50 HL-p.572	1464 1464	Christophorus	litere uneiale fără Madonă
		2-78	K - ^k ċ	Kremnitz	CNH-235 A-8 U-568 PA-86 HL-p.572	1468-70 1468 1468-69	Ianos Con- storffer	moneta mathie
		79-86	n - ħ	Baia Mare	CNH-235 A-14 U-568 PA-87 HL-p.572	1468-70 1468 1468-69	István Kowách	m. mathie
		87-112 400-401 404	B - S	Buda	CNH-235 A-4 U-568 PA-88 HL-p.572	1468-70 1468 1468-70	Mikola István (?)	
		113-145 4424	a - †	Kaschau	CNH-235 A-6 U-568 PA-89 HL-p.572	1468-70 1468 1468-70	emisiune orăgenească	

1	2	3	4	5	6	7	8
		146-169	h - T	Sibiu	CNH-235 A-7 U-568 PA-90 HL-p.562	1468-70 1468 1471-90	Thomas Alten- berger
		170-380	K - Θ	Kremnitz	CNH-235 A-9 U-568 PA-92 HL-p.562	1468-70 1469 1468-69	Ianos Con- storffer
		381-382	n - K	Baia Mare	CNH-235 A-11 U-568 PA-93 HL-p.572	1468-70 1469 1468-70	Iatván Kowách
		383-396	B - Ḥ	Buda	CNH-235 A-5 U-568 PA-94 HL-p.572	1468-70 1469 1468-70	István Kowách
		397 398-400 și 402	B - B - (?)	Buda Buda	CNH-235 U-568 idem	1468-70 idem	sigla inedită
		405	B - n	Buda	CNH-235 U-568	1468-80	

1	2	3	4	5	6	7	8
		406-444	K - †	Kremnitz	CNH-235 A-10 U-568 PA-95 HL-p.562	1468-70 1470 1470	Vitus Mühlstein
		3050-3051	K-S	Kremnitz	CNH-235	idem	sigill inedită
		445	K - (?)	Kremnitz	idem	idem	
		446-626	n - X	Baia Mare	CNH-235 A-13 U-568 PA-96 HL-p.562	1468-70 1470 1470	arendată oraşului
		627-719	n - X	Baia Mare	CNH-235 B U-568 PA (1965) p.27 HL-p.562	1468-70 1470	arendată oraşului 716 ruptă 717 găurită 718-719 dublă batere
		720-727	n -	Baia Mare	CNH-235 A-15 U-568 PA-100 HL-p.572	1468-70 1471-79 1471-81	arendată oraşului

1	2	3	4	5	6	7	8
		728-732	K - †	Kremnitz	CNH-236 U-569 PA-118 HL-p.562	1468-70 1471 1470	Vitus Muhlstein
		733-776	K - †	Kremnitz	CNH-234-7 U-570 PA (1965) p.26 HL-p.572	1471-81 1471-81	Idem
		777-842	K - V	Kremnitz	CNH-234-6 U-570 PA-119 HL-p.562	1471-81 1472-78 1478	Idem
		843-962	K - P	Kremnitz	CNH-234-4 U-570 PA-120 HL-p.572	1471-81 1472-78 1471-78	Péck Pál (?) Modrák Pál (?)
		963-975	K - P V	Kremnitz	CNH-234-5 U-570 PA-121 HL-p.572	idem	Modrák Pál Vitus Muhlstein
		976-996	K - G	Kremnitz	CNH-234-3 U-570 PA-122 HL-p.572	1471-81 1472-78 1472	Ianoa Con- etorffer
		997-1069	K - G	Kremnitz	idem	idem	idem

776 ruptă

789 dublu impri-
mat
802 idem
842 găurită954 tocită
955 eurfrapată
957-958 (K) - P965 - aceeași
legendă pe Av.
și pe Rv.

1069 cu K - G

1	2	3	4	5	6	7	8	
		1070-1176	K - A	Kremnitz	CNH-234-2 U-570 PA-123, HL-p.562	1471-81 1472-78 1472	Ágoston Langsfelder	1098 - legenda bătută dublă 1166-91 - idem 1171 - găurită
		1177-1192	K -	Kremnitz	CNH-234			sigla inedită 1190 surfrapată
		1193-2121	K - V A	Kremnitz	CNH-239 A-4 U-572 PA-139 HL-p.573	1482-86 1479-85 1482-86	Ágoston Langsfelder Vitus Mühlstein	1213 ruptă 1390 dublă batere 1442 idem 1446-47 rupte
		2122-2165	K - P V	Kremnitz	CNH-239 A-3 U-572 PA-140 HL-p.573	idem	Péck Pál Vitus Mühlstein	2145, 2161 rupte 2124 găurită 2164 dublu imprimată
		2166-2638	K - P	Kremnitz	CNH-239 A-1 U-572 PA-141 HL-p.573	idem	Péck Pál	2517-21 dublu imprimat 2524-27 rupte 2528-31 găurite
		2639-2942	K - P ✱	Kremnitz	CNH-239 A-2 U-572 PA-142 HL-p.563	1482-86 1479-85	idem	2720-23 dublu imprimat 2724-25 rupte 2726-27 găurite

1	2	3	4	5	6	7	8	
		2943-2990	n - X	Baia Mare	CNH-233 A-9 U-573 PA-143 HL-p.563	1482-86 1479-85	arendată oraşului	2988 dublă batere 2989 ruptă
		2991-2994	n - A	Baia Mare	CNH-233 A-7 U-573 PA-144 HL-p.563	1482-85 1479-85	semn colectiv de monetari	
		2995-3009	n - a	Baia Mare	CNH-233-6 U-573 PA-145 HL-p.563	1482-90 1479-85	emisiune oră- şenească	2998 dublu imprimată
		3010-3011	n - D	Baia Mare	CNH-233-6 U-573 PA-145 HL-p.563	1482-90 1479-85 1482-90	idem	
		3012-3015	n -	Baia Mare	CNH-233-12 U-573 PA-146 HL-p.563	1482-90 1479-85	arendată oraşului	
		3014	n - . .	Baia Mare	CNH-233 A 11 U-573 PA-147 HL-p.563	1482-90 1479-85 1482-90	Jung Albert	

1	2	3	4	5	6	7	8
		3015-3040 n - X	Baia Mare	CNH-233 A-10 U-573 PA-148 HL-p.563	1482-90 1479-85	emisiune colectivă	3039 găurită
		3041-3047 n - P V	Baia Mare	CNH-233 A-8 U-573 PA-149 HL-p.563	1482-90 1479-85 1482-90	Pech și Mühlstein	
		3048-3049 K - P S	Ktemnitz	CNH-233 A-3 U-573 PA-151 HL-p.563	1482-90 1486 1487-88	Peter Schalder	3048 greșit executată
		3052-3056 K - (?)	Kremnitz	CNH-233 A U-573		idem	
		3057-3718 și 3992-4164 K - P ⊗	Kremnitz	CNH-232-1 U-574 PA-154 HL-p.565	1489 1487-89 1489-90	idem	scut între două o o puncte 4009 găurită
		3719-3991 K - P ⊗	Kremnitz	idem	idem	idem	variantă scut fără puncte alături

1	2	3	4	5	6	7	8
		4165-4349	K - P ✱	Kremnitz	CNH-232-2 U-574 PA-155 HL-p.563	1489 1487-89 1489-90	Peter Schaidler 4213-4221 dublă batere 4223-4229 rupte
		4350-4384	K - ¢	Kremnitz	CNH-232-4 U-574 PA-156 HL-p.563	1489 1490 1489-90	idem
		4385	S - W	Viena	CNH-237 U-571 PA-161 HL-p.564	1475 1485-90 1485-90	cu scutul lui Ștefan Zapolya
		4386-4402	S - W	Viena	CNH-238-1 U-575 PA-162 HL-p.564	1489 1485-90 1482-87	idem
		4403-4423	S - W	Viena	CNH-238-2 U-572 PA-162 HL-p.564	1489 1485-90 1482-87	idem
<u>MONEDE EMISE DE VLADISLAV II</u>							
		4425-4438	K - ¢	Kremnitz	CNH-273 U-642 PA,AK...p.298	1498-1503 1490-1494	Peter Schaidler 4438 dublă batere

1	2	3	4	5	6	7	8
		4439-4521 K - č	Kremnitz	CNH-276-2 U-641 PA, AK...-p.298	1490-97 1490-94	Peter Schaidler	4520-4521 dublă batere 4517, 4452 și 4471 găurite 4516, 4473 și 4479 rupte
		4522-4556 K - $\frac{M}{AF}$	Kremnitz	CNH-276-3 U-641 PA, AK...-p.298	1490-97 1494	Andreas Hellebrand Franz Körndel	
		4557 K - $\frac{M}{FA}$	Kremnitz	idem	idem	idem	Piesă hibridă - Matei Corvin și Vladislav II
		4558-4652 K - $\frac{M}{AFB}$	Kremnitz	CNH-276-4 U-641 PA, AK...-p.296	1490-97 1495	idem	
		4653 K - $\frac{M}{AFB}$	Kremnitz	idem	idem	idem	
		4654-4804 K - $\frac{S}{G}$	Kremnitz	CNH-276-5 U-641 PA, AK...-p.298	1490-97 1497	Stefanue Ryzmegl și Erasmus Rezl	

1	2	3	4	5	6	7	8
		4805-4813 K - S g	Kremnitz	CNH-276-5 U-641 PA,AK...-p.298		Stefanos Ryzmeigl și Erasmus	scutul între două puncte
		4814-4832 K - S 4833-4836 K - g	Kremnitz	idem	1490-97 1497.	idem	scutul între două cerculețe
		4837 K - S g	Kremnitz	Av. idem, Rv. CNH-272 A U-643	idem	idem	pentru tipul Madonei
		4838 K - g S	Kremnitz	CNH-276-5 U-641 PA,AK...-p.298	idem	idem	
		4839-4860 K - h	Kremnitz	CNH-276-7 U-641 PA,AK...-p.298	1490-97 1498	Hans Thurzó	
		4861-5026 K - h	Kremnitz	CNH-272 A-1 U-643 PA,AK...-p.298	1498-1503 1498-1503	idem	vultur în scut

1	2	3	4	5	6	7	8	
		5027-5048	K - h	Kremnitz	CNH-272 A-1 U-643 PA,AK...-p.298	1498-1503 1498-1503	Hans Thursó	mici diferențe la literele legendei și reprezentarea Madonei
		5049-5069	K - h	Kremnitz	idem	idem	idem	idem
		5070-5073	K - H	Kremnitz	CNH-272 A-2 U-643 PA,AK...-p.298	idem	idem	
		5074-5312	K - h	Kremnitz	CNH-272 B-1 U-644 PA,AK...-p.298	idem	idem	
		5313-5647	K - h	Kremnitz	CNH-272 B-1 U-644 PA,AK...-p.298 Lakos J.-p.26	idem	idem	Madona cu turnu- lețe
		5648-5744	K - h	Kremnitz	idem	idem	idem	Madona cu glob

1	2	3	4	5	6	7	8
		5745-5853	K - H	Kremnitz	CNH-272 B-2 U-644 PA,AK...-p.298	1498-1503	Hans Thurzó
		5854-5875	K - H	Kremnitz	idem	idem	idem
		5876-5877	K - (?)	Kremnitz	CNH-272 B U-644	1498-1503	idem
		5878-5883	n - A	Baia Mare	CNH-272 B-3 U-644 PA(1965)-p.30 G.Radoczy-p.17	idem	Alexius Thurzó
		5884	n - A G	Baia Mare	CNH-272 B-4 U-644 PA(1965)-p.30	1512	
		5885-5911	K - h	Kremnitz	CNH-272 C-1 U-647 PA,AK...-p.298	1498-1503	Hans Thurzó
							Vultur in scut

mici diferențe în
reprezentarea
Madonei

1	2	3	4	5	6	7	8
		5912-5932	K - H	Kremnitz	CNI1-272 C-2 U-647 PA,AK...-p.298	1498-1503	Hans Thurzó Vultur în scut
		5933	n - A	Baia Mare	CNH.272 B3 U-644 PA(1965)-p.30	idem	
		5934-5945	K - h	Kremnitz	CNH-274-1 U-645 PA,AK...-p.299	idem	Hans Thurzó
		5946-6028	K - H	Kremnitz	CNH-275 U-646 PA(1965)-p.30	idem	idem
		6029-6032	K - h	Kremnitz	CNH-277-1 U-648 PA,AK...-p.299	1503-11	idem Monedele au data 1503 și 1508
		6033-6067	K - H	Kremnitz	CNH-277-2 U-648 PA,AK...-p.299	idem	idem

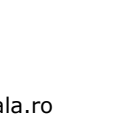
1	2	3	4	5	6	7	8
		6068-6079	K - G	Kremnitz	CNH-278-2 U-649 PA,AK..-p.299	1505-16	Georgius Thurzó
		6080-6082	M - M		CNH-277-3 U-648 PA(1965)-p.31	1508-10	
		6083	n - A	Baia Mare	CNH-278-4 U-649 PA(1965)-p.31	1512	Cifra 2 este inversată

MONEDE EMISE DE LUDOVIC II

		6084-6085	K - G	Kremnitz	CNH-306 A-1 J.-p.138 nr.1 PA,AK..-p.300	1516-20	Georgius Thurzó	1 bue.1517 1 bue.1519
		6086-6088	K - A	Kremnitz	CNH-306 A-2 J.-p.138 nr.2 PA,AK..-p.300	1519-21	Alexius Thurzó	1 buc.1520 1 buc.1521

1	2	3	4	5	6	7	8
		6089-6092	K - B	Kremnitz	CNH-306-A-3 J.-p.142 nr.61 PA,AK..-p.300	1521-26	Bernhard Peheim 3 buc. 1525 1 buc. 1526
		6093	B - A	Buda	CNH-306 A-12 J.-p.142 nr.54	1526	Alexius Thurzó
		6094-6095	C - K	Kassau	CNH-306 A-24 J.-p.143 nr.66	1520-26	Johanus Sayzlyk

MONED EMISE DE FERDINAND

		6096	K - B	Kremnitz	U-55 Miller-p.10	1527	Bernhard Peheim
		6097	K - B	Kremnitz	U-55 Miller-p.11	1528	idem
		6098	H - N	Siblu	U-55 HP-p.44 nr.188	1531.	

1	2	3	4	5	6	7	8
		6099	K - B	Kremnitz	U-55 Miller-p.16	1533	Bernhard Peheim
		6100	K - B	Kremnitz	U-55 Miller-p.22	1539	
		6101	K - B	Kremnitz	U-55 MiUer-p.26	1543	
		6102	K - B	Kremnitz	U-55 Miller-p.38	1555	
		6103	K - B	Kremnitz	U-55 Miller-p.39	1556	
<u>MONED EMI SE DE PATRIARHATUL DE AQUILEIA</u>							
ANTONIUS I GAITANI, 1395-1402				CNI, vol.VI, p. 35, nr.2 Engel-Serrure, Traité de numie- matique du moyen âge, III/1905, p. 1357; Themessl-57; Bernardi-65 a.			
		6104	A - n	Aquileia		1395-1402	
LUDOVIGO DI TECK, 1412-1437				CNI, vol.VI, p. 38, nr.2 Themessl-61 Bernardi-69a			
		6105-6107		Aquileia		1412-37	
		6140-6150					
							dublu imprimate; sterse

dublu imprimate;
sterse

DESCOPERIRI DE MONEDE DE LA DESPOT VODĂ ȘI ȘTEFAN TOMȘA

1. Apateu, jud. Arad. În anul 1893 a fost descoperit un tezaur format din 1 352 monede, din care au fost reținute pentru Muzeul Național din Budapesta 14 monede de la Matei Corvin și 2 monede moldovenești; una de la Alexandru cel Bun, iar cealaltă un dinar de la Despot Vodă.

Bibliografie: R. L. (RÉTHY LASZLO), A. M. Nemzeti múzeum érem-tárának gyarapodása, az 1893 - 11 évlem, în "Arheologiai értesítő", Budapest, 1894, p.87.

2. Bălești, com. Delești, jud. Vaslui. Tezaur descoperit în 1936, cuprinzind monede ungurești și moldovenești de argint emise în sec. XV-XVI. Dintre acestea 873 monede au intrat în Colecția Muzeului de Istorie al R.S. României, transferate de la Muzeul Național de Antichități din București. Acest lot făcea parte din vechea colecție Saint Georges și este format din dinari ungurești emiși de Matei Corvin, Vladislav II, Ludovic II, monede de Aquileia emise de Antonio II Panciera von Portogruaro și Ludovic II de Teck, din emisiuni moldovenești de la Despot Vodă (18 dinari și 1 mangf) și din monede de la Ștefan Tomșa (3 dinari).

Bibliografie: O. ILIESCU, Descoperiri monetare din Moldova, în SCN, II, 1958, p.459, nr.32.

3. Bistrița, jud. Bistrița-Năsăud. În 1959 s-a găsit în livada I.A.S. din cartierul Slătinița un tezaur compus din 387 monede depozitate într-o cană de cositor. Cuprindea emisiuni monetare din Transilvania, Ungaria, Polonia, Prusia, Brandenburg etc. Printre acestea se afla și un dinar de argint din 1563 emis în Moldova de Despot Vodă. Tezaurul a intrat în colecția Muzeului din Bistrița.

Bibliografie: EUGEN CHIRILĂ și ȘTEFAN DANILĂ, Un dinar inedit de la Despot Vodă din tezaurul de la Slătinița. în File de istorie. Culegere de studii, articole și comunicări, Bistrița, 1972, p. 243-245.

4. Bolotino, R.S.S. Moldovenească. Tezaur descoperit în 1954. Cuprinde 490 monede din sec. XVI și anume: ungurești de la Matei Corvin, Vladislav II și Ferdinand I, moldovenești de la Despot Vodă (2 mangfiri din 1562 și 3 dinari din 1563), monede ale Imperiului Romano-German și un ldwenthaler olandez din 1590.

Bibliografie: A. A. NUDELMAN, Topografia kladov i nahodok e-dinichnîh monet, Chișinău, 1976, p.94-95, nr.3.

5. București. În anul 1966, cu prilejul săpăturilor arheologice efectuate la Biserica Sf. Gheorghe Nou, în partea de sud a curții mănăstirești, s-a descoperit un dinar emis în 1563 de Despot Vodă.

Bibliografie: DINU V.ROSETTI și PANAIT I.PANAIT, Cerce-
tări privind ctitoria brâncovenească Sf.Gheorghe Nou din București,
în București. Materiale de istorie și muzeografie, VI, 1968, p. 102,
fig.2/5.

6. Buhăieni, com.Andrieșeni, jud. Iași. Tezaur descoperit în
1965. Face obiectul studiului de față.

7. Kostuleni, R.S.S.Moldovenească. Tezaur descoperit în mar-
tie 1974, din care s-au recuperat numai 11 exemplare și anume: 2 di-
nari de la Despot Vodă din anii 1562-1563, 2 dinari de la Ștefan Tom-
șa din 1563 și 1564, iar restul monede emise în Ungaria de Maxi-
milian I de Habsburg în perioada 1564-1576.

Bibliografie: A.A.NUDELMAN, op.cit., p.98, nr.10; idem în
Arheologhiceskie otkrītiia nauka, Moscova, 1974, p.443.

8. Leușeni, R.S.S.Moldovenească. Tezaur descoperit în 1968
pe malul Prutului, format din 923 monede de argint moldovenești: groși
de la Ștefan cel Mare, dinari emiși de Despot Vodă, în 1562 și 1563
și mângîri în 1562, dinari din 1563 și 1564 emiși de Ștefan Tomșa,
monede ungurești emise de Ferdinand I de Habsburg, Maximilian II de
Habsburg și Rudolf II, monede turcești emise de Suleiman II, Selim II
și Murad III.

Bibliografie: A.A.NUDELMAN, în Arheologhiceskaia issledova-
niia v Moldavii (în continuare AIM), IV, Știința, Chișinău, 1974, p.214,
nr.6; idem, Topografiia..., p.99, nr.13.

9. Orhei, R.S.S.Moldovenească. Cu prilejul săpăturilor arheo-
logice din anii 1971-72 s-au descoperit mai multe monede moldove-
nești de la Alexandru cel Bun, Iliș I, Ștefan cel Mare, precum și un
dinar de la Despot Vodă emis în 1563.

Bibliografie: A.A.NUDELMAN, în AIM, III, 1973, p.204-208;
idem, Topografiia..., p.141, nr.33/22.

10. Suceava, jud.Suceava. Cu prilejul săpăturilor arheologice
din anul 1953 s-au găsit dinari de la Despot Vodă.

Bibliografie: O.ILIESCU în Costin C.Kirițescu, op.cit., p.98.

11. Suceava. Cu prilejul săpăturilor arheologice executate
de K.A.Romstorfer în jud.Suceava; în anul 1902, la cetatea Sucevei
s-au găsit mai multe monede de la Despot Vodă; un ort și mai mulți
dinari și mângîri.

Bibliografie: K.A.ROMSTORFER, Die Forschungsarbeiten am
alten Wojewodenschloss in Suczawa, în "Jahrbuch des Bukowinaer
Landesmuseums", 1897, p.53; idem, Cetatea Sucevei, București, 1913,
p.94 și 98; idem, Die alte Fürstenschloss in Suczeawa, Cernăuți,
1904, p.21; E FISCHER, Beitrag zur Münzkunde des Fürstenthumes
Moldau, în "Jahrbuch des Bukowiner Landesmuseums", 11, 1903, p.
63; O.ILIESCU, comunicare la Societatea Numismatică, în 27. III
1949; O.ILIESCU, în C.C.Kirițescu, Sistemul bănesc al leului
..., vol.I, Edit. Academiei, București, 1967, p.98, nota 8; I.ȚA-

BREA, Monedele lui Despot Vodă în lumina ultimelor cercetări, în SCN, V, 1971, p.165.

12 12. Transilvania - localitate necunoscută - dinar aflat în Transilvania în anul 1766.

Bibliografie: CZIRBES, Pastor in der Zips, Ein silberner Denarius Johannes Wajwoda der Moldau von Jahre 1503, în "Allergnädigst privilegirte Anzeigen aus saemmtlich Kaiserlich-koeniglichen Erbländern", vol.V, Wien, Gelm. 1771-1776, p. 249; apud D.A. STURDZA, Bibliografia numismatică română, Tipografia Societății Academiei Române, București, 1879, p.16.

NOTE

- 1 În clasificarea și descrierea monedelor utilizăm următoarele abrevieri: CNH = L.RÉTHY, G.PROBST, Corpus Nummorum Hungariae, Akademische Druck u. Verlagsanstalt, Graz, 1958; H.L. = HUSZÁR LAJOS, Mátyás pénzei, în Mátyás király Emlékkönyv Születésének ötezázéves éfordulójára, vol.II, Budapest, 1940, p. 551-574; U.= UNGER EMIL, Magyar éremhatározó, fasc.II (1307-1540) și fasc.I (1526-1657), Éremtani Szakosztályának kiadása, Budapest, 1960 și 1958; P.A. = POHL ARTUR, Hunyadi Mátyás birodalmának ezüstpénzei 1458-1490, A Magyar éremgyűjtők egyesülete kiadása, Budapest, 1972; L. = LAKOS JÁNOS, Ulászló pénzverése, în "Numizmatikai közlöny" (în continuare prescurtat NK), 58-59 (1959-1960), Budapest, 1960, p.23-32; H.P. = HARSÁNY PÁL, Adatok a CNH III kötetéhez (VIII közlemény), în N.K., XVI (1917), Budapest, 1918, p.33-48 și 85-93; M.L.H. = V.MILLER zu AICHHOLZ, A.LOEHR, E.HOLZMAIR, Österreichische Münzprägungen 1518-1938, Wien, 1948; J = JESZENSZKY GEZA, Lajos denárai, în NK, 26-27 (1927-1928), Budapest, p.127 - 143. Pentru sigle și monetari vezi: HORVÁTH TIBOR ANTAL, HUSZÁR LAJOS, Kamaragrofók a kbzépkorban, în NK, 54-55 (1955-1956), Budapest, 1956, p.21-32; POHL ARTUR, A későközépkor magyar pénzek verdejegyei, Budapest, 1965; idem, A Körmdcbányai pénzverde késdközépköri verdejegyei, în "Az Érem", 35-36, 1966; (în continuare prescurtat PA,AK..; idem, Die Münzkammer Siebenbürgens, 1325-1526, în "Südostdeutsches Archiv", Bd.XIII, 1970, p.24-43; RADOCZY GYULA, Az első évszázamos magyar pénzek, în "Az Érem", 1, 1974.
- 2 HUSZÁR LAJOS, op.cit., p.561; POHL ARTUR, Die Wiener Münzprägung des Königs Mathias Corvinus, în Gränzlandprägung. Münzprägung in Österreich und Ungarn in XV-ten Jahrhundert, Graz, 1972, p.143.
- 3 Quellen für Geschichte der Stadt Kronstadt, II, Brașov, 1889, p. 375 și 475; POHL ARTUR, Die Wiener..., p.143.

- 4 Arh.St. Baia Mare, Fond Primăria oraşului. Acte privilegiale 1/1, 7/1 şi continuare (vezi Indrumătorul în Arhivele Statului din judeţul Maramureş, Bucureşti, 1974, p.58; POHL ARTUR, Hunyadi Mátyás ..., p.17; idem, Die Münzkammer..., p.42.
- 5 POHL ARTUR, Hunyadi Mátyás ..., p.53-54; idem, Die Wiener..., p.151-154.
- 6 POHL ARTUR, A Kassai pénzverde verései késdkdzépkorban, în "Az Érem", 45-46, 1968, p.8-9.
- 7 HUSZÁR LAJOS, op.cit., p.551; JESZENSZKY GÉZA, op.cit., p.127 şi 137.
- 8 LAKOS JANOS, op.cit., p.24.
- 9 JESZENSKY GÉZA, op.cit., p.127 şi 137.
- 10 Ibidem.
- 11 ENGEL-SERRURE, Traité de numismatique du moyen age, vol.III, 1905, p.1357. Pentru emisiunile patriarhatului de Aquileia vezi şi J.THEMESSL, Das Münzwesen des Patriarchates Aquileia, în "Mitteilungen der Österreichischen Gesellschaft für Münz u. Medaillen", 1911; BERNARDI GIULIO, Monetazione del Patriarcato di Aquileia, Trieste, 1975; Corpus Nummorum Italicorum, vol.VI, Roma, 1922, p.35-38 (se va prescurta C.N.I.).
- 12 E.CHIRILA, V.PINTEA, Tezaurul de la Enciu (rn. Bistriţa), sec.XV-XVI, în "Apulum", VI, 1967, p.334.
- 13 H.P. (= HARSÁNY PÁL), Éremleletek, în N.K., XVI, 1917, p.125, Budapest, 1918; H.(= HORVÁTH TIBOR ANTAL), Éremleletek, în N.K., LVIII-LIX, 1959-1960, Budapest, 1960, p.76.
- 14 J.HLINKA, L.KRASKOVSKA, J.NOVAK, Nalezny minci na Slovenski II (Trouvailles de monnaies en Bohème, en Moravie et en Silesie), Vydavatelstvo Slovenskej Akademie Vied, Bratislava, 1968, p.80-81; vezi şi "Numismatik Sbornik", 1966, p.247.
- 15 G.OPRESCU, Ceva despre monedele lui Alexandru Lăpuşneanu şi Despot Eraclidul, în "Convorbiri literare", nr.6, an.XXXIX, 1905, p.524-530. Pentru monedele lui Despot şi Ştefan Tomşa vezi la D.A.STURDZA, Bibliografia..., p.4 şi urm.; idem, Übersicht..., p.38-39; E.FISCHER, Beitrag..., p.33-34; CONST.MOISIL, Colecţiunea numismatică în Biblioteca Academiei Române, Creşterea colecţiunilor, oct.-dec. 1911, p.22-23; idem, Efigii monetare ale domnilor români, în "Buletinul Societăţii Numismatice Române" (în continuare prescurtat BSNR), an.XII, nr.25 (1915), p.137-139; idem, Monede vechi româneşti inedite sau puţin cunoscute, în "Analele Academiei Române", tom.XXXVIII, Memoriile Secţiei Istorie, nr.4, 1915, p.23; O.ILIESCU, Numismatica medievală şi modernă a ţării noastre oglindită în colecţiunile restituite de la Moscova, în Studii asupra tezaurului restituit de U.R.S.S., Edit. Academiei, 1958, p.28; COSTIN C.KIRIŢESCU, Sistemul bănesc al leului şi precursorii lui, vol.I, Edit. Academiei, 1964, p.98; O.ILIESCU, Moneda în România, Edit.Meridiane, Bucureşti, 1970,

- p.34; I.ȚABREA, Monedele lui Despot..., p.161-176; E. CHIRILA și ST.DANILA, Un dinar..., p.243-245; O.LUCHIAN, Cîteva știri și ipoteze în numismatica medievală românească, în SCN, VI (1975), p.251.
- 16 I.ȚABREA, op.cit., p.164.
 - 17 E.CHIRILA și ST.DANILA, op.cit., p.244.
 - 18 JESZENSZKY GÉZA, op.cit., p.140.
 - 19 Ibidem, p.128.
 - 20 S.GOLDENBERG, Clujul în sec. al XVI-lea. Producția și schimbul de mărfuri, Edit. Academiei, București, 1958, p.101, vezi și "Korrespondenzblatt", 2, 1887, p.14.
 - 21 Călători străini despre țările române, vol.II, București, 1970, p.192.
 - 22 V.MOTOGNA, Documente noi privitoare la căderea lui Despot, în "Revista istorică", an.X, nr.1-3, 1924, p.24-32; idem, Relațiile dintre Moldova și Ardeal în veacul XVI, Dej, 1928, p. 184-197; Călători..., vol.II, p.301-308; A.AMBRUSTER, O relatare inedită a morții lui Despot Vodă, în Studii și materiale de istorie medie (în continuare SMIM), VII, 1974, p.324-328.
 - 23 CONSTANTIN C.GIURESCU, Istoria românilor, vol.II, partea I, București, 1937, p.189.
 - 24 GRIGORE URECHE, Letopisețul Țării Moldovei, ediție îngrijită de P.P.Panaitescu, Edit. de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1955, p.163-164; N. COSTIN, Letopisețul Țării Moldovei, București, 1942, p.455.
 - 25 Călători..., vol.II, p.267.
 - 26 Acest capitol a fost tratat de P.STANCU, Unele aspecte ale circulației monetare în Moldova în sec. al XVI-lea oglindite în tezaurul de la Buhăeni, în Muzeul Național, vol.III, București, 1976, p.291 și urm.
 - 27 Hurmuzaki, XV/1, p.496.
 - 28 N.BELDICEANU, La crise monétaire ottomane au XVIème siècle et son influence sur les Principautés Roumaines, în "Südostforschungen", Bd.XVI, München, 1957, p.74.
 - 29 Ibidem, p.74-75; vezi și E.VON ZAMBAUR, Prägungen der Osmanen in Bosnien, în "Numismatische Zeitschrift", Wien, 1908, p.143-156.
 - 30 HURMUZAKI, XIV/1, p.171; CONST.MOISIL, Monete și podoabe de la sfîrșitul veacului al XV-lea, în BSNR, an.XII, nr.27 (1916), p.15.
 - 31 Vezi nota 24.
 - 32 POHL ARTUR, în Die Gränzlandprägung..., p.151.
 - 33 RADU MANOLESCU, Schimbul de mărfuri între Țara Românească și Brașov, în SMIM, II, p.271.
 - 34 N.IORGA, Istoria comerțului românesc pînă la 1700, Vălenii de Munte, 1915, p.178-180 și 187.

- 35 Istoria României, vol.II, Edit.Academiei, București, 1964, p. 847.
 - 36 A.VERESS, Documente privind istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești, vol.I, doc.302, p.245-246; LIA LEHR, Comerțul Țării Românești și Moldovei în sec.XVI-XVII, în SMIM, II, p. 279.
 - 37 ST.METEȘ, Relațiile comerciale ale Țării Românești cu Ardealul până în veacul al XVIII-lea, Sighișoara, 1920, p. 133; HURMUZAKI, II/4, p.457 (nr.279), p.660 (nr.424).
 - 38 LIA LEHR, op.cit., p.263; HURMUZAKI, XV/1, p.566.
 - 39 D.PRODAN, Domeniul cetății Ciceu la 1553, în "Anuarul Institutului de istorie Cluj" (în continuare AIIC), VIII, 1965, p.74-76.
 - 40 HURMUZAKI, XV/1, p.375; COSTIN C.KIRIȚESCU, op.cit., p. 107.
 - 41 HURMUZAKI, XV/1, p.608; COSTIN KIRIȚESCU, op.cit., p.108.
 - 42 Istoria României, vol.II, p.843.
 - 43 Quellen zur ..., II, Brașov, 1889, p.375 și 475; COSTIN C.KIRIȚESCU, op.cit., p.97; vezi și nota 26.
 - 44 Istoria României, vol.II, p.844.
 - 45 HURMUZAKI, supl.II, p.245; N.IORGA, op.cit., p.205; Istoria României, vol.II, p.842.
 - 46 N.IORGA, Protocoalele Bistriței, part.I, p.LVII; Istoria României, II, p.842.
 - 47 Istoria României, II, p.842; vezi și S.PURCHAS HIS PILGRIMS, p.478.
 - 48 D.I.R., A. Moldova, veac.XVI, vol.I, 1957, p.149 și 558.
 - 49 Ibidem, p.148-149, 554 și 557.
 - 50 I.SOMMER, în E.LEGRAND, Deux vies de Jaques Basilicos..., p.39-40; ALEXANDRU GRECU (= P.P.Panaiteescu), Răscola țăranilor din Moldova în anii 1563-1564, în "Studii", VI (1953), p. 209.
 - 51 HURMUZAKI, XI, p.66-68; E.D.TAPPE, Documents concerning Rumanian history 1427-1601 collected from British Archives, London, 1964, p.38.
 - 52 I.BOGDAN, Cronicele slavo-române..., Cronica lui Azarie, p. 294.
 - 53 Istoria României, II, p.860.
- * Mulțumim pe această cale tov. Euterpia Petrache pentru desenele executate, tov. Ana-Maria Velter pentru înlesnirea folosirii materialului în limba maghiară, tov. Victor Godeanu și Cornei Naciu pentru executarea fotografiilor.

UN TRÉSOR DU XVIe SIÈCLE DÉCOUVERT DANS LE VILLAGE DE BUHĂENI, COMMUNE D'ANDRIEȘENI, DÉP. DE JASSY

Résumé

La présente étude analyse un nombre de 6 150 monnaies en argent qui se trouvent dans la collection du Musée d'Histoire de la République Socialiste de Roumanie, et qui font partie d'un trésor plus grand découvert en 1965 dans le village de Buhăeni, commune d'Andrieșești, dép. de Jassy.

Les monnaies peuvent être encadrées chronologiquement entre les XIVe-XVIe siècles et constituent des émissions du Patriarcat d'Aquilée (1 pièce en provenance d'Antonio Gaetani 1395-1402 et 3 pièces de Ludovigo di Teck 1412-1437), de l'Hongrie (Mathias Corvin 1458-1490, Ladislas II 1490-1516, Louis II 1516-1526, et Ferdinand Ier 1526-1556 en tout 6 114 pièces) et des émissions, de la Moldavie (29 pièces provenant de Despot Voïvode 1561-1563 et 3 pièces de Ștefan Tomșa 1563-1564).

Étant donné le grand nombre des monnaies hongroises, pour une image plus exacte de la composition du trésor dans l'annexe no.1 on présente un tableau dans lequel on fait la spécification des émetteurs, des centres de fabrication de la monnaie, des monnayeurs, en encadrant chronologiquement chaque type monétaire, conformément aux catalogues et aux publications spécialisées. Dans le tableau sont reproduit aussi en ordre numérique les photographies de chaque type monétaire individuellement.

Les auteurs font certaines considérations concernant l'activité des centres de fabrication de la monnaie de Kremnitz, Kassau, Buda, Vienne, Baia Mare, Sibiu, Suceava et soulignent particulièrement la présence de monnaies moldaves émises par Despot Voïvode et Ștefan Tomșa celles-ci étant, dans leur majorité des variantes inédites.

On fait aussi une nouvelle classification, plus complète, de ces émissions, en tenant compte aussi tant de l'avvers que du revers des pièces, l'illustration de la classification proposée pouvant être observée dans les planches I-IV aussi, où sont donnés les dessins de chaque pièce. Pour la mise en évidence de l'aire de propagation des monnaies émises par Despot Voïvode et Ștefan Tomșa dans l'annexe no. II on présente aussi une liste avec les endroits où ont été faites les découvertes de celles-ci.

Par la suite on souligne le développement de l'économie monétaire et les transformations survenues dans la vie économique de la Moldavie en étroite corrélation avec la vie sociale et politique et les relations avec d'autres états.

Puis on indique, en utilisant les dates comprises dans les documents de cette époque, le pouvoir d'achat des monnaies qui forment le trésor, ainsi que les causes qui ont déterminé son enfouissement.

TEZAUURUL MONETAR TURCESC DIN NETEZEȘTI-NUCI, JUD. ILFOV

de GEORGE TROHANI
DONE ȘERBĂNESCU

În partea de vest a comunei Nuci, jud. Ilfov, în lunca râului Ialomița, la circa 1 000 m de biserica din satul Netezești, în anul 1968, locuitorul Anghel T. Petre a găsit patru monede turcești din argint. Apoi, alți cooperatori au mai găsit în același loc încă vreo câteva monede de același tip.

Sesizat de descoperire, Done Șerbănescu de la Muzeul de Arheologie din Oltenița s-a deplasat la fața locului și a întreprins un mic sondaj pe o suprafață de 8 mp pînă la adîncimea de 0,50 m. Săpătura nu s-a putut lărgi din cauza recoltei. În suprafața săpată au fost găsite la adîncimea de 0,20-0,30 m, risipite, 8 monede din argint și fragmente ceramice din perioada feudalismului dezvoltat. Tezaurul din care au făcut parte monedele descoperite a fost îngropat probabil într-un vas de lut sau într-o pungă și a fost împrăștiat de fierul plugului pe o suprafață mai mare ce nu a putut fi determinată din motivele obiective arătate mai sus. De la locuitorii din comună s-au mai recuperat patru monede, obținîndu-se astfel un total de 16. Este posibil ca o parte din tezaur să fi rămas în afara ariei sondajului executat.

Monedele ce compun tezaurul (vezi tabelul 1) sînt gedid-yüzllükuri¹, adică echivalentul a 100 parale. Starea lor de conservare este bună. Diametrul variază între 42,5-45,5 mm, iar greutatea între 30-33 g. Pe margini au cîte un cerc perlat și liniar. Pe avers, sub turaia sultanului, se află legenda: "Duriba Islambol fi 1203" (bătută la Istanbul în 1203=1789), iar pe revers: "sultan el barain ve khakan al bahrin as sultan ibn - anul de domnie - aș sultan" (sultanul uscaturilor, khakanul mărilor, sultan fiu de sultan). În spațiile libere dintre litere sînt decorații florale și geometrice.

Prin urmare monedele sînt bătută la Istanbul în timpul sultanului Selim al III-lea (1203/1789 - 1221/1807). Cea mai veche dintre ele datează din 1203/1789, iar cea mai recentă din 1217/1803. Apariția și în acest tezaur, pe lîngă cele de la Mihail Kogălniceanu și Visterna², a gedid-yüzllükului încă din primul an de domnie al lui Selim al III-lea confirmă o dată în plus încercările multiple ale acestui sultan de a face față situației financiare precare în care se afla Imperiul otoman la sfîrșitul sec. al XVIII-lea.

În ceea ce privește valoarea intrinsecă a tezaurului, cele 16 gedid-yüzllükuri echivalează cu 1 600 parale sau 40 lei. Conform Chrono-

grafului Țării Românești al lui Dionisie Eclesiarhul³, în iarna lui 1798 domnitorul Constantin Hangerliu face un recensământ al vitelor și mărește plata văcăritului la 2 zloți (60 parale) pe cap de vită. Oamenii, neavînd cu ce plăti acest nou impozit, se văd nevoiți a-și vinde vitele cu 10-12 lei boul mare, 4-5 lei vaca etc. În 1775 un bou ales costa 15 lei, iar o oaie cu miel 1 leu⁴. Deci suma tezaurului de față ar echivala cu prețul a 3-4 boi sau 7-8 vaci ori 40 oi cu miei.

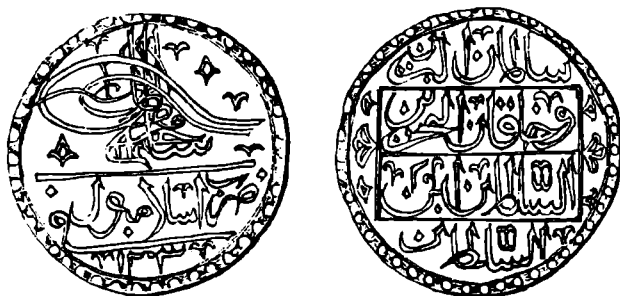

Fig. 1. - Gedid-yüzllik din 1204/1790.

Tabelul 1

Nr.inventar Muz.Oltenița	Anul hegirei	Anul de domnie	Anul e.n.	Diametru mm	Greutate gr
639/11	1203	1	1789	45	32,40
641/13	1203	1	1789	44	30,28
642/14	1203	1	1789	44,5	31,10
644/16	1203	1	1789	43	30,98
629/1	1203/1204	2	1790	45	31,88
631/3	1203/1204	2	1790	42,5	32,03
633/5	1203/1204	2	1790	45	32,42
636/8	1203/1204	2	1790	44,5	31,20
632/4	1203/1206	4	1792	45	31,88
634/6	1203/1206	4	1792	43,5	30,86
635/7	1203/1206	4	1792	45	31,35
638/10	1203/1206	4	1792	44	32,48
630/2	1203/1212	10	1798	43	32,88
637/9	1203/1213	11	1799	45,5	32,33
643/15	1203/1213	11	1799	45	31,18
640/12	1203/1217	15	1803	43	31,02

Motivul ascunderii tezaurului nu-l cunoaștem. După tradiție, în zona unde el a fost descoperit, ar fi fost vechea vatră a satului Netezești. Cercetarea de suprafață pare a confirma acest lucru. De aceea s-ar putea ca el să fi fost ascuns nu mult după anul 1803.

Descoperirea de faţă aduce astfel noi date asupra vieţii economico-financiare de la sfârşitul sec. al XVIII-lea din Ţara Românească. Publicarea tuturor tezaurelor datînd din această perioadă, indiferent dacă sînt compuse din monede turceşti sau din alte ţări, ar aduce noi date la cunoaşterea mai aprofundată a circulaţiei monetare la pragul dintre secolele XVIII şi XIX.

NOTE

- 1 NURI PERE, Osmanlilarda..., Istambul, 1968, p.231, nr.705.
- 2 GAVRILA SIMION, în Peuce, II, 1971, p.293-333.
- 3 AL.PAPIU-ILARIAN, Tesauru de monumente istorice pentru România, II, Bucureşti, 1869, p.193.
- 4 Ibidem, p.166.

LE TRÉSOR MONÉTAIRE TURC DE NETEZEŞTI-NUCI, DÉP. D'ILFOV

Résumé

En 1968 on a découvert à Netezeşti-Nuci 16 gedid-yüzlük faisant partie-il paraît - d'un trésor plus ample. Ces pièces sont frappées à Istamboul, sous le règne du sultan Selim III, entre 1203/1789-1217/1803.

A part la description des monnaies, les auteurs essaient d'établir la force d'achat des gedid-yüzlük conformément aux sources documentaires d'époque contribuant ainsi par les nouvelles données communiquées à la meilleure connaissance de la circulation monétaire dans le dép. d'Ilfov à la fin du XVIIIe siècle et au commencement du XIXe.

de OCTAVIAN ILIESCU

Datorez amabilității d-lui Paul Huguenin-Sandoz, director al casei Huguenin Médailleurs din Le Locle (Elveția)¹, o fotografie dedicată unui eveniment, de un nedezmîțit interes. Ea reprezintă momentul spșirii, în fața vechiului local al Ministerului Finanțelor, a transportului emisiunii 1921 de monede de aluminiu în valoare de 50 și 25 bani, piese care au fost gravate și bătute de susmenționata firmă elvețiană.

După cum se vede din această fotografie, drept containere pentru transportul monedelor s-au folosit ... butoaie, care au fost încărcate și aduse de la gară la destinație în camioane trase de cai.

Pe verso, fotografia poartă următoarea notiță manuscrisă:

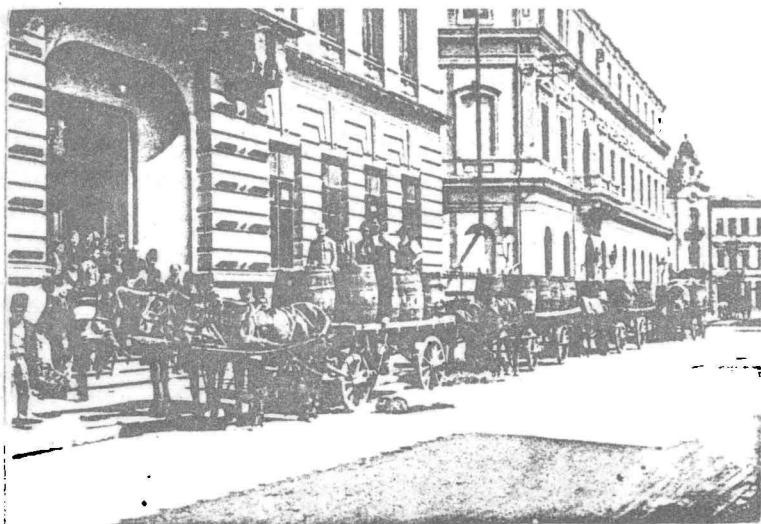
"Les monnaies roumaines gravées et frappées au Locle arrivent au Ministère des Finances à Bucarest 1922 50 M^{ons} 50 Bani 50 M^{ons} 25 Bani".

Ar urma de aici că în 1921 au fost bătute 50 milioane piese de cîte 50 bani și 50 milioane piese de cîte 25 bani, ceea ce nu corespunde realității. Într-adevăr, potrivit legii din 30 august 1920², Ministerul de Finanțe a fost autorizat să bată și să pună în circulație monedă metalică pentru valoarea totală de 20 milioane lei, repartizată astfel: 15 000 000 lei monede în valoare nominală de 50 bani și 5 000 000 lei monede în valoare nominală de 25 bani³.

Din datele expuse mai sus, rezultă că totalul emisiunii a fost de 50 milioane piese, din care 30 milioane a 50 bani și 20 milioane a 25 bani și nu cîte 50 milioane din fiecare valoare nominală, cum se arată în mod greșit în nota explicativă a fotografiei din acea vreme.

Piese de 50 și 25 bani aluminiu, cu milesimul 1921, sînt cele dintîi monede metalice emise în urma unificării monetare din anii 1920-1921⁴ și care au avut circulație legală pe întregul teritoriu al statului național România, unificat în urma marilor evenimente istorice care au marcat anul 1918.

Imobilul în dreptul căruia s-a oprit primul camion al convoiului - din cele patru ce se văd în fotografie - este situat în calea Griviței nr.2 și adăpostește azi CEC Direcția municipiului București. În dreapta, se văd vechi imobile din Calea Victoriei, dărîmate în anii de după război; pe locul lor, se ridică astăzi un bloc modern de locuințe.

Sosirea la Ministerul de Finanțe a emisiunii de monede metalice de 50 bani și de 25 bani, cu milesimul 1921.

NOTE

- 1 Autorul ține să aducă și pe această cale unele sale mulțumiri d-lui Paul Huguenin-Sandoz, pentru amabilitatea de a-i fi pus la dispoziție acest document fotografic.
- 2 Legea din 30 august 1920, promulgată cu decretul nr.3652, publicat în "Monitorul oficial", nr.125 din 9 sept. 1920, p.4326.
- 3 Art. I din lege.
- 4 Cu privire la problema unificării monetare din anii 1920-1921, v. COSTIN C.KIRIȚESCU, Sistemul bănesc al leului și precursorii lui, Edit. Academiei R.S.R., vol.II, București, 1967, p.272-287.

UN TRANSPORT DE MONNAIES EN 1922

Résumé

L'auteur publie une photo représentant l'arrivée à Bucarest du transport de monnaies commandées en Suisse en 1921 par le Ministère des Finances de Roumanie. À cette occasion, des intéressantes précisions nous sont fournies sur l'émission des pièces de 25 et de 50 bani en aluminium, portant le millésime 1921 et constituant les premiè-

res monnaies émises comme suite des mesure monétaire des années 1921-1922. Ces pièces ont eu une circulation légale sur tout le territoire de L'état national roumain, unifié après les grands événements historiques, marqués par la fin de la première guerre mondiale.

Explication de la figure: L'arrivée en 1922, devant le Ministère roumain des Finances, du transport de l'émission monétaire de 50 bani et 25 bani, aluminium, au millésime 1921.

NOI TEZAUERE MONETARE INTRATE ÎN PATRIMONIUL MUZEULUI DE ISTORIE AL R.S. ROMÂNIA

de CONSTANȚA ȘTIRBU

Colecția Muzeului de Istorie al R.S. România s-a îmbogățit în ultimii ani cu o serie de exponate valoroase, în rândul cărora piesele provenite din descoperirile monetare ocupă un loc de seamă.

În cele ce urmează vom prezenta numai noile tezaure intrate în patrimoniul muzeului, urmînd ca descoperirile izolate sau piesele mai rare, dar fără loc de descoperire, să facă obiectul unor rubrici viitoare.

Nu vor fi incluse în listă acele tezaure care, deși mai recent intrate în patrimoniul muzeului, au făcut obiectul unor studii apărute în lucrări de specialitate.

MONEDE ANTICE

Grecești

1. București, Șoseaua Vitan - Bîrzești, nr.11. Tezaur descoperit în anul 1972 de o echipă de muncitori care lucrau la fundația unei clădiri din curtea Institutului Metrologic. Monedele, ce constituie emisiuni ale insulei Thasos din sec.II-I f.e.n., s-au găsit într-o cană de lut la circa 1,50 m adîncime. După spusele descoperitorilor se pare că tezaurul cuprindea 17-20 monede. Din acestea Muzeul de Istorie al R.S. România a recuperat 7 monede.

Cercetările făcute la locul de descoperire au scos la iveală fragmente de ceramică dacică și din perioada prefeudală.

Inv.nr.62 559 și 64 544-64 549.

Bibliografie: „România liberă”, nr.8672 din 10 sept. 1972.

Dacice

2. Optășani, jud.Olt. În anul 1976, cu prilejul săpăturilor arheologice inițiate de Muzeul de Istorie al R.S. România, s-a descoperit un nou lot de monede geto-dacice de argint, alcătuit din 59 tetradrahme și drahme de tip Alexandru cel Mare - Fiii III Arideul.

Inv. nr.98 705-98 763.

Bibliografie: CARMEN MARIA PETOLESCU, Un tezaur de tip Alexandru - Fiii III Arideul, Comunicare ținută la Sesiunea organizată de Muzeul Județean Olt în noiembrie 1977.

Romane

3. Fărcașele, jud. Olt. Tezaur descoperit întâmplător în toamna

anului 1973 de către Petru Alexandru din com. Fărcașele de Jos, în timp ce săpa la o lutărie.

La Muzeul de Istorie al R.S. România se află 90 exemplare, iar restul tezaurului împreună cu vasul se află la Centrul de studii sociale și politice Craiova.

Piesele aflate la Cabinetul numismatic al Muzeului Național de Istorie sînt denari romani republicani emiși între anii 150-146 f.e.n. pînă la 55 f.e.n.

Inv. nr.47 753-47 766.

Informația: PARASCHIVA STANCU de la Muzeul de Istorie al R.S. România și GH. POPILIAN de la Centrul de studii sociale și politice Craiova.

4. Voinești, jud. Dîmbovița. La kilometrul 28,50 pe șoseaua Tîrgoviște-Cîmpulung, pe locul unde este acum ferma experimentală pomicolă care aparține de localitatea Voinești, s-a descoperit înainte de anul 1910 un tezaur de monede romane de argint, din care în anul 1975 Muzeul de Istorie al R.S. România a achiziționat un lot de 94 monede.

Tezaurul este alcătuit din monede republicane romane emise între anii 167-155 f.e.n. - 16 f.e.n., cele mai recente monede aparținînd emisiunilor lui Octavian Augustus.

Inv. nr.86 364-86 457.

MONEDE MEDIEVALE

5. București-Străulești. În toamna anului 1973, la circa 500 m de Fabrica de cărămidă 7 Noiembrie, în zona "lutărie", s-a descoperit în timpul unor lucrări de escavare, la o adîncime de 57 cm, un tezaur alcătuit din peste 2 890 monede de argint, depozitat într-un vas de lut, acoperit cu o strachină. Cuprinde monede turcești emise în sec. XVIII-XIX de Ahmed III, Mahmud I, Osman III, Abdulhamid I, Mustafa III, Selim III, monede rusești și austriece de la începutul sec. al XIX-lea.

Inv.nr.98 764-101 653.

6. Corod, jud. Galați. În primăvara anului 1971, cu prilejul unor lucrări agricole, locuitorul Zbîrnea Ion a descoperit un tezaur alcătuit din taleri și jumătăți de taleri, emiși în Țările de Jos, scuizi emiși în Spania, groși și dubli groși polonezi, dinari ungurești, șilingi (falsuri Dabija) pentru Suedia, Riga, Polonia, Lituania. Tezaurul, datînd din sec. XVI-XVII, era depozitat într-o cană de lut, din care s-au recuperat cîteva fragmente.

Inv.nr. B 301-302.

7. Crivești, com. Strunga, jud. Iași. În anul 1965 o echipă de muncitori condusă de Bahiac Gheorghe, în timp ce lucra la prășitul porumbului, a descoperit un tezaur alcătuit din 45 monede de argint turcești (yuzluci) din sec. al XVIII-lea, emisiuni ale sultanului Selim III, 1789-1807.

Inv.nr. B 461.

8. Deva, jud.Hunedoara. Tezaur descoperit în 1970 cu prilejul unor săpături efectuate în curtea Liceului pedagogic din Deva.Cuprinde 3 000 monede de argint și 22 monede de aur. În colecția Muzeului de Istorie al R.S.România sînt numai cele de argint, emisiuni poloneze, ungurești, transilvănene și ale statelor germane din sec.XV-XVII.

Inv.nr.78 135-81 134.

9. Dobra, jud.Dîmbovița. Tezaur de monede turcești, din sec. al XVIII-lea, descoperit în octombrie 1973, în timpul unor lucrări agricole, executate într-un punct situat în spatele bisericii din localitate. Tezaurul se pare că a fost mai mare. La Muzeul de Istorie al R.S. România au intrat numai 15 piese, emisiuni ale sultanilor Abdulhamid I (1774-1789) și Selim III (1789-1807).

Inv.nr.52 825-52 838.

10. Giurgiu, jud.Ilfov. În anul 1973, elevul Paraschiv Marian a găsit în apropierea Dunării, lîngă port, spre punctul numit "cetate", un mic tezaur de monede ungurești (dinari) - 4 emiși de Matei Corvin în perioada 1468-1490 și 5 emiși de Vladislav II în anii 1505, 1508, 1510 și 1512.

Inv.nr.52 574-52 586.

11. Oradea, jud.Bihor. În anul 1968 Varga Lajos din Oradea a descoperit un tezaur alcătuit din 31 monede de aur și 243 monede de argint turcești. La Muzeul de Istorie al R.S.România se află numai cele de aur și anume: 27 monede turcești emise la Cairo și Istanbul între 1520-1595 de Soliman I, Selim II și Murad III, un țechin venețian emis de Pietro Loredano (1567-1570), un ducat emis în Țările de Jos în anul 1591, un ducat unguresc emis în 1593 de Rudolf II și un altul emis în Transilvania de Sigismund Bathory în 1597.

Inv.nr.B 270-274.

12. Piua Petrii, jud.Ialomița. Tezaur descoperit în toamna anului 1972 într-un punct situat pe șoseaua București-Constanța între km 105-106, la circa 200 m de ferma avicolă a G.A.S. Giurgeni. Este alcătuit din 200 monede de argint (aspri turcești de la mijlocul sec. al XV-lea, majoritatea de la Mehmed II) și 10-15 nasturi de argint. Pieseile prezentau urme de arsură. Cercetarea, făcută la locul de descoperire împreună cu tov. Lucian Chițescu, a confirmat spusele descoperitorului, care menționa prezența unui cimitir și a numeroase fragmente ceramice.

Inv.nr.71 626-71 825.

13. Com.Săpoca, jud.Buzău. Tezaur descoperit în anul 1970 de locuitorii Tudor Vasile și Ilie Nicolae în punctul numit "Dealul Friptului", situat la circa 250 m E de șoseaua Lopătari-Buzău. Cercetările întreprinse la locul de descoperire au stabilit că monedele se aflau la 1,40 m adîncime, depozitate într-un vas de lut fără toartă, aflat în prezent la Muzeul școlii din localitate. Cele 142 piese de argint, ce alcătuiesc tezaurul aflat la Muzeul de Istorie al R.S.România, sînt taleri și

jumătăți de taleri emiși în Țările de Jos și Spania, ca și groși polonezi datînd din sec. al XVII-lea.

Inv.nr.81 137-81 278.

Informația: IORDAN GHEORGHE.

14. Sîmbăteni, com. Păuliș, jud. Arad. Tezaur descoperit în anul 1971 în satul Sîmbăteni, com. Păuliș, jud. Arad. Cuprinde circa 400 monede și obiecte de podoabă. Dintre acestea 201 monede se află la Muzeul de Istorie al R.S. România, restul la Muzeul județean Arad, la Muzeul din Lipova și la Școala din Sîmbăteni. Lotul monetar de la Sîmbăteni, aflat în Muzeul de Istorie al R.S. România, cuprinde monede emise în sec. XII-XIII, care se repartizează astfel: 83 emise în monetăria din Friesach, 1 Reichenburg, 3 Rann, 8 Pettau, 3 Graz, 29 St. Veit, 2 Landstrass, 1 Villach, 2 Windischgrätz, 5 Gutenwert, 1 Aquileia, 15 monede de tip Friesach emise în monetării neprecizate, 15 în Ungaria, 1 în Moravia, 23 Köln, 8 Anglia și 1 emisă în monetăria din Hamm după modelul sterlingilor englezești. Cea mai veche monedă este o emisiune a arhiepiscopului de Salzburg, Eberhard I (1147-1164), iar cea mai recentă piesă o constituie moneda emisă între 1246-1247 de markgraful Moraviei Vladislav III.

Inv.nr.33 148-33 349.

15. Județul Cluj, localitate necunoscută. În anul 1973, în colecția Muzeului Național au intrat 2 loturi de monede, făcînd parte din același tezaur, descoperit cu mulți ani în urmă. Lotul aflat în Cabinetul numismatic cuprinde 228 monede de argint, dinari ungurești, emiși de Matei Corvin, Vladislav II, Ludovic II și Ferdinand I. Se pare că tezaurul a fost mai mare, după spusele ofertanților.

Inv.nr.47 670-47 752 și 47 891-48 037.

16. Județul Ilfov, localitate necunoscută. În anul 1972 a fost achiziționat un tezaur descoperit cu mulți ani în urmă în județul Ilfov. Cuprinde aspri turcești emiși de sultanii Soliman I (1520-1566), Selim II (1566-1574) și Murad III (1574-1595), un dirhem din sec. al XVI-lea și o monedă rusească emisă de Ivan IV Vasilievici. Total 43 bucăți.

Inv.nr.19 480-19 522.

B. MEDALISTICĂ

MEDALII COMEMORATIVE DEDICATE LUI TUDOR VLADIMIRESCU

de LUCIA BIELTZ

Alături de alte categorii de obiecte, medaliile reprezintă un element valoros de studiu al diferitelor momente istorice. Comemorînd evenimente sau personalități, medaliile au meritul de a aduce în fața cercetătorilor aspecte pe care documentele de altă natură le surprind mai puțin, sau de loc.

Ca exponate muzeistice, în cadrul unei expoziții tematice și cronologice, medaliile, de obicei, vin să întregască o anumită idee exprimată și de alte categorii de obiecte. Mai mult decît atît, medaliile pot constitui expoziții de sine stătătoare organizate pe diverse teme, ilustrînd lapidar și sintetic ideea în cauză.

La Muzeul de Istorie al Republicii Socialiste România vizitatorul are posibilitatea să remarce prezența acestor exponate, atît în cadrul prezentării momentelor istorice, cît și la Cabinetul numismatic, unde ființează o atare expoziție medalistică.

Lucrarea de față își propune însă să trateze cîteva aspecte legate de acele medalii care evocă personalitatea eroului "redeșteptării naționale" - Tudor Vladimirescu. În acest sens beneficiaz de faptul că în colecțiile Muzeului de Istorie al R.S. România sînt prezente mai multe tipuri de medalii, reprezentînd toate emisiunile medalistice care evocă personalitatea celui ce a organizat și condus revoluția din 1821. Prima emisiune medalistică în acest sens este cea din 1898, cînd au fost executate 2 200¹ medalii din aur sau aurite, argint sau bronz². Aceste medalii, după dimensiuni, le putem împărți în două tipuri și anume: tipul medaliei cu diametrul de 65 mm și tipul medaliei, cu sau fără toartă, cu diametrul de 32,5 mm. Medalia din 1898 a fost bătută odată cu ridicarea monumentului³ de la Tg. Jiu, monument închinat lui Tudor Vladimirescu, drept pentru care medalia poartă numele "Medalia monumentului Tudor Vladimirescu, Tg. Jiu 1898".

În privința descrierii remarcăm următoarele elemente:

Av. CAROL I, REGELE ROMÂNIEI INDEPENDENTE 1877. Legendă circulară între două cercuri liniare; bustul regelui Carol I în profil spre stînga, dedesubt o mică coroană regală așezată pe două ramuri de lauri; pe bust, în cîmpul din dreapta, semnătura gravurului: Carniol fiul.

Rv. DOMNUL TUDOR MARTIRULUI INDEPENDENȚEI ROMÂNE 1821. Legendă circulară. Cerc perlat exterior.

TÉRA JIULUI /1898/ COMITETUL DE INIȚIATIVĂ/, sub monument, pe trei rînduri.

În câmpul medaliei apare monumentul lui Tudor Vladimirescu așezat pe vârful unui bloc de piatră. Totul stă pe un pedestal cu trei trepte. La mijlocul blocului de piatră, un leu cu capul în jos, iar în partea inferioară a blocului de piatră este așezată stema României - în stînga -, și stema județului Gorj - în dreapta.

Partea de sus a monumentului o formează statuia, ca atare, reprezentîndu-l pe Tudor Vladimirescu ce ține în mîna stîngă un steag desfășurat, cu inscripția 1821. În mîna dreaptă ține un iatagan, iar la brîu pistoale.

AE - 65 mm⁴.

Tipul medaliei cu diametrul de 32,5 mm se prezintă astfel:

Av. CAROL I REGELE ROMÂNIEI INDEPENDENTE. Legendă circulară. Efigia lui Carol I în profil spre stînga, în câmpul inferior semnătura gravorului Carniol fiul. Dedesubt o mică coroană regală.

Rv. Identic cu reversul medaliei, format mare (diametrul 65 mm).

Ag. 32,5 mm.

Muzeul de Istorie al Republicii Socialiste România păstrează și expune medalii de tipul celei cu diametrul de 65 mm, din bronz, cît și medalii din bronz aurit și argint cu diametrul de 32,5 mm. Pentru întreaga serie de medalii gravor este Carniol fiul.

Medalia monumentului lui Tudor Vladimirescu de la Tg. Jiu ridică totuși o problemă, și anume cea a datării. Dacă vom compara cîteva exemplare de tipul medaliei, format mare (diametrul 65 mm), vedem că pe unele apare scris 1898, iar pe altele MDCCCC.

La medaliile format mic (diametrul 32,5 mm) situația este identică, cu amendamentul că pe exemplarele datate 1900 cifrele apar în scrierea arabă și nu romană. Am putea deci crede că au fost bătute și emise medalii identice în dimensiuni, descriere, metal etc. atît în 1898⁵, cît și în 1900⁶. Analizînd însă ceva mai amănunțit atît medaliile, cît și unele documente ale vremii, consider că este vorba de o singură emisiune medalistică și că o parte dintre medalii au suferit o rescriere a anului 1900 (în cifre arabe sau romane) peste anul 1898. Argumentele pe care le aduc în sprijinul acestei afirmații sînt în primul rînd cele pe care ni le oferă analiza directă a medaliilor. Astfel medalia format mare, pe care se găsește înscris anul MDCCCC, prezintă prima și ultima cifră foarte clare față de cifrele din centru - DCCC. Consider că cifrele centrale au fost rescrise peste anul 1898, cu atît mai mult, cu cît sub cifrele romane se disting, deși foarte greu, cifrele arabe 1898. La medalia format mic anul 1900, scris în cifre arabe, apare peste alt an, care însă a fost răzuit.

În colecțiile Muzeului de Istorie al R.S. România⁷ se află și matricea pentru reversul acestei medalii. Matricea este lucrată din oțel; are diametrul bazei de 4 mm, înălțimea de 37 mm, iar diametrul matricei propriu-zise de 32,5 mm. Avînd în vedere dimensiunile, cît și

elementele incizate, această matrice este a medaliei din 1898, format mic. Anul incizat pe matrice este 1898.

Medalia monumentului lui Tudor Vladimirescu de la Tg.Jiu, fiind legată de data dezvelirii monumentului, am urmărit în presa vremii câteva aspecte referitoare la inaugurarea acestui monument. Aflăm astfel din ziarul "Românul" din 25 aprilie/7 mai 1898 că "la 1 septembrie va avea loc la Tg. Jiu inaugurarea monumentului lui Tudor Vladimirescu"; pentru executarea și ridicarea acestui monument⁸ se constituie încă din 1894 un comitet de inițiativă, format în majoritate din studenți născuți la Tg. Jiu. Prin liste de subscripție este strânsă suma de 6 000 lei, la care se va adăuga, în 1898, suma de 30 000 lei, aprobată de Camera Deputaților. Lucrarea a fost oferită spre executare sculptorului gorjan C.Bălăcescu, care a executat piesele în atelierul său din Milano. Pentru recepția lucrării⁹ și aducerea ei în țară, comitetul de inițiativă îl delegă pe profesorul C.Ștefulescu-Rucă de la gimnaziul local. După aceste câteva date surprinse în presa vremii, asistăm la o serie de controverse referitoare la ridicarea monumentului lui Tudor Vladimirescu la Tg.Jiu. Astfel, se vorbește despre dezvelirea statuii la 1 octombrie 1898, cât și despre reîntoarcerea în țară a sculptorului C.Bălăcescu, care ar fi procedat la expedierea statuii din Milano¹⁰. Ziarul local "Lupta Jiului"¹¹ vorbește doar despre construirea pedestalelui pe care va fi depusă statuia. Ziarul "Românul"¹² anunță apoi că statuia ar fi fost dezvelită pe data de 20 noiembrie 1898, iar "Epoca"¹³ anunță că acest eveniment ar fi avut loc duminică 22 noiembrie 1898. Ziarul "Adevărul"¹⁴ din 21 noiembrie 1898 vorbește de faptul că statuia ar fi fost ridicată din gară, în urma plății rambursului de 6 400 lei; "lucrările pentru așezarea statuii sînt aproape terminate și în cel mult patru zile totul va fi gata". După o descriere amănunțită a pedestalelui, același ziar anunță că "nu s-a fixat încă epoca inaugurării". La 28 noiembrie 1898 "Foaia populară", referindu-se la inaugurare, spune că "ziua inaugurării nu s-a fixat încă, dar va fi la primăvară..."¹⁵.

Aceste date nu ne sînt suficiente pentru a ne putea pronunța pro sau contra dezvelirii monumentului lui Tudor Vladimirescu, de la Tg. Jiu, în 1898. Dar dacă în 1898 nu a fost inaugurat în mod oficial monumentul, cert este că acest lucru a fost pregătit și categoric preconizat pentru toamna anului 1898. Medaliiile pe care le deținem, datate 1898, au fost bătute deci pentru dezvelirea monumentului în acest an, cu atît mai mult cu cît și documentele vremii vorbesc la rîndul lor despre această emisiune medalistică¹⁶.

În 1899 nu mai găsim referiri documentare la statuia lui Tudor Vladimirescu de la Tg.Jiu. Situația se schimbă în 1900, cînd ziarele ca "Adevărul" și "Foaia Populară"¹⁷ vorbesc despre dezvelirea statuii lui Tudor Vladimirescu din Tg.Jiu la 4 iunie 1900. Inaugurarea monumentului n-a avut loc de altfel nici la 4 iunie 1900. Ziarul "Epoca"¹⁸ publică un mic articol, intitulat "Suferințele unei statui", din

care aflăm că statuia a fost reținută un timp la Milano, dar că se află în țară "de mai bine de un an de zile și inaugurarea ei amînată din zi în zi". Tot ziarul "Epoca", din 14 iunie, dă ca dată posibilă a inaugurării monumentului luna septembrie a anului 1900.

În consecință, consider că dacă analiza directă a medaliilor duce la concluzia după care avem a face cu o singură emisiune medalistică, în 1898, materialul documentar susține această părere. Medalia a fost emisă pentru inaugurarea monumentului în 1898, dar monumentul nu a fost inaugurat, pentru că altfel sînt nefirești articolele apărute în presa anului 1900, referitoare la acest lucru. Monumentul a fost inaugurat în 1900 și deci o parte din medalii au suferit rescrierea anului 1900, peste 1898, lucru pe care l-am subliniat și la începutul prezentării.

O altă medalie, dedicată memoriei eroului de la 1821, este cea bătută în 1914, cu ocazia dezvelirii monumentului de la Cerneți (Severin). Acest monument a fost ridicat din inițiativa Societății institutorilor din România, cu fondurile acestei societăți și cu sprijinul administrației locale¹⁹. Societatea institutorilor din România, în conformitate cu statutul său, convoacă în zilele de 26, 27 și 28 iunie 1914 cel de al X-lea congres al corpului didactic primar²⁰. "Ziua de 29 iunie (duminică) este rezervată excursiei la Turnu Severin pentru inaugurarea monumentului eroului redeșteptării naționale - Tudor Vladimirescu"²¹. Congresul își desfășoară lucrările la București în sala Ateneului, iar președintele Societății institutorilor, în cuvîntul de deschidere, se referă și la excursia congresiștilor la Cerneți în vederea inaugurării monumentului dedicat lui Tudor Vladimirescu.

Presa vremii vorbește de inaugurarea monumentului la 29 iunie 1914, la Cerneți "pe locul unde a fost clădită casa nemuritorului conducător al mișcării din 1821"²².

Medalia inaugurării monumentului de la Cerneți-Severin se prezintă în felul următor:

Av. LUI TUDOR VLADIMIRESCU. Legendă semicirculară. În câmpul medaliei monumentul lui Tudor Vladimirescu, format dintr-un turn susținut de soclu. Pe o latură a turnului, în partea superioară, apare bustul lui Tudor Vladimirescu, de la care pornește un brîu circular, ornamentat cu motive geometrice. La baza monumentului (pe trepte și soclu) este așezată o cunună de lauri.

Rv. ÎN/AMÎNTIREA/INAUGURĂRII/MONUMENTULUI/DE LA/CERNETI-SEVERIN/29 Iunie 1914/SOC.INSTITUTORILOR/DIN/ROMÂNIA/. Legendă pe 10 rînduri.

AE 30/25 mm. Medalia este ovală, cu toartă, iar dimensiunea tortiței este de 3 mm. Spre deosebire de marea majoritate a medaliilor, această medalie nu are înscris numele gravorului. Medalia este menționată, fără a fi descrisă, în lucrarea lui G. Buzdugan și Gh. Niculiță²³.

Medalia centenarului morții lui Tudor Vladimirescu.

În anul 1921, aniversându-se centenarul marelui eveniment din 1821 și al morții lui Tudor Vladimirescu, personalitatea eroului atrage atenția contemporanilor. Astfel, se scriu articole pe această temă, se fac serbări, cum este cazul celei de la Cerneți, unde duminică 20 martie, "la orele 8 dimineața, un public imens, sosit atît din orașul nostru cît și din întreg județul, făcuse cerc în jurul statuei eroului mehedintean"²⁴.

În domeniul medalisticii asistăm la executarea celei mai frumoase medalii²⁵ dedicate memoriei lui Tudor Vladimirescu. Această medalie face parte din seria primelor medalii bătute de Societatea medalistică, ce ia ființă la noi în anul 1921. Medalia se prezintă astfel:

Av. TUDOR.VLADIMIRESCU.1821.1921. Legendă semicirculară în interiorul unui cerc perlat. În cîmpul medaliei un steag desfășurat peste care este așezat bustul lui Tudor Vladimirescu. Pe bust, în cîmpul drept, semnătura gravorului L.HUJER.

RV. EROUL.REDESTEPTARIJ.NAȚIONALE.Legendă semicirculară. În exergă S.M.R.L. HUJER. În cîmpul din dreapta, o femeie în picioare, cu mîna dreaptă întinsă spre soare, cu mîna stîngă sprijină un bărbat așezat în genunchi, care a reușit să sfarme lanțurile. În cîmpul stîng, apare soarele ale cărui raze ajung pînă la cele două personaje.

AE 60 mm.

Gravura medaliei a fost realizată de unul dintre cei mai mari gravori ai timpului, gravorul vienez L.Hujer²⁶.

Desigur, medaliiile amintite constituie doar o mică parte din vastul material muzeografic care ilustrează atît evenimentul, cît și personalitatea conducătorului revoluției de la 1821 – Tudor Vladimirescu.

NOTE

- 1 Ziarul "Românul" din 27 august/8 septembrie 1898.
- 2 "Buletinul Societății Numismatice Române", an.III, nr.11-12/1906, p.100.
- "Românul" din 18/30 septembrie 1898.
- 4 Vezi și "Buletinul Societății Numismatice Române", an.III, nr.11-12/1906, p.100.
- 5 G.BUZDUGAN și GH.NICULIȚĂ, Medalii și plachete românești, Edit. Stiințifică, București, 1971, p.248.
- 6 Ibidem, p.250.
- 7 Muzeul de Istorie al Republicii Socialiste România – Cabinetul Numismatic.
- 8 "Foaia populară" din 29 noiembrie 1898.
- 9 "Lupta Jiului" din 28 mai 1898 și "Românul" din 4 iunie 1898.

- 10 "Românul" din 18/30 august, 19/31 august și 21 august/2 septembrie 1898.
- 11 "Lupta Jiului" din 10 septembrie 1898.
- 12 "Românul" din 24/6 noiembrie 1898.
- 13 "Epoca" din 22 noiembrie 1898.
- 14 "Adevărul" din 21 noiembrie 1898.
- 15 "Foaia populară" din 28 noiembrie 1898.
- 16 "Românul" din 27 august/8 septembrie 1898 și din 18/30 septembrie 1898.
- 17 "Adevărul" din 1 iunie 1900 și "Foaia populară" din 4 iunie 1900.
- 18 "Epoca" din 7 iunie 1900.
- 19 "Actualitatea" din 29 iunie 1914.
- 20 "Adevărul" din 2 iunie 1914 și 27 iunie 1914.
- 21 "Adevărul" din 27 iunie 1914.
- 22 "Steaua dimineții", 1 iulie 1914; "Actualitatea", 6 iulie 1914; "Șezătoarea țăranului", iunie 1914.
- 23 G.BUZDUGAN și GH.NICULIȚĂ, op.cit., p.261.
- 24 "Spada Mehedințului", 1 aprilie 1921.
- 25 I.G.PROBOTĂ, Medalistica noastră în 1921, în "Buletinul Societății Numismatice Române", an.XVI, nr.40, octombrie-decembrie 1921.
- 26 În articolul Medalistica noastră în 1921, din "Buletinul Societății Numismatice Române", an.XVI, nr.40, 1921, medalia este trecută cu diametrul de 50 mm. În lucrarea Medalii și plachete românești de G.Buzdugan și Gh.Niculiță sînt cuprinse 2 tipuri ale medaliei din 1921: tipul medaliei cu diametrul de 50 mm și tipul medaliei cu diametrul de 60 mm, pe care o deține și Muzeul de Istorie al Republicii Socialiste România.

MÉDAILLES COMMÉMORATIVES CONSACRÉES À TUDOR VLADIMIRESCU

Résumé

Dans l'article on fait une présentation des médailles, ainsi qu'un court historique des conditions et des moments dans lesquels les médailles respectives ont été réalisées.

Un espace plus large est affecté à l'étude de la médaille du monument de Tudor Vladimirescu, Tg. Jiu, 1898 et on arrive à la conclusion que celle-ci appartient à la même émission de médailles. Dans ce sens, en dehors de l'analyse proprement dite des médailles, on fait aussi appel à la presse du temps, à savoir aux articles concernant l'émission de la médaille et l'inauguration du monument de Tg. Jiu, les

deux événements commémorant la personnalité de Tudor Vladimirescu.

Il faut mentionner le fait que dans l'article se trouve aussi la description de la médaille du monument de Cerneți, de 1914, médaille que les matériaux de spécialité la mentionnent mais sans la décrire.

De plus, la matrice de la médaille de 1898 (format réduit) est un élément inédit qui fait partie depuis peu de temps des collections du Musée d'Histoire de la République Socialiste de Roumanie.

DOUA DECORAȚII STRĂINE - MĂRTURII ALE EROISMULUI TRUPELOR ROMÂNE LA PLEVNA

de ECATERINA SĂRARU
MARIA TRACHE

Istoria poporului nostru înmănușiază glorioase pagini de luptă pentru apărarea pământului strămoșesc, pentru eliberare națională și socială.

Războiul de independență, moment de mare importanță în istoria patriei noastre, a încununat năzuința de veacuri a românilor de a fi liberi și independenți. În acest război, armata română și-a câștigat un nume nemuritor, faptele ei de vitejie și curaj au stîrnit viu interes din partea tuturor celor care au urmărit desfășurarea războiului din 1877-1878.

Lupta eroică a armatei române împotriva Imperiului otoman, contribuția sa de preț la victoria finală și-au găsit o largă recunoaștere în opinia publică internațională.

Însuși țarul Rusiei, Alexandru al II-lea, a reliefat într-o scrisoare către domnitorul Carol eroismul și jertfa ostașilor români. Referindu-se la primele lupte de la Plevna, țarul scria la 5/17 septembrie 1877: "trupele române, reunite cu cele ale armatei mele și puse sub comanda Alteței Voastre Serenissime, au dat dovadă în zilele din 30 și 31 august de un curaj eroic, luptînd sub unul dintre cele mai nimicitoare focuri ale inamicului"¹.

Epopeea Plevnei a luat sfîrșit la 28 nov./10 dec. 1877, după un lung asediu al armatelor româno-ruse puse sub comanda principelui Carol al României.

Eroismul manifestat de ostașii și ofițerii români și-a găsit prețuire și prin acordarea a numeroase ordine și medalii românești și străine.

În cele ce urmează, ne vom referi la două decorații străine mai puțin cunoscute, ce sînt expuse în Tezaurul istoric al Muzeului de Istorie al Republicii Socialiste România.

După căderea Plevnei țarul Rusiei, puternic impresionat de vitejia și eroismul armatelor române, trimite la 1/13 dec. 1877 o nouă scrisoare principelui României, în care spunea: "după o rezistență de cinci luni acțiunile combinate ale trupelor noastre aliate au fost încununat de succes. Armata lui Osman Pașa a depus armele și Plevna a căzut... Cu prilejul acestei victorii confer alteței Voastre ordinul meu « Sfîntul Andrei » cu spade"².

La 2/14 dec. 1877, conducătorul statului român, dînd glas sentimentelor de care el însuși era impresionat, omagia vitejia și jertfa ostașilor noștri, răspunzînd țarului că: "Ordinul « Sfîntul Andrei » va aminti de o mare victorie și totodată de bravura și disciplina trupelor care au luptat la Plevna"³.

Ordinul, o distincție rară, pînă atunci nu fusese conferit decît de trei ori, lucru afirmat de principele Carol, printre altele, în scrisoarea din 4/16 dec. 1877 către principesa Elisabeta⁴.

Ordinul "Sfîntul Andrei" a fost instituit de țarul Petru I la 30 nov./11 dec. 1698, cu o clasă - cavaleri - și se acorda rușilor și străinilor pentru merite deosebite. Alegerea denumirii s-a datorat existenței unei vechi legende religioase despre propagarea creștinismului pe pămînturile rusești de către sf. Andrei. Din 1698 și pînă în 1877 decorația a suferit unele modificări⁵.

Ordinul conferit este alcătuit din următoarele elemente: colan, cordon și crucea decorației. Colanul este compus din 15 piese din aur în trei categorii: vulturi, cruci ale "Sf. Andrei" și medalioane cu monograme. Piesele sînt dispuse alternativ și legate prin inele din aur, ovale și aplatizate. Vulturii din aur, în număr de cinci, sînt bicefali, încoronați și emailați negru, ținînd în gheare cîte o spadă și cîte un glob cruciger. Pe aversul fiecăruia este reprezentat, în medalion, sf. Gheorghe călare omorînd balaurul, emailat în diferite culori. Reversul pieselor este simplu. Crucile fără efigia "Sf. Andrei", în număr de șase, din aur, emailate în albastru, sînt aplicate pe cîte o rozetă emailată în roșu și terminată cu perle din aur. Între brațele fiecărei cruci sînt inițialele S.A.P.R., din aur, care înseamnă: S(anctus) A(ndreas) P(atronus) R(ussiae) = sfîntul Andrei protectorul Rusiei⁶. Reversul pieselor este simplu, neornamentat. Medalioanele cu monogramă sînt în număr de patru și au pe avers următoarele elemente: monograma P.P.I (Petru I), din aur, aplicată pe un medalion din aur emailat în bleu și înconjurat de stegulețe, arme și instrumente muzicale din aur, emailate în verde și alb. Reversul pieselor este simplu. Crucea decorației se prezintă sub forma unui vultur bicefal încoronat din aur, emailat în negru și surmontat de două spade încrucișate, care susțin coroana imperială emailată în roșu, alb și albastru. Crucea oblică a "Sf. Andrei", din aur, emailată în albastru, cu martiriul acestuia și cu inițialele S.A.P.R. la extremități, este aplicată pe aversul vulturului. Deviza ordinului "За веру и вѣрности" - Pentru credință și adevăr -, cu litere emailate în negru, într-un medalion din aur, emailat în alb, se află aplicată pe reversul vulturului. Pe inelul de prindere al crucii decorației sînt ponsonate inițialele W.K. (care se repetă și pe unul din brațele crucii), precum și cifra 1861. Cordonul (eșarfa) este din moar de culoare bleu.

Dimensiuni: colan, lung. 92 cm; cordon, lung. 76 cm; crucea decorației, f. 11,2 cm, lung. 6,1 cm.

În timpul războiului de independență vitejia armatei române și-a găsit prețuirea și din partea altor popoare, care și-au exprimat într-un fel sau altul adevărată lauda dusă de români pentru neafernarea țării.

Între actele de înaltă prețuire se numără și atribuirea de către împăratul Germaniei Wilhelm I. a ordinului militar "Pour le Mérite" domnitorului Carol⁶.

În telegrama din 6/18 dec. 1877, prilejuită de acest moment, împăratul Germaniei menționa că: "a urmărit cu cel mai viu interes operațiunile militare" și "vitejia trupelor române". Impresionat de toate acestea, Wilhelm conchidea: "nu pot să-ți exprim destul de cordial bucuria mea pentru aceste succese și drept recunoștință îmi permit a-ți oferi ordinul meu militar « Pour le Mérite »"⁷.

În scrisoarea de răspuns din 7/19 dec. 1877, domnitorul Carol aprecia că: "trupele române vor privi cu o vie satisfacție crucea albastră, căci le va aminti că șeful suprem al armatei germane a recunoscut vitejia lor"⁸.

Ordinul "Pour le Mérite" a fost creat de regele Prusiei Frederic II în 1740 în amintirea predecesorului său Frederic I, care crease în mai 1667 un ordin al "Generozității". Inițial, ordinul se acorda pentru merite deosebite atât militarilor, cât și civililor, însă în 1842 Frederic IV a creat pentru "Pour le Mérite" o clasă civilă⁹.

Ordinul militar conferit se compune din cruce și lentă. Crucea, de forma celei de Malta, din aur, emailată în albastru închis, are între brațe câte un vultur din aur cu aripile deschise. Inițiala F(rederic) încoronată și deviza ordinului "Pour le Mérite" - Pentru merit - cu litere argintii se găsesc atât pe aversul crucii, cât și pe reversul ei. Crucea se prinde de lentă prin intermediul unui inel din aur. Lenta este din moar de culoare neagră și prezintă două dungi orizontale, argintii.

Dimensiuni: lățime cruce, 5,2 cm; lung. lentă, 40 cm.

Decorațiile străine prezentate le considerăm ca valoroase mărturii din timpul războiului de independență a României. Prin conferirea acestor înalte distincții considerăm că atât țarul Rusiei, cât și împăratul Germaniei au recunoscut oficial valoarea pe care a avut-o cu adevărat armata română în războiul din 1877. Din acest considerent credem că cele două decorații pot fi puse alături de alte mărturii care privesc recunoașterea internațională a rolului și contribuției armatei române în aprigile înfruntări din 1877 de la Plevna.

NOTE

- 1 Pagini de luptă a poporului român pentru independență națională 1877-1878. Documente și texte social-politice, București, 1967, p. 209-250, doc.189; vezi și Arh.St.Buc., fond Casa Regală, dosar 54/1877, fila 9.

- 2 Arh.St.Buc., fond Casa Regală, dos. 54/1877, f.12 - documentul publicat în lucrarea "30 de ani din domnia militară a regelui Carol I al României (1866-1896)", București, 1899, n.221 (nu indică sursa) și de D.A.STURDZA, Charles I-er, roi de Roumanie, chroniques, actes, documents, tom. III, p.253 (nu indică sursa). În colecțiile Muzeului de Istorie al R.S.România, inv.nr.37470 a,b,c.
- 3 Arh.St.Buc., fond Casa Regală, dosar 16/1877, f.215-216.
- 4 D.A.STURDZA, op.cit., p.275: "... le lendemain, je dus aller avec lui à Plevna et lui raconter les détails. Avant le départ il me remit l'ordre de St.André, orné des glaives, distinction qui, jusqu'à présent, n'avait été accordée que trois fois..." (Regele Carol I al României. Cuvântări și scrisori, 1877-1886, tom.II, București, 1909, p.140).
- 5 I.G.SPASSKI, Inostrannîe i russkie ordena do 1917 goda, Lenin-grad, 1963, p.109-111.
- 6 MAXIMILIAN GRITZNER, Handbuch der Ritter- und Verdienstorden, Graz, 1962, p.412.
- 7 Notes sur la vie du roi Charles de Roumanie, par un témoin oculaire, II, București, 1894, p.220-221; Regele Carol I ..., p.150.
- 8 D.A.STURDZA, op.cit., p.285-286. În colecțiile Muzeului de Istorie al R.S.România, inv.nr.37412 b,c.
- 8 D.A.STURDZA, op.cit., p.286; Regele Carol I...,II, p.150; 30 de ani din domnia militară..., p.227-228.
- 9 GOURDON H. de GENOUILLAC, Nouveau dictionnaire des ordres de chevalerie chez les différents peuples depuis les premiers siècles jusqu'à nos jours, Paris, 1891, p.110; MAXIMILIAN GRITZNER, op.cit., p.354.

DEUX DÉCORATIONS ÉTRANGÈRES, TÉMOIGNAGES DE L'HÉROÏSME DE L'ARMÉE ROUMAINE À PLEVNA

Résumé

L'article présente deux décorations étrangères, moins connues, qui se trouvent dans la collection du Musée d'Histoire de la République Socialiste de Roumanie et qui constituent des témoignages d'une grande valeur en ce qui concerne la reconnaissance internationale du rôle et de la contribution de l'armée roumaine dans les dures luttes de 1877, dans la ville de Plevna (Bulgarie).

C. SIGILOGRAFIE

DESPRE SIGILIUL PERSONAL AL DOMNITORULUI ALEXANDRU IOAN CUZA

de ANCA VASILESCU

Încă din primele luni ale domniei lui Alexandru Ioan Cuza s-au ivit greutățile sistemului de administrație impus de Convenția de la Paris, cu două guverne, unul la Iași și celălalt la București, cu două Camere și cu o Comisie Centrală la Focșani. Sistemul era foarte greoi, domnul trebuind să se deplaseze permanent dintr-o capitală în alta, iar colaborarea dintre cele două guverne se desfășura anevoios. De fapt putem spune că, în această situație, unirea era mai mult simbolică, reprezentată dar și condiționată practic de persoana domnitorului; nu dobândise o formă definitivă așa cum se dorise. Era deci firesc în aceste condiții ca lupta pentru înfăptuirea reală a Unirii să continue atît în țară, cît și în străinătate sub diferite forme.

După vizita domnitorului Al.I.Cuza la Constantinopol, acesta îi scrie sultanului Abdul Medgid mulțumindu-i pentru primirea făcută, arătîndu-i totodată necesitatea imperioasă pentru români de a se înfăptui unirea deplină și definitivă.

La sfîrșitul lunii noiembrie și începutul lui decembrie 1861 are loc la Constantinopol o conferință a Puterilor garante și a Porții, prilej cu care se avizează și firmanul emis de Poartă prin care se recunoștea unirea administrativă și legislativă a celor două Principate Unite.

În mesajul adresat celor două Camere la 3/15 decembrie 1861, Cuza anunță că: "Înalta Poartă, precum și Puterile garante au aderat la Unirea Principatelor", care, arăta domnitorul, "va fi așa cum România o va simți și o va dori"¹. Acest fapt confirma încă o dată că manifestările hotărîte ale poporului român au fost acelea care au determinat puterile europene, forurile internaționale să "adere" la unirea de el înfăptuită. Este ceea ce, de altfel, va fi subliniat și în Proclamația dată de Al.I.Cuza la 11/23 decembrie 1861 către românii din ambele principate: "Unirea este îndeplinită, naționalitatea română este întemeiată. Acest fapt măreț, dorit de generațiile trecute, aclamat de corpurile legiuitoare, chemat cu căldură de noi, s-a recunoscut de Înalta Poartă și de Puterile garante și s-a înscris în datinile națiunilor. În zilele de 5 și 24 ianuarie ați depus toată a voastră încredere în alesul națiunii, ați întrunit speranțele voastre într-un singur domn; alesul vostru vă dă astăzi o singură Românie"². Începînd chiar din luna ianuarie a anului următor atît în limbajul curent, cît și în actele

oficiale, interne sau externe, numele de România ființează în paralel cu cel de Principatele Unite.

Era normal, în aceste condiții, ca noua situație a țării să fie înregistrată și de însemnele sale heraldice: stema și sigiliile.

În privința sigiliului - de acesta ne ocupăm în materialul de față - știm din documente că, la sfârșitul anului 1858, în Ofisul Căimăcămiei adresat Consiliului Administrativ Extraordinar se precizează că "în partea articolului 1 din Convenție, care constituiază Moldova și Valahia sub denumirea de Principate Unite, Căimăcămia găsește de cuviință a să priface (sic) pecețile diferitelor autorități administrative și judecătorești din Moldova în următorul chip: în mijlocul peceții marca Moldovei, deasupra mărcii inscripția Principatele Unite și sub marcă numirea autorităților Moldovei de unde este pecetea"³. Același lucru este valabil și pentru Țara Românească.

După anul 1862, odată cu noua situație diplomatică a României, atît domnitorul Cuza cît și ceilalți oameni de stat își afirmă intenția de nezdruincinat de a se imprima țării un caracter nou, potrivit cu situația de față și cu rolul ce va trebui să-l joace în viitor. La 17 martie 1862 Consiliul de Miniștri consideră că: "starea de neconformitate în care se găsesc astăzi acele sigilii, fiind incompatibilă cu starea lucrurilor de față în urma realizării Unirii definitive, nu se poate menține în așteptarea fixării armelor Principatelor Unite". În aceste împrejurări se hotărăște ca: "Sigiliurile tuturor autorităților administrative și judecătorești de dincoace și de dincolo de Milcov se vor priface: ele vor purta unite într-un singur scut, sub coroana domnească, acvila română cu crucea în gură și capul de zimbru cu o stea între coarne"⁴. Apare deci oficial pentru prima dată la loc de frunte acvila cruciată a Țării Românești, iar în locul al doilea capul de zimbru al Moldovei.

În tezaurul istoric se află expus un sigiliu personal - vom vedea mai jos de ce îl numim așa - al domnitorului Alexandru Ioan Cuza, confecționat dintr-o piatră de matostat, în incizie, pentru a putea fi aplicat pe ceară. Este fixat într-o frumoasă montură de aur cu briliante. Diametrul său este de 2,65 cm, iar înălțimea de 1,70 cm.

Cîmpul sigiliului poartă un scut despîcat, care are în primul cartier, pe azur, un cap de zimbru cu coarnele curbate spre interior, avînd între ele o stea (cu cinci raze), iar în al doilea, pe roșu, o acvilă cruciată, cu zborul în jos. Scutul este timbrat de o coroană princiară, purtînd deasupra globul cruciger și fiind susținut de doi delfini așezați. Totul este adăpostit sub mantou de purpură, căptușit cu hermină și timbrat de o coroană regală, flancată de attributele puterii domnești: la dextra spada și la senestra sceptrul. Mantoul este însoțit de trofee și anume pe flancuri de șase steaguri desfășurate, dispuse cîte trei de fiecare parte, iar la bază de o tobă, cîte trei ghiulele (plăcate 1,2), cîte un băț de tobă așezat în bară și respectiv în bandă, cîte o țevă de tun, dispusă în același mod ca obiectul precedent și,

în sfârșit, cite o trompetă. Pe revers este incizată monograma domnitorului Alexandru I. Cuza, timbrată de o coroană regală.

Sigiliul este prins într-o montură semicirculară de aur cizelat, împodobită cu frunze de acant și avînd montate de o parte și de alta cite opt briliante mari. Cu ajutorul a două sfere de aur, montura este fixată de o panglică realizată în șiruri de anouri circulare țesute pe cuișoare de aur transversale. În partea de sus a panglicii se află un dispozitiv de prindere la verigă cu arc mobil. Pe această baretă de aur sînt fixate trei trese transversale montate pe față cu cîte trei, zece și trei briliante diferite.

Cum realizarea artistică a acestui ansamblu ni se pare de un nivel deosebit, ținem să atragem atenția și asupra dimensiunilor totale ale obiectului, care nouă ni se par apreciabile. Lungimea totală este de 20,30 cm, lățimea panglicii de 2,10 cm, iar greutatea sa este de 87,318 gr.

Gravura sigiliului este executată de către gravorul Stern din Paris, nume care apare incizat pe suprafața laterală a sigiliului, între brațele monturii de aur. De altfel acest vestit artist se intitula "Gravor imperial și al Alteței Sale Prințului Alexandru Ioan Cuza"⁵. Tot el va fi acela care va executa și medaliile ce-i vor fi conferite domnitorului și altor oameni de stat români, printre care de o mare valoare este aceea de aur și briliante oferită lui Cuza de către notabilitățile Tecuciului în 1863.

Cît privește data de executare a sigiliului, analizînd documentele originale, inedite, găsite în arhiva domnitorului Cuza de la Academia R.S.R., ne fac să credem că aceasta nu poate trece dincolo de finele anului 1862. Ceea ce ne determină la o astfel de datare este în primul rînd faptul că acest sigiliul reprezintă însemnele fixate prin legea din 17 martie 1862, însemne care în anul următor se vor schimba din nou⁶.

Pentru aceleași motive este interesantă scrisoarea lui Iancu Alecsandri, agentul României la Paris, din 29 martie 1864⁷, trimisă lui Baligot de Beyne - secretarul lui Cuza Vodă -, în care își cere scuze din cauza lipsei de neconcordanță a gravurii sigiliului cu noile însemne fixate în 1863. Mai mult, acesta explică neadvertența prin faptul că execuția sigiliului de către gravorul Stern a fost făcută după indicațiile și modelul trimise de doamna Elena Cuza într-o vreme cînd nu erau fixate armele țării; în concluzie, spune I. Alecsandri, "vina nu o port nici eu, nici gravorul Stern"⁸.

Din această scrisoare constatăm mai întîi că sigiliul era deja în posesia domnului la data de 6 aprilie 1864 și lasă să se întrevadă în același timp regretul domnului că nu-l mai poate folosi, deși era un obiect la care ținea foarte mult.

Motivele care ne-au dus la concluzia că acest sigiliu a constituit un însemn personal al domnitorului Alexandru I. Cuza ar fi, în primul rînd, un detaliu de ordin heraldic, și anume faptul că acvila din pri-

mul cartier apare figurată pe roșu⁹ și în al doilea rând că acest obiect este un breloc-bijuterie din aur cu încrustație de briliante și matos-tat, așa încât acest sigiliu prezintă pe lângă valoarea sa documentară și o evidentă valoare artistică.

N O T E

- 1 Protocoalele ședințelor Adunării Legislative 1861-1862, în "Monitorul Țării Românești" din 3 febr. 1862.
- 2 "Monitorul Țării Românești" din 11 dec. 1861 și în "Monitorul Moldovei" din 12 dec. 1862.
- 3 Arh. St. Iași, fond Primăria Municipiului Iași, dos. nr. 40.674, f. 1, op. 2020; cf. GH. BALICA în Îndrumător în Arhivele Statului din Iași, vol. IV, Iași, 1970, Colecția sigilii, p. 153.
- 4 Arh. St. Iași, fond Primăria Municipiului Iași, dos. nr. 58/1862, f. 17.
- 5 M. A. E., Arhiva istorică, dos. 135, f. 147-152.
- 6 P. V. NASTUREL, Steagul, stema română, însemnele domnești, trofee, București, 1903, p. 73-74, fig. 30.
- 7 Biblioteca Academiei R. S. România, Manuscrise, Arhiva Cuza, mapa II, f. 391-392.
- 8 Ibidem, f. 395, scrisoarea lui Iancu Alecsandri din 6 aprilie 1864, către Baligot de Beyne.
- 9 Vezi în acest sens "Ex librisul" bibliotecii din Ruginoasa a familiei Cuza (P. V. NASTUREL, Stema României, București, 1892, p. 179), precum și afirmațiile cercetătorului D. CERNOVODEANU în Știința și arta heraldică în România, București, 1977, pl. LXVI, fig. 6.

LE CACHET DU PRINCE ALEXANDRU IOAN CUZA

Résumé

Dans le Trésor historique du Musée d'Histoire de la République Socialiste de Roumanie est exposé un cachet travaillé en or et jaspe qui a appartenu au prince Alexandru I. Cuza.

En faisant des recherches sur la correspondance du secrétaire du prince Cuza, Baligot de Beyne, adressée à Iancu Alecsandri, l'agent des Principautés Unies à Paris, nous avons constaté que ce cachet a été commandé par Elena Cuza, l'épouse du Prince, au graveur Stern de Paris, qui portait comme titre celui de "Graveur impérial et de Son Altesse le Prince Alexandru I Cuza".

Le cachet a été commandé et travaillé avant la date de 17 mars 1862 quand les armes des Principautés Unies n'étaient pas encore fixées sous l'aspect désiré par le prince Cuza.

SIGILII DIN EPOCA MODERNĂ EXPUSE LA MUZEUL DE ISTORIE AL R.S.ROMÂNIA

de EMIL DUMITRESCU

Muzeul de Istorie al R.S.România este posesor al unei valoroase colecții sigilare care suscită un pronunțat interes științific. Obiectul lucrării de față îl constituie prezentarea unor sigilii ce se găsesc în Secția de istorie modernă; a fost selectat un număr dintre cele mai reprezentative piese pe care le-am grupat în felul următor:

A. Sigilii domnești și ale unor instituții centrale de stat:

1. Sigiliul mare domnesc al lui Grigore Dimitrie Ghica.
2. Sigiliul mare domnesc al lui Alexandru Dimitrie Ghica.
3. Sigiliul Sfatului Ocîrmuitor al Principatului Moldovei*.
4. Sigiliul oval pentru ceară al domnitorului Gheorghe Bibescu.
5. Sigiliul Guvernului Vremelnicesc al Țării Românești.
6. Sigiliul domnitorului Barbu Știrbei.
7. Sigiliul Adunării Ad-hoc a României.
8. Sigiliul Comisiunii Centrale a Principatelor Unite.
9. Sigiliul Comitetului pentru subscriere la petiția din 11 iunie 1861.
10. Sigiliul Adunării Generale Elective a României.
11. Sigiliul din cristal al domnitorului Alexandru Ioan Cuza.
12. Sigiliul domnitorului Alexandru Ioan Cuza (cu efigia domnitorului înconjurată de stemele județelor Principatelor Unite).

B. Sigilii ale unor instituții de cultură:

1. Sigiliul Eforiei Școlilor Naționale din Țara Românească.
2. Sigiliul Academiei Mihăilene din Iași.
3. Sigiliul Societății Academice Române.

C. Sigilii ale unor personalități:

1. Sigiliul lui August Treboniu Laurian.
2. Sigiliul lui Cristian Tell.
3. Sigiliul lui Alexandru G.Goleescu-Arăpilă.
4. Sigiliul generalului Gheorghe Magheru.
5. Sigiliul lui Nicolae Băleescu.

Datorită interesului deosebit pe care-l prezintă aceste piese, unele sigilii au constituit material de studiu pentru specialiști¹, studiile apărînd în diferite publicații cu profil adecvat.

A. Sigilii domnești și ale unor instituții centrale de stat:

1. Sigiliul Sfatului Ocîrmuitor al Principatului Moldovei. Sfatul Ocîrmuitor al Moldovei a fost organizat, potrivit prevederilor Regulamentului Organic, ca instrument de conducere, coordonare și îndrumare a administrației și a îndeplinit în viața politică și în administrația statului moldovean, după domnie, rolul principal².

După atribuțiile și componența sa, sfatul administrativ a avut un rol important în administrația centrală și în viața politică a țării, de aceea în documentele vremii este numit "sfat ocîrmuitor" sau "sfat ocîrmuitor"³, titlatură înflinită și pe sigiliul acestui for conducător. Sfatul ocîrmuitor avea obligațiile unui consiliu de miniștri, hotărârile sale fiind supuse, înainte de executare, aprobării domnitorului, care nu putea să-i suspende activitatea. Sfatul nu controla domnia, ci trebuia să o sprijine, eliberînd-o de unele din numeroasele sale sarcini, să-i suplinească lipsa de competență în diferite probleme ale administrației centrale, iar în caz de absență a domnitorului, sfatul căpăta și unele atribuții de decizie.

În rîndurile următoare vom prezenta sigiliul folosit de Sfatul Ocîrmuitor al Moldovei, sigiliul ce se află la Muzeul de Istorie al R.S. România.

Sigiliul confecționat din alamă are formă ovală, iar dimensiunile: D=37 mm și d=34 mm. În centrul cîmpului sigilar apare un scut despicat; în cîmpul dextru apare capul de bour cu o stea cu șase raze între coarnele curbate spre interior (steaua dintre cornele bourului are mai degrabă aspectul unei roze cu șase petale). În cîmpul senestru apare leul (leul familiei Sturdza), ținînd în ghiara dreaptă o spadă pe lama căreia se înfășoară o ramură înfrunzită. Scutul este timbrat de o coroană princiară și susținut de doi delfini afrontați.

Sigiliul poartă ca inscripție următoarea legendă în caractere chirilice caligrafice: "СФАТЪЛ ОКЪРМУИТОР ПРИНЦПАТЪЛ МОЛДОВИ .1834". Întregul ansamblu heraldic se află inclus într-o dublă bordură liniară.

2. Sigiliul Adunării Ad-hoc a României. În cadrul evenimentelor premergătoare Unirii, un rol important l-au avut adunările ad-hoc. Adunarea din Țara Românească și-a început activitatea la 30 septembrie/12 octombrie 1857; dezbaterile adunării (atît din Moldova, cît și din Țara Românească) au prilejuit o puternică manifestare a coeziunii, a forței mișcării pentru unire, o demonstrație impresionantă a dorinței poporului român de a-și făuri statul său național în pofida tuturor piedicilor. Sigiliul Adunării Ad-hoc a României, aflat în patrimoniul Muzeului de Istorie al R.S. România, și pe care îl vom prezenta în continuare, constituie o mărturie valoroasă privitoare la lupta pentru unitate națională a poporului nostru. Sigiliul este confecționat din alamă, are diametrul de 41 mm. Rama sigiliului poartă gravat semnul ♣ pentru aplicare corectă.

În centrul cîmpului sigilar este gravată acvila Țării Românești, cruciată, conturnată și încoronată, cu zborul larg deschis, ținînd în

1

2

Pl. I. - 1 - Sigiliul Sfatului Ocîrmuitor al Principatului Moldovei;
2 - Sigiliul Adunării Ad-hoc a României.

gheara dextra o spadă, și în cea senestra un sceptru. Inscricția circulară în caractere latine, majuscule de tipar cuprinde textul: "ADUNAREA AD-HOC A ROMÂNIEI". Data 1857 apare gravată separat, dedesubtul acvilei valahice. Sigiliul este prevăzut cu o bordură liniară dublă intercalată de un brîu ornamental de tip vegetal, în torsadă.

3. Sigiliul Comitetului pentru subscrierea la petiția din 11 iunie 1861. Dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza la 5 ianuarie și respectiv 24 ianuarie 1859, depășindu-se astfel prevederile conservatoare ale Convenției de la Paris, a evidențiat voința fermă a poporului nostru de înfăptuire a unui stat unitar. Dar pentru că se realizase o unire incompletă, mai mult simbolică decît reală, masele largi populare au sprijinit cu căldură pe domnitor și pe cei mai apropiați colaboratori ai acestuia în acțiunea de desăvîrșire a unirii celor două Principate; în acest sens se înscrie marea acțiune populară de la 11/23 iunie 1861.

La 11/23 iunie 1861, cu prilejul sărbătoririi izbucnirii revoluției de la 1848, la București, la Iași, elemente progresiste au lansat o petiție prin care se cerea desăvîrșirea Unirii sub aceeași cirmuire a lui Alexandru Ioan Cuza și lărgirea sistemului electoral, ereîndu-se astfel poporului posibilitatea de participare la rezolvarea chestiunilor naționale; petiția era îndreptată și împotriva celor ce doreau să aducă în țară un prinț străin. Documentul a fost redactat sub formă de manuscris sau formulare tipărite, cu caractere latine sau chirilice⁴. Petiția a declanșat o atmosferă revoluționară specifică gloriosului an 1848; peste 800 000 semnături au acoperit aceste documente. Toate petițiile au fost adunate în 4 tomuri și la 31 mai 1896 Ministerul de Externe le-a dăruit Academiei Române. Petițiile, legate cu șnur tricolor, poartă aplicate în ceară roșie sigiliul pe care îl prezentăm în rîndurile următoare.

În cîmpul sigilar apar reprezentate scuturile accolte (în unghi ascuțit, unite în șeful lor) ale celor două Principate; la dextra, stema Țării Românești cu acvila cruciată, conturnată și încoronată princiar, cu zborul în jos, stînd pe o ramură dreaptă plasată în fascie; la senestra, stema Moldovei, cu capul de zimbru văzut din față și cu o stea (cu 5 raze) între coarneau arcuite spre exterior. Cele două scuturi sînt însoțite în talpă și pe flancuri de două ramuri de frunze de stejar ce se întretaie la bază, fiind legate cu o panglică. Scuturile sînt timbrate de o coroană princiară.

Inscripția: "COMITETUL PENTRU SUBSCRIEREA LA PETIȚIA DIN 11 IUNIE" este realizată cu majuscule latine de tipar. Data de pe sigiliu este incompletă, fiindcă nu este specificat și anul, dar aceasta nu ne împiedică să plasăm acest sigiliu în 1861, an cînd s-a desfășurat acțiunea populară mai înainte prezentată și despre care vorbesc din plin documentele vremii⁵.

4. Sigiliul Adunării Generale Elective a României. În urma unei susținute activități desfășurată de Cuza Vodă, sprijinit fiind de ma-

1

2

Planșa II. - 1- Sigiliul Comitetului pentru subscrierea la petiția din 11 iunie 1861;
2 - Sigiliul Adunării Generale Elective a României.

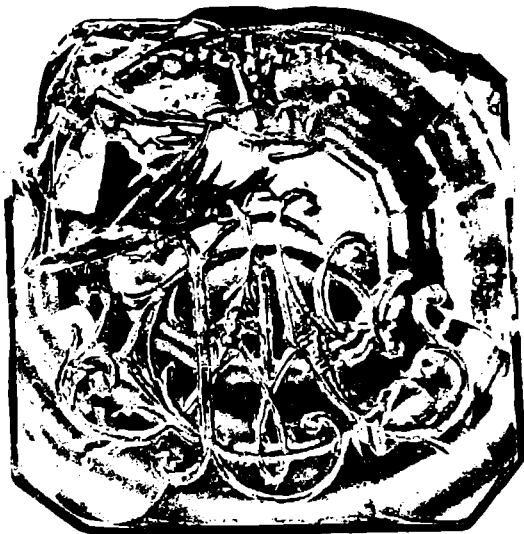
sele populare și de elemente progresiste, cum ar fi de pildă M.Kogălniceanu, C.Negri ș.a., la 11 decembrie 1861, printr-o proclamație, domnitorul a înștiințat națiunea că Unirea deplină a fost realizată. În aceeași zi domnitorul adresează un mesaj Adunării Elective a Moldovei și altul celei din Țara Românească, convocându-le la București în ziua de 24 ianuarie 1862⁶; astfel își începe activitatea primul parlament al României, avînd o singură cameră. La 21 Februarie 1862 a fost publicată legea potrivit căreia Comisia Centrală de la Focșani era desființată⁷; urmare a acestei noi organizări, complicatele formalități stabilite prin Convenția de la Paris pentru elaborarea legilor au fost înlocuite cu o procedură mai rapidă, mai eficace⁸.

Sigiliul Adunării Generale a României este confecționat din alamă, are forma rotundă, avînd diametrul de 62 mm.

Într-un scut despicat de tip francez modern, cu bordură de aur, se află în primul cîmp o acvilă cruciată, conturnată și încoronată princiar, avînd zborul în jos și stînd pe o ramură desfrunzită plasată în fascie; în al doilea cîmp apare reprezentat un cap de zimbru văzut din față și cu o stea (cu 5 colțuri) între coarne. Ambele cîmpuri sînt tripartite în fascie, în culorile naționale ale țării; roșu, aur (galben) și albastru. Scutul este timbrat cu o coroană regală.

Legenda este dispusă circular, cu caractere latine, majuscule, gravate în relief, pentru tuș: "ADUNAREA GENERALĂ ELECTIVĂ A ROMÂNIEI". Pe sigiliu nu apare gravată data, insemnul fiind confecționat pentru a marca realizarea unificării celor două Adunări Elective într-una singură, moment de seamă al politicii lui Alexandru Ioan Cuza. Demn de remarcat este faptul că pentru noul stat, pe sigiliu, nu se folosește titulatura de Principatele Unite ale Moldovei și Țării Românești, stabilită prin Convenția de la Paris, ci acela de ROMÂNIA.

5. Sigiliul din cristal al domnitorului Alexandru Ioan Cuza. În istoria noastră domnia lui Cuza Vodă (24 ian.1859-10/11 febr. 1866) a prezentat o importanță deosebită; prin înfăptuirea actului unirii, la început în formă personală și apoi în formă instituțională, prin legea secularizării averilor mănăstirești, prin legea rurală, prin legi în domeniul administrației, justiției, armatei, învățămîntului, bisericii, prin introducerea alfabetului latin, a unui sistem modern de măsuri, greutate și capacitate, se poate afirma că în vremea domnitorului Alexandru Ioan Cuza au fost puse bazele României moderne. În Muzeul de Istorie al R.S.România memoria lui Cuza Vodă este păstrată cu venerație; multe obiecte, multe documente vorbesc despre marele domn care, neprecupețind nimic, a căutat ca într-o perioadă scurtă de timp să realizeze dorințele poporului său, față de care a nutrit o dragoste nemărginită. Vom prezenta mai jos un sigiliu ce a aparținut domnitorului Alexandru Ioan Cuza. Este confecționat din cristal transparent. Tiparul sigilar cu mînerul sigiliului fac corp comun. Pe matricea sigilară este gravată în adîncime monograma domnitorului. Mînerul este fațetat. Dimensiunile sigiliului sînt 22 x 21 mm și înălțimea totală de 70 mm. Piesa

1

2

Pl.III. - 1 - Sigiliul din cristal al domnitorului Alexandru Ioan Cuza;
2 - Sigiliul domnitorului Alexandru Ioan Cuza (cu efigia înconjurată de stemele județelor).

este foarte fin lucrată. Din păcate este puțin deteriorată, lipsind o bucată de cristal din dextra bonetei princiare aflată deasupra monografei.

Monograma de pe acest sigiliu mai este înflinită și pe alte obiecte ce au aparținut domnitorului și se află în patrimoniul Muzeului de Istorie al R.S. România: pe un ceas de buzunar cu capac de aur, pe o cutie sculptată, din abanos, în care se păstrau pistoalele, dăruită lui Cuza de către Napoleon al III-lea în semn de prietenie. Comparând monogramele de pe aceste trei obiecte se observă că cea de pe sigiliu este mai complicat lucrată, literele având mai multe înflorituri.

6. Sigiliul domnitorului Alexandru Ioan Cuza (cu efigia domnitorului înconjurată de stemele județelor). Tiparul sigilar mai sus-menționat a fost expus în Muzeul de Istorie al R.S. România pentru a evidenția prodigioasa activitate desfășurată de domnitor pentru înfăptuirea unificării administrative a țării. Este confecționat din oțel, matricea sigilară cu minerul formând corp comun. Diametrul sigiliului este de 30 mm, grosimea tiparului sigilar 7 mm și înălțimea totală 48 mm. Tehnica de realizare a acestui sigiliu este cam rudimentară, fapt ce iese pregnant în evidență dacă comparăm sigiliul cu alte însemne domnești executate anterior.

În centrul matricei sigilare este efigia domnitorului; presupunem că gravorul a avut drept sursă de inspirație portretul lui Cuza de pe medalia bătută la 14 aprilie 1859 și dedicată fuzionării armatelor rămâne⁹. Efigia domnitorului este înconjurată de 32 de medalioane rotunde, grupate câte patru, în interiorul cărora se află simbolurile județelor; în partea superioară sau în cea inferioară a medalioanelor sînt gravate numele districtelor respective. Simbolurile județelor sînt gravate foarte slab.

Pe marginea matricei sigilare cu capitale latine este săpată inscripția: "DEDICATU M.S. PRINCIPELUI DOMNITORIU ALESSANDRU IOAN I ÎN ANULU 1865", însemnare care precizează data cînd a fost confecționat sigiliul.

După cum am arătat mai înainte, pentru că gravura este slabă, simbolurile și denumirea județelor sînt greu de citit; pentru descifrare, prin comparație, am folosit "Actu de constatarea voturilor date de poporul român asupra plebiscitului propus la 2/14 mai 1864", document expus în Muzeul de Istorie al R.S. România și pe care se află stemele județelor ce intrau în componența României în anul 1864.

Confruntînd simbolurile de județe de pe sigiliu cu cele aflate pe "Actul de constatare a voturilor... din 2/14 mai 1864", remarcăm că numărul este identic: 32. Apoi, cele două documente poartă date foarte apropiate.

Simbolurile județelor de pe sigiliu sînt grupate câte patru¹⁰, astfel:

I - 1. Dîmbovița: un țap stînd.

2. Vlașca: trei plopi acostăți plasați pe o terasă verde.

3. Ilfov: două personaje aflate și încoronate, purtând mantie și flancând o biserică cu două turnuri redată mai înaltă decât personajele ce o înconjoară.
4. Ialomița: un pește în bază, care broșează peste un snop așezat în bandă.
- II - 5. Teleorman: trei oi conturnate păscând.
6. Olt: un turn cu acoperiș conic.
7. Dolj: un pește conturnat.
8. Romanați: un snop de grâu în pal.
- III - 9. Mehedinți: o albină.
10. Gorj: un cerb conturnat stînd pe o terasă de iarbă.
11. Vîlcea: o căruță trasă de doi cai ce sînt mînați de un surugiu spre dextra.
12. Argeș: o acvilă conturnată cu zborul închis.
- IV - 13. Muscel: o pasăre cu zborul în jos stînd pe o creangă înfrunzită a unui copac.
14. Rîmnicu-Sărat: un cal în mers (spre dextra).
15. Prahova: o capră neagră conturnată.
16. Buzău: o biserică cu două turnuri flancate la senestra de o pasăre cu zborul închis.
- V - 17. Covurlui: o ancoră plasată în bandă cu odgonul încolăcit și sprijinită de niște stînci.
18. Brăila: o ancoră plasată în bară.
19. Cahul: Valul lui Traian suprapus de inscripția cu numele acestui împărat.
20. Ismail: un turn medieval.
- VI - 21. Vaslui: un stup cilindric înconjurat de albine și așezat pe o terasă cu flori și iarbă.
22. Tecuci: un ciorchine de struguri cu vrej și frunze.
23. Tutova: trei pești suprapuși; cel din mijloc conturnat.
24. Fălciu: un bou în mers.
- VII - 25. Bacău: stînci de sare.
26. Putna: zeul Bachus pe un butoi.
27. Iași: un cal în mers spre senestra.
28. Roman: trei spice de grâu dispuse în evantai.
- VIII - 29. Dorohoi: un rac conturnat.
30. Botoșani: o coasă plasată în sol cu lama spre dextra.
31. Suceava: trei brazi acostați avînd aceeași înălțime.
32. Neamț: o ciută în mers.

B. Sigilii ale unor instituții de cultură:

1. Sigiliul Eforiei școlilor naționale din Țara Românească. Odată cu începutul deceniului patru al sec. al XIX-lea școlile capătă o organizare din ce în ce mai complexă, asigurîndu-se cadrul propice dezvoltării învățămîntului în limba română pentru toate treptele. Existența unui organ superior de coordonare a școlilor, în a cărui compo-

nență intrau elemente animate de dorința dezvoltării învățămîntului, cum ar fi de pildă Petrache Poenaru, asigură acestora, datorită îndrumării unitare, o bună activitate. Adoptarea în anul 1833 a "Regulamentului Școlilor publice din Principatul Țării Românești", manualele elaborate de Gh. Lazăr¹¹, sigiliul Eforiei școlilor naționale (documente ce se află expuse în Muzeul de Istorie al R.S. România) grăiesc despre rolul învățămîntului în Țara Românească.

Sigiliul Eforiei școlilor naționale din Țara Românească este confecționat din fier de formă circulară, avînd D=42 mm.

În cîmpul sigilar apare acvila cruciată, încoronată, conturnată cu zborul în jos, stînd pe o ramură dreaptă, desfrunzită, plasată în fascie. Două ramuri de laur înconjoară acvila; dedesubtul acesteia, așezată pe o terasă, sînt reprezentate o serie de materiale didactice (glob pămîntesc, microscop etc.). Inscripția: "ΕΦΟΡΙΑ ΣΧΟΛΑΡΕΩΝ ΝΑΤΙΟΝΑΛΕ "

NAIIONAΛΕ " este realizată în majuscule.

2. Sigiliul Societății Academice Române. Societatea Literară Română, care avea drept scop să grupeze forțele culturale risipite pînă atunci, consolidîndu-se astfel bazele culturii naționale unitare, neîntînd seama de separarea politică dintre români, printre fondatorii Societății Academice Române fiind și intelectuali de aceeași naționalitate din afara granițelor țării noastre. La început Societatea Academică Română și-a desfășurat activitatea mai mult în domeniul filologiei și istoriei. În rîndurile de mai jos vom descrie sigiliul Societății Academice, care se află expus la Muzeul de Istorie al R.S. România. Este confecționat din alamă, de formă rotundă, avînd diametrul de 48 mm. În centrul sigiliului este gravată zeița Minerva purtînd togă, coif și ținînd în mîna stîngă o sulită, iar în dreapta o Victorie înaripată, care la rîndu-i susține în mîna dreaptă o cunună de lauri. Legenda este dispusă circular în caractere latine majuscule, gravate în relief pentru tuș: "SOCIETATEA ACADEMICA ROMANA BUCURESTI MDCCCLXVII". La picioarele zeiței se află alte două atribute uzuale ale sale și anume la dextra bufnița, simbolul înțelepciunii, iar la stînga scutul rotund plasat în picioare.

C. Sigilii ale unor personalități:

1. Sigiliul lui August Treboniu Laurian. August Treboniu Laurian (1810-1881) s-a remarcat prin bogata activitate desfășurată în domeniul cultural și politic. A fost profesor la Colegiul Sf. Sava. Împreună cu N. Bălcescu a editat "Magazinul istoric pentru Dacia", revistă ce a contribuit din plin la cristalizarea ideologiei pașoptiste, la dezvoltarea conștiinței naționale, la nașterea istoriografiei moderne românești. A luat parte la revoluția transilvăneană din 1848. În anul 1850, chemat fiind de Grigore Ghica Vodă, organizează în calitate de inspector general școlile din Moldova. A sprijinit înființarea societății "Transilvania", care-și propusese drept țintă strîngerea legăturilor de frăție între tinerimea studioasă din toate colțurile României. În pa-

trimoniul Muzeului de Istorie al R.S.România se află sigiliul personal al lui August Treboniu Laurian, pe care îl prezentăm în continuare.

Confecționat din fier, are formă dreptunghiulară (colțurile curbate) și cu dimensiunile 16 x 19 mm; sigiliul poartă gravată în centrul câmpului său o acvilă cu zborul în jos, în cioc ținând o cunună din laur. Acvila stă pe o ramură desfrunzită plasată în fascie. Flancînd capul pasării heraldice apar gravate majusculele: A și T, iar în registrul inferior, sub ramura pe care stă acvila, aflăm litera L, care, laolaltă, constituie inițialele posesorului sigiliului.

2. Sigiliul lui Cristian Tell. Generalul Cristian Tell (1807-1884) a desfășurat o bogată activitate politică. Astfel, împreună cu Nicolae Bălcescu și Ion Ghica au înființat societatea revoluționară secretă "Frăția" (1843), a participat la revoluția de la 1848 din Țara Românească, numărîndu-se printre semnatarii proclamației dela Izlaz și făcînd parte din Guvernul Provizoriu; pentru aceasta este nevoit să ia drumul exilului. Reîntors în patrie în anul 1857, participă la adunările ad-hoc și susține pe Alexandru Ioan Cuza pentru a fi ales domn și în Țara Românească. Printre exponatele referitoare la anul revoluționar 1848 se află și sigiliul lui Christian Tell, pe care îl prezentăm mai jos.

Confecționat din oțel, sigiliul¹² are formă dreptunghiulară, cu colțurile ușor rotunjite și dimensiunile 12 x 22 mm. În centru apare gravat un scut de tip francez modern, conținînd în câmpul de argint (?) o bufniță (probabil în culori naturale) stînd pe două mîini împreunate (element numit în heraldică "credință"), în culoarea carnației. Acest simbol constituie o aluzie directă la societatea "Dreptate-Frăție", printre membrii marcanți aflîndu-se și posesorul sigiliului. Scutui este timbrat de un coif plasat în față, cu viziera deschisă, avînd cinci grile și prevăzut în cimier cu cinci pene de struț dispuse în evantai. Coiful este dotat cu lambrechini de tip voleu, însă fără indicațiile smalturilor. La baza scutului apar panglicile a trei decorații: cea din centru fiind probabil medalia "Virtutea militară" (creată în argint la 1872 de domnitorul Carol pentru grade inferioare, dar conferită între 1877-1878 de aur, pentru ofițeri), cea de la dextra, ordinul turcesc "Nişan İftikar", iar cea de la senestra medalia româno-rusă constituită la 1878 de Alexandru al II-lea pentru ofițerii români care au luat parte la campania din 1877-1878. În registrul superior al sigiliului sînt gravate în caractere chirilice majuscule caligrafice inițialele X și T ale posesorului însemnului. Totul este încadrat într-o dublă bordură liniară ce urmează conturul sigiliului.

3. Sigiliul lui Alexandru G. Golescu-Arăpilă. La Muzeul de Istorie al R.S.România se află un frumos sigiliu personal, confecționat din onix, al lui Alexandru G. Golescu-Arăpilă (1819-1881) care a desfășurat o bogată activitate pe tărîm politic: a participat la revoluția de la 1848 din Țara Românească; a sprijinit lupta pentru unificare națională; a fost ministru la culte, finanțe, interne, externe. Matricea

sigilară, de formă ovală, are dimensiunile: $D=26$ mm și $d=23$ mm. În câmpul sigilar se află inițialele înlănțuite ale lui Alexandru G. Golescu, inițiala prenumelui în caractere latine majuscule de tipar, iar cea a numelui de familie, dublată în caractere latine majuscule caligrafice. Monograma posesorului sigiliului se află încadrată într-un dublu chenar liniar oval.

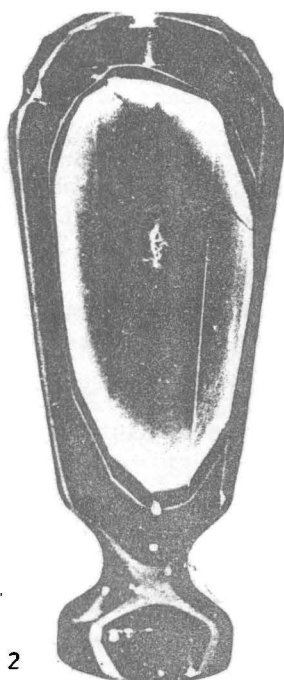
4. Sigiliul generalului Gheorghe Magheru. Patriotul Gheorghe Magheru (1804-1875) s-a remarcat prin entuziasmul cu care s-a alăturat revoluției de la 1848 din Țara Românească; a fost membru al guvernului provizoriu, a organizat tabăra de la Rîureni-Vîlcea. În calitate de membru al Adunării Ad-hoc, a sprijinit cu căldură unirea țărilor române. Puternica personalitate a generalului Gheorghe Magheru este amplu ilustrată în Muzeul de Istorie al R.S. României prin documente și obiecte care provin de la marele înaintaș; menționăm un frumos sigiliu personal pe care îl vom prezenta în continuare.

Însemnul - de format octogonal neregulat¹³, avînd dimensiunile: $L=14$ mm x $l=12$ mm x l de colț = 6 mm - poartă gravată stema generalului Magheru, alcătuită dintr-un scut de tip elvețian, al cărui câmp de azur este încărcat cu o dextroșă în armură a cărei mînușă de zale ține în bară o sabie curbă (cu garda închisă). Scutul se sprijină pe un postament de format trapezoidal, cu basorelieful reprezentînd oșteni cu arme și armuri de epocă. Scutul este timbrat în cimier, de un personaj feminin, cu bustul nud, purtînd pe cap o coroană murală cu trei turnuri, ținînd în mîna dreaptă, în bară, o ramură cu flori și frunze, iar în cea stîngă, de asemenea în bară, o cruce sprijinită de umărul drept. Atît postamentul, cît și cimierul sînt flancați la dextera de o acvilă conturnată, ținînd în cioc o cunună de laur (închisă), avînd zborul în jos și piciorul drept cu gheara ridicată, sprijinindu-se de baza postamentului, iar la senestra un leu rampant ținînd în laba dreaptă un drapel tricolor vertical (roșu, aur și azur), cu baza flămării în unghi drept și cu hampa terminată printr-o acvilă încoronată cu zborul în sus. Spațiul dintre personajul din cimier și acvilă este ocupat, din rațiuni de simetrie, de un corn de abundență, plasat în bandă. Dedesubtul postamentului, în exergă, se află gravat în caractere latine majuscule de tipar numele posesorului sigiliului: "G. MAGHERU" (sic). Întreg ansamblul heraldic este adăpostit sub un mantou de catifea căptușit cu hermină, dotat cu franjuri și ciucuri știmbrat de o coroană murală cu trei turnuri, ca factură identică aceleia purtată de personajul din cimier.

Remarcăm la acest sigiliu personal (sau de familie)¹⁴ prezența ciudată a celor două coroane murale, folosite în mod curent în armele de orașe sau municipii (uneori și de provincii). În plus, ținem să precizăm că suportii stemei generalului Magheru sînt de influență transilvăneană, preluați probabil din proiectul de stemă a Transilvaniei, cerut de revoluționarii pașoptiști ardeleni Curtii din Viena la 1849 și reprezentînd simbolurile celor două legiuni romane (a XIII-a

1

2

3

Pl.IV. - 1 - Sigiliul generalului Magheru; 2 - Sigiliul lui Alexandru G. Golescu-Arăpilă; 3 - Sigiliul lui Nicolae Bălcescu.

Gemina și a V-a Macedonia), care au staționat pe aceste meleaguri în sec. II e.n.¹⁵. Amintim în continuare că familia Magheru este originară din Transilvania, de unde a trecut în Oltenia în sec. al XVIII-lea.

5. Sigiliul lui Nicolae Bălcescu. Personalitate de frunte a generației sale, Nicolae Bălcescu s-a impus cu putere în politică, istorie, economie; gânditor democrat-revoluționar, a fundamentat programul de prefaceri revoluționare, al cărui punct central a fost desființarea servituților feudale și împrăștierea țăranilor. A luat parte la mișcarea revoluționară din 1840, a inițiat înființarea societății secrete "Frăția" (1843), a fost secretar al "Asociației literare" (1845), a editat împreună cu A.T. Laurian "Magazin istoric pentru Dacia". Conducător al revoluției din 1848 în Țara Românească, a fost membru al guvernului provizoriu; a militat în anii 1848-1849 pentru drepturile naționale ale românilor din Transilvania și pentru unirea forțelor revoluționare românești cu cele maghiare. În emigrație a luptat pentru înfăptuirea unității naționale a poporului român, pentru colaborare cu revoluționarii francezi, italieni, cu emigranții polonezi.

În Muzeul de Istorie al R.S. România, memoria lui Nicolae Bălcescu este din plin cinstită prin expunerea pentru publicul vizitator, în sălile dedicate revoluției de la 1848 în Țările Române, a numeroase obiecte și documente care vorbesc despre marele patriot. O piesă foarte frumoasă, pe care o vom prezenta în continuare, este sigiliul lui Nicolae Bălcescu confecționat dintr-un ametist de formă octogonală, purtând gravate în caractere neogotice inițialele numelui posesorului insemnului. Piatra este prinsă cu gheare de argint într-un mîner de carneol. La capătul opus, minerul este îmbrăcat într-un manșon de argint filigranat terminat cu o figură din același metal, reprezentînd "Lupoanca cu gemenii" așezată pe un postament dreptunghiular cu laturile ornamentate. Alegerea acestui simbol pentru sigiliul personal evidențiază convingerile majore ale lui Nicolae Bălcescu privitor la latinitatea poporului român.

Acest sigiliu apare pe o scrisoare trimisă de către Nicolae Bălcescu "Domnului Alecu Gheorghie Golescu Secretar Guvernului Provizoriu la București", imprimat în ceară roșie. Scrisoarea este datată 25 iunie 1848 Focșani.

După aprecierile cercetătoarei Cornelia Bodea¹⁶, acest sigiliu a fost folosit de către N. Bălcescu cîteva luni înainte de întoarcerea în țară de la Paris în 1848, și în perioada efectivă a revoluției din Țara Românească. Sigiliul a fost confecționat după 1 octombrie 1847, fiindcă pe o scrisoare cu data de 1 octombrie 1847 nu apare. Se apreciază că acest sigiliu nu a fost luat în exil de către Nicolae Bălcescu.

În afara sigiliilor prezentate în această lucrare, în expoziția de bază a secției de Istorie modernă, ca și în depozitul Muzeului de Istorie al R.S. România, mai sînt și alte sigilii, care, probabil, vor constitui subiecte pentru alte lucrări.

Subiectul tratat cuprinde o vastă problemă și de aceea pretenția epuizării și a elucidării complete este hazardată. Am căutat însă să prezentăm într-un cadru unitar și sistematic o parte din colecția de sigilii aflate în patrimoniul Muzeului de Istorie al R.S. România, categorie de obiecte muzeistice care, pe lângă valoarea documentară deosebită, prezintă și o valoare artistică, stîrnind un interes major în rîndurile numeroșilor vizitatori ai acestui prestigios lăcaș de cultură**.

NOTE

- 1 Pentru sigiliul mare domnesc al lui Grigore Dimitrie Ghica, vezi EMIL VÎRTOSU, Tipare sigilare domnești din sec. al XIX-lea (Țara Românească), în SCN, vol. I, Edit. Academiei R.P.R., 1957, p. 315-320.
- Pentru sigiliul mare domnesc al lui Alexandru Dimitrie Ghica, vezi EMIL VÎRTOSU, op.cit., p. 320. Se cuvine a face o precizare: la sigiliul mare domnesc al lui Grigore Dimitrie Ghica apar gravate șaptesprezece medalioane reprezentînd simbolurile județelor Țării Românești; sigiliul mare domnesc al lui Alexandru Dimitrie Ghica conține optsprezece medalioane cu stemele județelor Țării Românești, în plus, apărînd și cel al județului Brăila. După cum se observă, această nouă situație politică ce intervine după Tratatul de la Adrianopole (1829) își găsește ilustrare și în sigiliul domnesc; de asemenea vezi: DAN CERNOVODEANU și I. N. MANESCU, Noile steme ale județelor și municipiilor din R.S. România, extras din "Revista arhivelor", LI, 1974, vol. XXXVI, nr. 1-2, p. 17.
- Pentru sigiliul oval pentru ceară al lui Gheorghe Bibescu, vezi EMIL VÎRTOSU, op.cit., p. 328.
- Pentru sigiliul Guvernului vremelnicesc al Țării Românești, vezi MARIA DOGARU, Contribuții la cunoașterea sigiliilor folosite de Guvernul Provizoriu și Locotenența Domnească din Țara Românească (9 iunie-13 septembrie 1848), în "Revista arhivelor", XI, 1968, nr. 2, p. 267.
- Pentru sigiliul domnitorului Barbu Știrbei, vezi EMIL VÎRTOSU, op.cit., p. 333.
- Pentru sigiliul Comisiunii Centrale a Principatelor Unite, vezi MARIA COJOCĂRESCU, Sigiliile Comisiei Centrale de la Focșani, în "Revista muzeelor", IX, 1972, nr. 4, p. 348.
- Pentru sigiliul Academiei Mihăilene, vezi MARIA STAN, Obiecte muzeistice privind înființarea Academiei Mihăilene, în "Revista muzeelor", 1973, nr. 3, p. 240.
- Pentru sigiliul lui Nicolae Bălcescu, vezi CORNELIA BODEA,

- Un sigiliu al lui Nicolae Bălcescu, în "Caiet selectiv de informare asupra creșterii colecțiilor Bibliotecii Academiei R.P.R.", 1965, nr.12, aprilie-mai, p.390-391.
- 2 ECATERINA NEGRUȚI-MUNTEANU, Sfatul administrativ al Moldovei între anii 1832-1862, în "Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie A.D.Xenopol ", VII, 1971, Iași, p.159.
 - 3 Ibidem, p.60.
 - 4 Biblioteca Academiei R.S.România, mss.rom., Capitala București, Starostia cojocarilor, p.197.
 - 5 Cele 4 volume cu petiții, datele 11 iunie 1861, se găsesc la Biblioteca Academiei R.S.România.
 - 6 "Monitorul oficial al Principatelor Unite", 25 ianuarie 1862, p.77.
 - 7 Ibidem, 21 februarie, 1862, p.161.
 - 8 CONSTANTIN C.ANGELESCU, Unificarea legislației Principatelor Unite Române sub domnia lui Alexandru Ioan Cuza, în Cuza Vodă în memoriam, Edit.Junimea, 1973, p.374.
 - 9 GEORGE BUZDUGAN, GHEORGHE NICULIȚĂ, Medalii și plăchete românești, Edit. științifică, București, 1971, p.54.
 - 10 DAN CERNOVODEANU, N.I.MĂNESCU, op.cit., p.33-62.
 - 11 Istoria învățământului în România, București, 1971, p.5.
 - 12 MARIA DOGARU, Sigilii mărturii ale trecutului istoric - Album sigilografic, Edit. științifică și enciclopedică, București, 1976, p. 256-257; unele aprecieri în descrierea acestui sigiliu nu sînt întru totul corespunzătoare.
 - 13 MARIA DOGARU, op.cit., p.255-256; nu sîntem în totalitate de acord cu descrierea făcută de autoare acestui sigiliu.
 - 14 Muzeul de Istorie al R.S.România a achiziționat recent de la Alice Magheru un album al familiei cu coperti legate în piele; pe prima copertă se află blazonul (realizat din sîdef) al lui Romulus Magheru, care păstrează elementele tradiționale ale stemei familiei.
 - 15 DAN CERNOVODEANU, Heraldica în slujba idealurilor naționale pașoptiste, în "Revista muzeelor și monumentelor", nr.3, 1974, p. 68-69.
 - 16 CORNELIA BODEA, op.cit., p.390-391.
- * Unele dintre sigiliile prezentate în articolul de față sînt preluate în custodie de muzeul nostru de la următoarele instituții: Cabinetul numismatic al Bibliotecii Academiei R.S.R. - A3, A9, A12, B1, B3, C1, C2, C5; Marea Adunare Națională - A7, A10. Și pe această cale aducem mulțumirile noastre tov. Octavian Iliescu, șeful Cabinetului numismatic al B.A.R.S.R., al cărui sprijin ne-a fost folositor la elaborarea prezentului studiu.
- ** Pentru elaborarea acestei lucrări am consultat pe tovarășul Dan Cernovodeanu, căruia îi aducem și pe această cale mulțumirile noastre.

SCEAUX DE L'ÉPOQUE MODERNE EXPOSÉS AU MUSÉE D'HISTOIRE DE LA R.S. DE ROUMANIE

Résumé

Dans cet ouvrage l'auteur s'est proposé de présenter certains sceaux qui se trouvent dans les salles du Musée d'Histoire de la République Socialiste de Roumanie - section d'histoire moderne.

Les sceaux ont été groupés de la manière suivante: A. - Sceaux princiers et ceux des institutions centrales d'état; B. - Sceaux des institutions culturelles; C.- Sceaux des personnalités.

On a voulu présenter dans un cadre unique et systématique une partie de la collection de sceaux du Musée d'Histoire de la République Socialiste de Roumanie, catégorie d'objets muséologiques qui en plus de la valeur documentaire présente aussi une grande valeur artistique, suscitant l'intérêt majeur de nombreux visiteurs de cette prestigieuse institution culturelle.

FLORIAN GEORGESCU - Cuvînt înainte	V
A. NUMISMATICĂ	
CARMEN-MARIA PETOLESCU - Tezaurul de monede thasiene descoperit la Mavrodin, jud. Teleorman	3
MARIA COJOCĂRESCU - Monede geto-dacice de tip Vîrteju descoperite la Periș, jud. Ilfov	12
IUDITA WINKLER și ANA HOPÂRTEAN - Date furnizate de inventarele lui István Téglás despre unele descoperiri mo- netare din Transilvania	17
CONSTANȚA ȘTIRBU - Informații documentare despre două tezaure de monede bizantine	25
OCTAVIAN ILIESCU - Un tezaur de monede de la Mircea cel Bătrîn găsit în R.S.F. Iugoslavia	29
ANA-MARIA VELTER - Date privitoare la un tezaur din sec. al XV-lea descoperit la Turda	32
CONSTANȚA ȘTIRBU, CARMEN-MARIA PETOLESCU și PARĂSCHIVA STANCU - Un tezaur din sec. al XVI-lea descoperit în satul Buhăeni, com. Andrieșeni, jud. Iași	42
GEORGE TROHANI și DONE ȘERBĂNESCU - Tezaurul mone- tar turcesc din Netezești-Nuci, jud. Ilfov	83
OCTAVIAN ILIESCU - Transport de bani în 1922	86
CONSTANȚA ȘTIRBU - Noi tezaure monetare intrate în patri- moniul Muzeului de Istorie al R.S. România	89
B. MEDALISTICĂ	
LUCIA BIELTZ - Medalii comemorative dedicate lui Tudor Vladimirescu	95
ECATERINA SĂRARU și MARIA TRACHE - Două decorații străine - mărturii ale eroismului trupelor române la Plevna	102
C. SIGILOGRAFIE	
ANCA VASILESCU - Despre sigiliul personal al domnitorului Alexandru Ioan Cuza	109
EMIL DUMITRESCU - Sigilii din epoca modernă expuse la Muzeul de Istorie al R.S. România	113

TABLE DE MATIÈRES

FLORIAN GEORGESCU - Avant-propos	IX
--	----

A. NUMISMATIQUE

CARMEN-MARIA PETOLESCU - Les monnaies thasiennes de Mavrodin, dép. de Teleorman	3
MARIA COJOCĂRESCU - Monnaies géto-daces du type Vîrteju découvertes à Periș, dép. d'Ilfov	12
IUDITA WINKLER et ANA HOPÂRTEAN - Dates fournies par les inventaires d'István Téglás sur quelques découvertes monétaires de Transylvanie	17
CONSTANȚA ȘTIRBU - Informations documentaires concernant deux trésors de monnaies byzantines	25
OCTAVIAN ILIESCU - Un trésor de monnaies de Mircea l'Ancien trouvé en R.S.F. de Yougoslavie	29
ANA-MARIA VELTER - Données concernant un trésor du XV ^e siècle découvert à Turda	32
CONSTANȚA ȘTIRBU, CARMEN-MARIA PETOLESCU et PARASCHIVA STANCU - Un trésor du XVI ^e siècle découvert dans le village de Buhăeni, commune d'Andrieșeni, dép. de Jassy..	42
GEORGE TROHANI et DONE ȘERBĂNESCU - Le trésor monétaire turc de Netezești-Nuci, dép. d'Ilfov	83
OCTAVIAN ILIESCU - Un transport de monnaies en 1922	86
CONSTANȚA ȘTIRBU - Nouveaux trésors monétaires entrés dans le patrimoine du Musée d'Histoire de la R.S. de Roumanie.	89

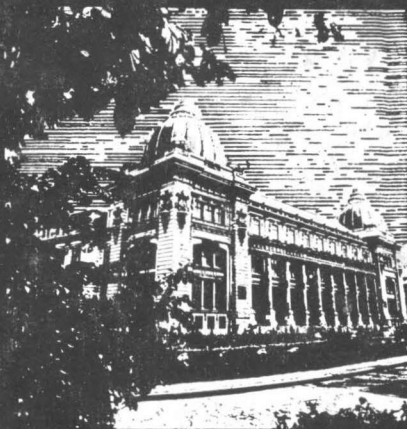
B. SCIENCE DES MÉDAILLES

LUCIA BIELTZ - Médailles commémoratives consacrées à Tudor Vladimirescu	95
ECATERINA SĂRARU et MARIA TRACHE - Deux décorations étrangères, témoignages de l'héroïsme de l'armée roumaine à Plevna	102

C. SIGILLOGRAPHIE

ANCA VASILESCU - Le cachet du prince Alexandru Ioan Cuza .	109
EMIL DUMITRESCU - Sceaux de l'époque moderne exposés au Musée d'Histoire de la R.S. de Roumanie	113

**Lucrare executată sub comanda nr.2249
din 20 IV 1978 în Atelierul de repro-
grafie al Muzeului de Istorie al R.S.R.,
București, Calea Victoriei 12, Sector 4.**

MUZEUL de ISTORIE
al
REPUBLICII SOCIALISTE ROMANIA